

İŞ ÇOCUK KLASİKLERİ

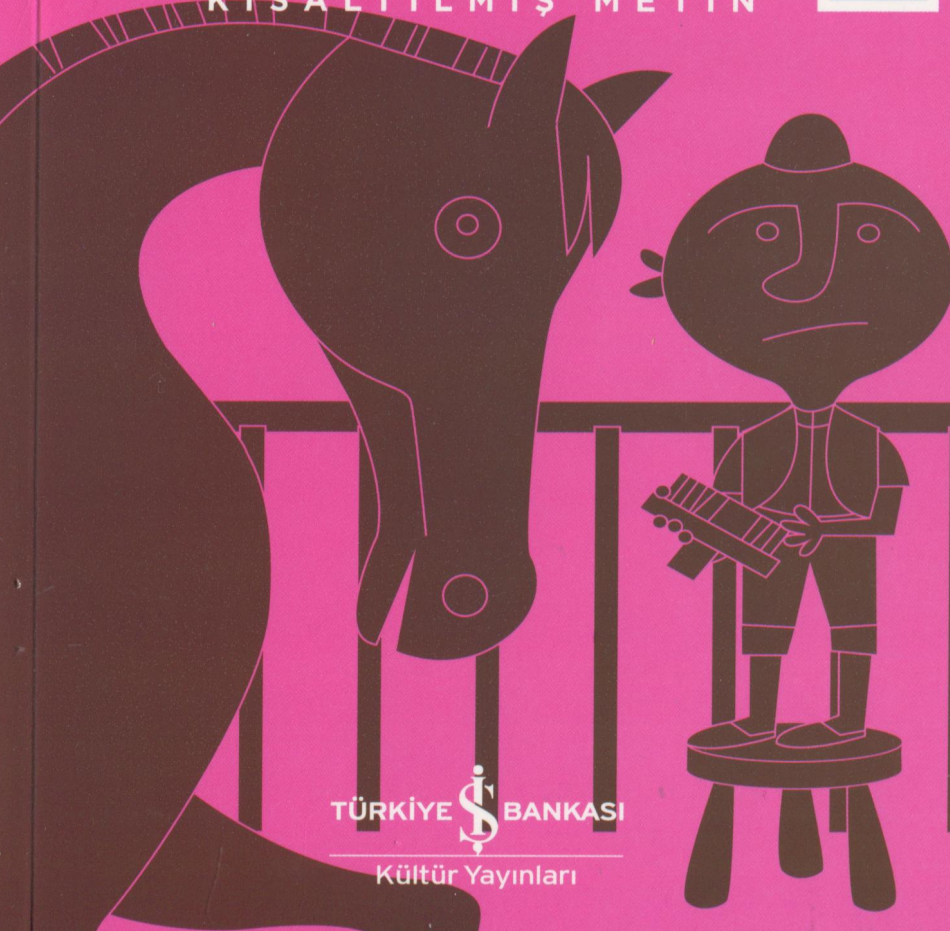
ÖMER SEYFETTİN

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE UYARLAYAN: SERDAR DAĞTEKİN

Ömer Seyfettin'den Seçme Hikâyeler

KISALTILMIŞ METİN

100
TEMEL
ESER

TÜRKİYE BANKASI

Kültür Yayınları

Kısaltılmış İř Çocuk Klasikleri

Ömer Seyfettin'den Seçme Hikâyeler

ÖMER SEYFETTİN'DEN SEÇME HİKÂYELER

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE UYARLAYAN
SERDAR DAĞTEKİN

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2017
Sertifika No: 40077

RESİMLEYEN
SERAP DELİORMAN

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

EDİTÖR
NEVİN AVAN ÖZDEMİR

1. BASIM: NİSAN 2017
13. BASIM: OCAK 2022
Genel Yayın Numarası: 3771

ISBN 978-605-295-000-5

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek
metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz,
yayınlanamaz ve dağıtılamaz.

BASKI
ALFABE BASIN YAYIN SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
İKİTELLİ OSGB MAH. HÜRRİYET BULVARI ENKOOP SANAYİ SİTESİ
ENKOOP SOKAK NO:1 KAT:-1 BAŞAKŞEHİR/İSTANBUL
(0212) 485 21 25
Sertifika No: 46012

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr

Kısaltılmış İş Çocuk Klasikleri

Ömer Seyfettin'den Seçme Hikâyeler

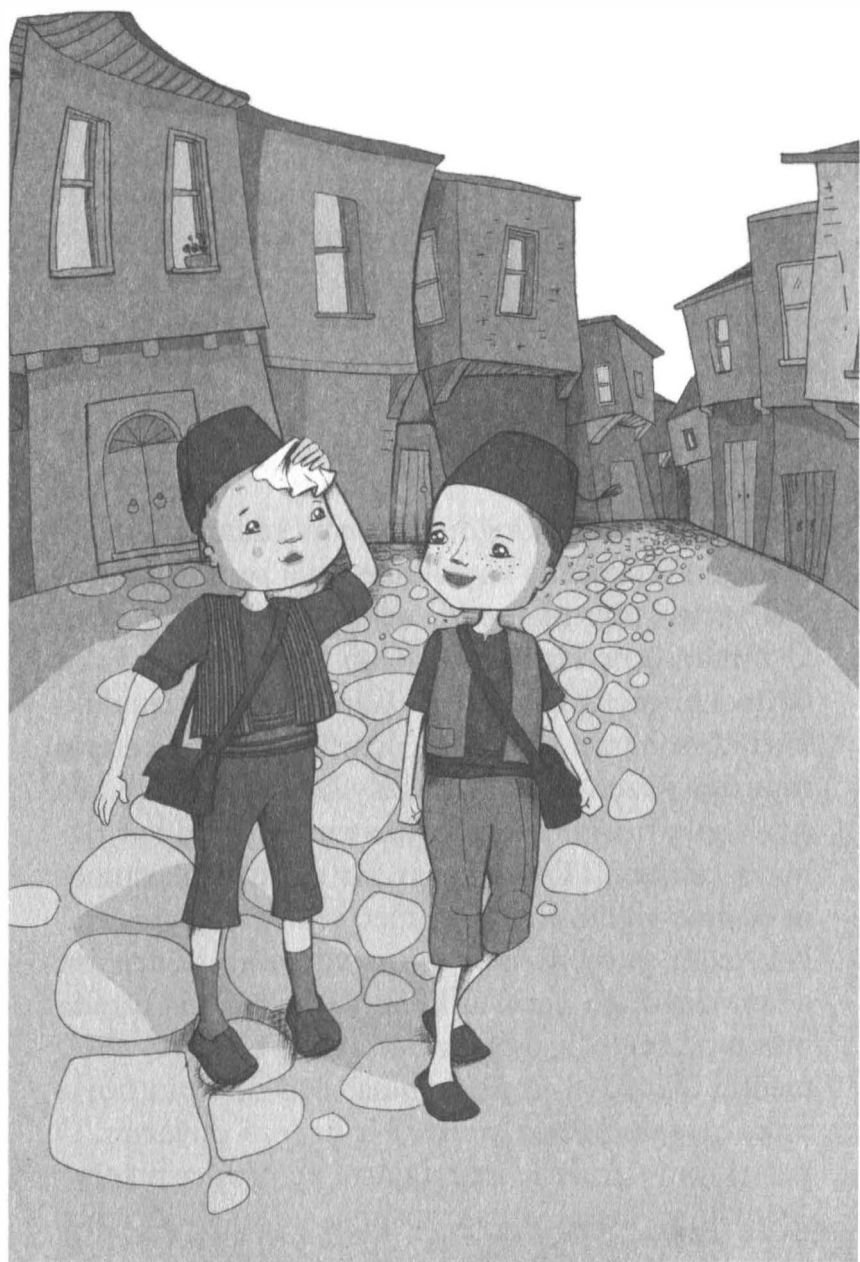
Günümüz Türkçesine Uyarlayan
Serdar Dağtekin

İÇİNDEKİLER

Ant.....	1
Falaka.....	14
Kaşığı.....	27
Forsa.....	37
Kurbağa Duası.....	47
Pembe İncili Kaftan.....	57
Gizli Mabet.....	79
Mermer Tezgâh.....	93
Perili Köşk.....	109
Rüşvet.....	123
Türkçe Reçete.....	129
Yüz Akı.....	137

ANT

...Ben Gönen'de doğdum. Yirmi yıldan beri görmediğim bu kasaba hayalimde artık seraplaştı. Birçok yerleri unutulmuş eski, uzak bir rüya gibi oldu. O zaman genç bir yüzbaşı olan babamla her vakit önünden geçtiğimiz Çarşı Camii'ni, karşısındaki küçük ve harap şadırvanı, içinde binlerce kereste tomruğu yüzen nehirciği, bazı yıkanmaya gittiğimiz sıcak sulu hamamın derin havuzunu şimdi hatırlamaya çalışırım. Fakat beyaz bir unutkanlık dumanı önüme yığılır. Renkleri siler, şekilleri kaybeder... Pek uzun gurbetlerden sonra vatanına dönen bir adam doğduğu yerin ufkunu koyu bir sis altında bulup da sevdiği şeyleri uzaktan bir an evvel görmediği için nasıl üzgün olursa, ben de tıpkı böyle meraka, sabırsızlığa benzer bir üzüntü duyarım. O her akşam sürülerle mandaların ve ineklerin geçtiği tozlu ve taşsız yollar, yosunlu ve siyah kiremit-

li çatılar, yıkılacakmış gibi duran büyük duvarlar, küçük ve ahşap köprüler nihayetsiz tarlalar, alçak çitler hep bu duman içinde erir...

Yalnız evimizle okulumu gözümün önüne getirebilirim.

Büyük bir bahçe... Ortasında köşk tarzında yapılmış bembeyaz bir ev... Sağ köşesinde her vakit oturduğumuz beyaz perdeli oda... Sabahları annem beni bir bebek gibi pencerenin kenarına oturtur, dersimi tekrar ettirir, sütümü içirirdi. Bu pencereden görünen avlunun öbür tarafındaki büyük toprak rengindeki binanın camsız ve kapaksız tek bir penceresi vardı. Bu siyah delik beni çok korkuturdu. Yemeklerimizi pişiren, çamaşırlarımızı yıkayan, tahtalarımızı silen, babamın atına yem veren, av köpeklerine bakan hizmetçimiz Abil Ana'nın her gece anlattığı korkunç ve bitmez hikâyelerdeki ayıyı bu karanlık pencerede görür gibi olurdum. Bu kuruntu ile rüya dinlemek ve yorumlamak merakında olan zavallı anneme her sabah ayık rüyalar uydurur, iri ve kuzgun bir ayının beni kapıp dağa götürdüğünü, ormandaki inine kapadığını, kollarımı bağladığını, burnumu ve dudaklarımı yediğini, sonra Bayramiç yolundaki su değirmeninin çarkına attığını söyler, ona birçok, "hayırdır inşallah..." dedirtirdim. Ve tabir ederken benim büyük bir adam, büyük bir bey, büyük bir paşa olacağımı, bana kimsenin fenalık yapamayacağını temin ettikçe yalan söylediğimi unuttur, ne kadar sevinirdim!

Nasıl sokaklardan ve kiminle giderdim? Bilmiyorum... Okul bir katlı ve duvarları badanasız idi. Kapıdan girilince üstü kapalı bir avlu vardı. Daha ilerisinde küçük ve ağaçsız bir bahçe... Bahçenin sonunda tuvalet ve gayet kocaman abdest fıçısı... Erkek çocuklarla kızlar karmakarışık otururlar, beraber okur, beraber oynarlardı. “Büyük Hoca” dediğimiz kınalı ve az saçlı, kambur, uzun boylu, ihtiyar ve bunak bir kadındı. Mavi gözleri pek sert parlar, gaga gibi eğri ve sarı burnuyla tüyleri dökmüş hain ve hasta bir çaylağa benzerdi. Küçük Hoca erkekti. Ve Büyük Hoca’nın oğlu idi. Çocuklar ondan hiç korkmazlardı. Galiba biraz aptalca idi. Ben arkadaki rahlelerde, Büyük Hoca’nın en uzun sopasını uzatamadığı bir yerde otururdum. Kızlar, belki saçlarımın açık sarı olmasından, bana hep “Ak Bey” derlerdi. Erkek çocukların büyücekleri ya ismimi söylerler yahut “Yüzbaşıoğlu” diye çağırırlardı. Sınıf kapısının açılmayan kanadında sallanan “geldi, gitti” levhası yassı ve cansız bir yüz gibi bize bakar, kalın duvarların tavana yakın dar pencerelerinden giren donuk bir aydınlık; durmadan bağırır, haykırarak okuyan çocukların susmaz ve keskin çığlıklarıyla sanki daha fazla ağırlaşır ve bulanırdı...

Okulda yalnız bir tek ceza vardı: Dayak... Büyük kabahatlılar, hatta kızlar bile falakaya yatarlardı. Ve falakadan korkmayan, titremeyen yoktu. Küçük

kabahatlıların cezası ise hadsiz ve hesapsız idi. Küçük Hoca'nın ağır tokadı... Büyük Hoca'nın uzun sopası ki rast geldiği kafayı mutlaka şişirirdi. Ben hiç dayak yememiştim. Belki arka çıkıyordu. Yalnız bir defa Büyük Hoca kuru ve kemikten elleriyle yalan söylediğim için sol kulağımı çekmişti. O kadar hızlı çekmişti ki ertesi günü bile yanıyordu. Ve kıpkırmızı idi. Hâlbuki kabahatim yoktu. Doğru söylemiştim. Bahçedeki abdest fıçısının musluğu koparılmıştı. Büyük Hoca bu kabahati yapanı arıyordu. Bu mavi gömlekli, kırmızı kuşaklı, hasta ve zayıf bir çocuktuk. Haber verdim. Falakaya konacaktı. İnkâr etti. Sonra diğer bir çocuk çıktı. Kendi kopardığını, onun kabahati olmadığını söyledi ve yere yattı. Bağıra bağıra sopaları yedi. O vakit Büyük Hoca,

– Niçin yalan söylüyor, bu zavallıya iftira ediyorsun? diye kulağıma yapıştı. Yüzünü buruşturarak darıldı.

Ağladım. Ağladım. Çünkü yalan söylemiyordum. Evet, musluğu koparıırken gözümle görmüştüm. Akşam çıkışta, dayağı yiyen çocuğu tuttum.

– Niçin beni yalancı çıkardın? Musluğu sen koparmamıştın...

– Ben koparmıştım.

Hayır, sen koparmamıştın. Öbür çocuğun kopardığını ben gözümle gördüm.

Israr edemedi. Yüzüme baktı. Bir an öyle durdu. Ve eğer hocaya söylemeyeceğime yemin edersem

saklamayacaktı. Anlatacaktı. Ben hemen yemin ettim. Merak ediyordum.

– Musluğu Ali koparmıştı, dedi, ben de biliyordum. Ama o çok zayıf ve hem hastadır. Görüyorsun, falakaya dayanamaz. Belki ölür, daha yataktan yeni kalktı.

– Ama sen niçin onun yerine dayak yedin?

– Niçin olacak. Biz onunla ant içmişiz. O bugün hasta, ben iyi ve kuvvetliyim. Onu kurtardım işte.

Pek güzel anlamadım. Tekrar sordum:

– Ant ne?

– Bilmiyor musun?

– Bilmiyorum!

O vakit güldü. Benden uzaklaşarak cevap verdi:

– Biz birbirimizin kanlarını içeriz. Buna ant içmek derler. Ant içenler kan kardeşi olurlar. Birbirlerine ölünceye kadar yardım ederler, imdada koşarlar.

Sonra dikkat ettim, okuldaki birçok çocuk birbirleriyle ant içmişti. Kan kardeşi idiler. Hatta bazı kızlar bile kendi aralarında ant içmişlerdi. Bir gün bu yeni öğrendiğim âdetin nasıl yapıldığını da gördüm. Yine arka rahlelerde idi. Küçük Hoca abdest almaya dışarı çıkmıştı. Büyük Hoca arkasını bize çevirmiş, yavaş yavaş, bir sümüklü böcek kadar ağır, namazını kılıyordu. İki çocuk tahta saplı bir çakı ile kollarını çizdiler. Çıkan büyük kırmızı dam-

layı kollarının üzerinde çizgiye sürdüler, kanlarını karıştırdılar. Sonra birbirlerinin kollarını emdiler. Ant içerek kan kardeşi olmak... Bu, beni düşündürmeye başladı. Şayet benim de kan kardeşim olsa idi hocaya kulağımı çektirmeyecek, ihtimal falakaya yatacağım zaman beni kurtaracaktı. Koca okulun içinde kendimi yapayalnız, arkadaşsız ve korumasız zannediyordum, anneme fikrimi, her çocuk gibi birisiyle ant içmek istediğimi söyledim. Ve andı tarif ettim. Rızı olmadı. Ve “Öyle münasebetsizlikler istemem. Sakın yapma ha...” diye tembih etti.

Lakin ben dinlemedim. Aklıma ant içmeyi koymuştum. Fakat kiminle? Bir tesadüf, beklenilmeyen bir kaza bana kan kardeşimi kazandırdı. Cuma günleri bizim evin bahçesine bütün komşu çocukları toplanırlardı. Akşama kadar beraber oynardık. Arkamızdaki evlerin sahibi Hacı Budakların benim kadar bir çocukları vardı ki en çok adı hoşuma giderdi: Mıstık... Bu kelimeyi söylerken sanki mutlu olur ve hep tekrarlardım. O kadar ahenkli ve tınılı idi. Kızlar, bu güzel isme uydurulmuş kafiyele, Mıstık'ı bahçede ve sokakta görünce bir ağızdan söylerler, hâlâ hatırımda:

Mustafa Mıstık,
Arabaya kıstık,
Üç mum yaktık,
Seyrine baktık!

diye bağırırlar, ellerini yumruk yaparak ona kar-

şı dururlardı. Mıstık hiç kızmazdı. Gülerdi. Biz de bazı bu tekerlemeyi bağıarak tekrarlar eğlenirdik.

Bu tekerleme benim hayalime bile tesir etmişti. Rüyamda birçok arsız kızın onu büyük bir göçmen arabasına sıkıştırarak ve etrafına üç mum yakarak seyrine baktıklarını görürdüm. Niçin Mıstık öyle uslu dururdu. Niçin birden fırlayıp bu kızlara birkaç tokat atmaz, sıkıştığı yağ kokulu arabadan kurtulmazdı... Hepimizden kuvvetli o idi. Sanki adı gibi her tarafı yuvarlaktı; başı, kolları, bacakları vücudu... Hatta elleri... Bütün çocukları, güreşte yenerdi. Ve yazın her cuma sabahı büyük bir deste söğüt dalı getirirdi. Bu dallardan kendimize atlar yapar, cirit oynar, yarışa çıkardık. Yarışta da hepimizi geçerdi. Onu hiçbirimiz tutamazdık. İşte yine böyle bir cuma günü Mıstık söğüt dallarıyla geldi. Ben en uzununu kendime ayırdım. Öbürlerini çocuklara dağıttım. Bir çakı ile bu dalların ucunu keser, kabuklarından iki kulak bir burun çıkartır, tıpkı bir at başına benzetirdik. Ve bunu en güzel ben yapardım.

Kendi atımı yapıyordum. Mıstık'la diğer çocuklar sıralarını bekliyordı. Nasıl oldu, farkına varmadım, söğüdün kabuğu birden yarıldı. Arasından kayan çakı sol elimin şahadet parmağını kesti. Sulu ve kırmızı bir kan akmaya başladı. O saatte aklıma bir şey geldi: Ant içmek... Parmağımın acısını unuttum, Mıstık'a:

– Haydi, dedim, hazır elim kesildi. Kan kardeşi olalım. Sen de kes...

Tereddüt etti. Siyah gözlerini yere dikerek büyük ve yuvarlak başını salladı:

– Olur mu ya... Ant için kol kesmek lazım...

– Canım ne zararı var? diye ısrar ettim. Kan değil mi? Hepsi bir ha koldan, ha parmaktan... Haydi, haydi!..

Razı oldu. Elimden aldığı çakı ile kolunu, hatta biraz derince kesti. Kanı o kadar koyu idi ki ak-mıyor, bir damla hâlinde kabarıyor ve büyüyordu. Parmağımın kanı ile karıştırdık. Evvela ben emdim. Bu, tuzlu ve sıcak bir şey idi. Sonra o da benim parmağımı emdi.

Bilmiyorum aradan ne kadar zaman geçti. Belki altı ay... Belki bir yıl... Mıstık'la kan kardeşi olduğumuzu âdeta unutmuştum. Yine beraber oynuyor, okuldan eve beraber dönüyorduk. Bir gün hava pek sıcaktı. Büyük Hoca bizi eve yolladı. Tıpkı perşembe günü gibi... Mıstık'la sokağın tozları içinde yavaş yavaş yürüyorduk. Ben fesimin altına mendilimi koymuştum... Terimi silmediğim için yüzüm sırsıklam idi. Büyük ve geniş bir yoldan geçiyorduk. Kenarda yıkılmış bir duvarın temelleri vardı. Birdenbire karşıdan iri ve kara bir köpek çıktı. Koşarak geliyordu. Arkasından, birkaç adam, kalın sopalarla kovalıyorlardı. Bize:

– Kaçınız, kaçınız, ısıracak... diye bağırdılar.

Korktuk. Şaşırdık. Öyle kaldık. Evvela ben biraz kendimi toplayarak:

– Aman, kaçalım... dedim, ama gözleri ateş gibi parlayan köpek bize yetişmişti. O vakit Mıstık:

– Sen arkama saklan... diye haykırdı ve önüme geçti. Köpek onun üzerine hücum etti. İlk hızla birbirlerine çarptılar. Sonra tıpkı güreşir gibi boğaz boğaza geldiler. Köpek de ayağa kalkmıştı.

Biraz böyle savaştıktan sonra ikisi de yere yuvarlandılar. Mıstık'ın küçük fesi ve mavi ayakkabısı düştü. Bu savaş bana pek uzun geldi. Titriyordum. Sopalı amcalar yetiştiler. Köpeğe odunlarının bütün kuvvetiyle birkaç tane indirdiler. Mıstık kurtuldu. Zavallının kollarından ve burnundan kan akıyordu. Köpek, kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırmış, ağzı yerde, dört nala kaçtı. Mıstık, “Bir şey yok... Acımıyor... Biraz çizildi...” diyordu. Evi-ne götürdüler. Ben de hemen evimize koştum. Anneme başımıza geleni anlattım. Abil Ana beni yere yatırdı. Uzun uzadı kasıklarım, korku damarlarım bastı. Ve öyle bir dua okuyarak yüzüme üfledi ki sarımsak kokusundan aksırdım.

Ertesi günü Mıstık okula gelmemişti. Daha ertesi günü yine gelmedi... Anneme Hacı Budaklara gidip Mıstık'ı görmemizi söyledim.

– Hasta imiş yavrum, dedi. İnşallah iyi olunca yine oynarsınız, şimdi rahatsızlık etmek ayıptır.

Ondan sonra ben her sabah Mıstık'ı iyileşmiş bulacağım ümidiyle okula gittim.

Fakat yazık ki... O hiç gelmedi... Köpek kuduzmuş. Baktırmak için Mıstık'ı Bandırma'ya götürdüler. Oradan İstanbul'a göndereceklerdi.

Ve nihayet bir gün işittik ki Mıstık ölmüş...

Erken kalktığım açık ve bulutsuz sabahlar, herkes gibi bana da çocukluğumu hatırlatır. Aklımda eski ve mor bir tan vakti memleketi gibi kalan doğduğum yeri gözümün önüne getirmek isterim. Ve daima, farkında olmayarak, sol elimin şahadet parmağına bakarım. Birinci boğumun üstünde hâlâ beyaz çizgi şeklinde duran bu küçük yara izi bence pek mukaddestir. Andı için ölen, hayatını mahveden kahraman kan kardeşimin sıcak dudaklarını tekrar parmağımın ucunda duyar, beni kurtarmak için o kendisinden büyük, kudurmuş, iri ve kara çoban köpeğiyle pençeleşen aslan ve yiğit hayalini görürüm.

Ve özümüzden uzaklaştıkça daha kokuşmuş derinlerine yuvarlandığımız karanlık uçurumun, bu ahlaksızlık ve bozukluk, vefasızlık ve bencillik, adilik ve miskinlik cehenneminin dibinde üzgün ve şartlaşmış, kıvranırken saf ve nurdan geçmiş, kaybolmuş bir cennetin hakikatten uzak bir hayali hâlinde karşımda açılır... Beni avutur ve mutlu eder. Saatlerce Mıstık'ın hatırasıyla, bu aziz ve soylu matemini eskiyip unutuldukça daha çok kıymeti artan tatlı ve mahzun acısıyla lezzet alan olurum...

Genç Kalemler, C. 3, Sayı: 19, Nisan 1912,
s. 166-171.

MERAKLISI İÇİN MİNİ SÖZLÜK:

Ant: Kutsal bilinen bir kişiyi, bir şeyi tanık gösterek bir olayı doğrulama, yemin

Gönen: Balıkesir'in ilçesi

Kasaba: Şehirden küçük, köyden büyük, henüz kırsal özelliklerini yitirmemiş olan yerleşim merkezi

Kereste: Marangozlukla inşaatta kullanılan nitelikli ağaç

Sis: Su taneleri veya buhardan oluşan bulutların çok alçalarak yeryüzüne kadar inmesiyle oluşan duman

Çit: Bağ, bahçe, bostan vb. yerlerin çevresine çalı, kamış, ağaç dalı gibi şeylerden çekilen duvar türü

Köşk: Bahçe içinde yapılmış süslü ev

Bayramiç: Çanakkale'nin ilçesi

Değirmen: İçinde öğütme işi yapılan yer

Kambur: Bel veya göğüs kemiğinin eğrilmesi, raşitizm sonucu sırtta ve göğüste oluşan tümsek

Ak: Beyaz renk

Falaka: Ceza olarak ayak tabanlarına vurmakta kullanılan, ayakları uygun bir durumda sıkıştırıp tutan, kalınca bir sopa ile bunun iki ucuna bağlı bir ipi olan cezalandırma aracı

İftira: Bir kimseye kasıtlı ve asılsız suç yükleme, kara çalma

Âdet: Topluluk içinde eskiden beri uyulan kural, töre

Kafiye: Şiirde dizelerin sonunda tekrarlanan heceler veya aynı görevde olmayan ancak benzeşen sesler

Tekerleme: Birbiriyle uyumlu hazır söz kalıbı

Söğüt: Sulak yerlerde yetişen, yaprakları almaşık ve alt yüzleri havla örtülü büyük bir ağaç

Kuduz: Köpek, kedi, tilki vb memeli hayvanlardan ısırma, tırmalama veya salya yolu ile insana geçen, genellikle çırpınma, sudan korkma şeklinde beliren, zamanında aşı yapılmazsa ölümle sonuçlanan hastalık

Kudurmuş: Kuduz hastalığına yakalanmış

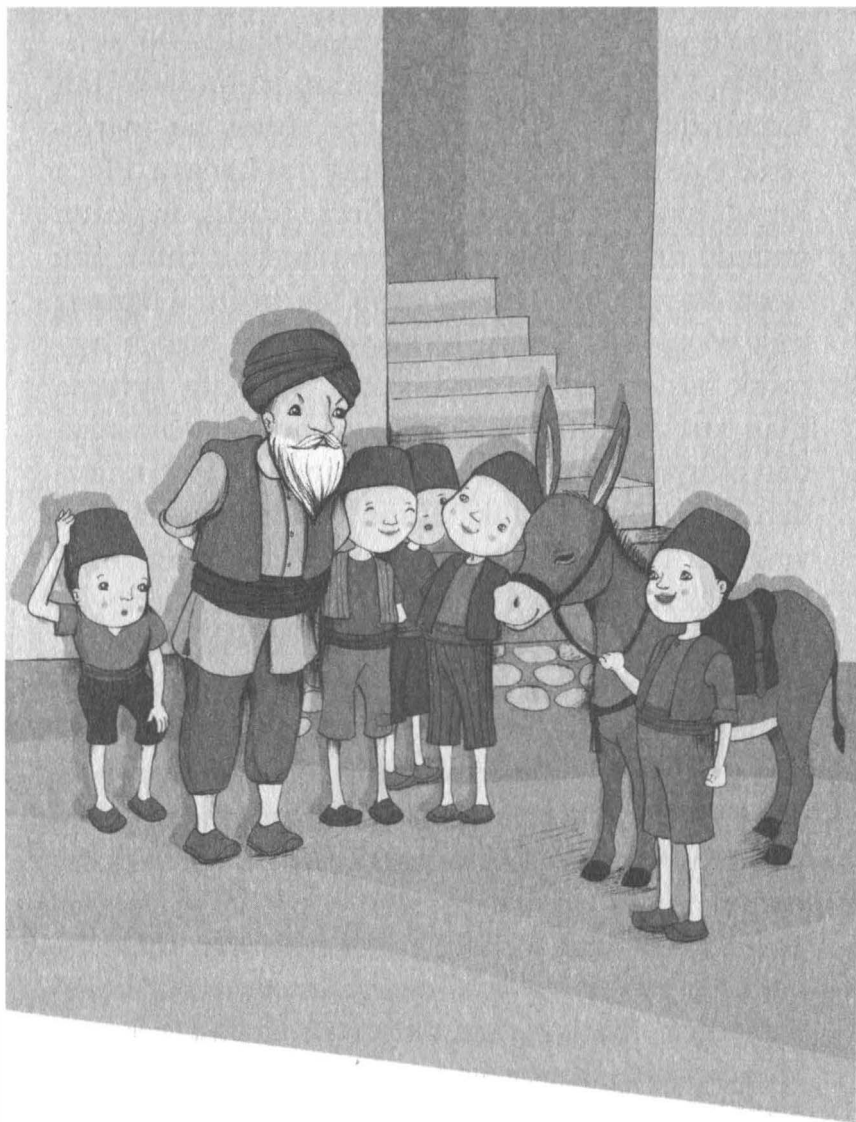
FALAKA

Her sabah Çarşı Camisi'nin arkasındaki harap polis ahırlarının önünden, bir serçe sürüsü gibi, cıvıldayarak geçerdik. Mektep biraz daha ileride... Alçak duvarlı, oldukça geniş bir avlunun ortasında idi. Bir kattı; etrafında yükselen büyük kestane ağaçlarının birbirine karışmış koyu gölgeleri bütün çatısını kaplardı. Biz daha avlunun kapısından girmeden Hoca Efendi'nin bulunup bulunmadığını, şöyle bir bakar, anlardık:

– Abdurrahman Çelebi gelmiş mi be?

– Gelmiş, gelmiş...

Abdurrahman Çelebi, Hoca Efendi'nin ihtiyar eşeğiydi. Siyah, huysuz, inatçı bir hayvan... Her sabah bizim gibi erkenden okula gelir, akşama kadar kalır; evlerimizden nöbetle getirdiğimiz kucak kucak otları, yazsa ağaçların, kışsa sol taraftaki abdestlik sundurmasının altında yavaş yavaş yerdi.

Ona su vermek, onu tımar etmek okulda bir ayrıcalıktı. Hoca Efendi'ye kim yaranırsa bu mükâfatı kazanırdı. Okulun kapısına dar ve taş bir merdivenle çıkılırdı. Ve içeri girilince ta karşıya Hoca Efendi'nin küçük masası gelirdi. Küçük masanın önünde top yavrusu müthiş ve tuhaf bir tüfek gibi siyah kayışlı ağır falaka asılı dururdu. Hepimiz kırk çocuktuk. Kızları birkaç ay evvel bizden ayırarak başka yere kaldırmışlardı. Sınıflara ayrılma filan yoktu. Elifba'yı, Amme'yi, her şeyi bir ağızdan okuyor, rakamları bir ağızdan sayıyor, bir ağızdan ilahi söylüyorduk. Bütün derslerimiz tekdüze ve genel bir bestenin asla manalarını anlamadığımız sözleri idi. Hoca Efendi ak sakallı, uzun boylu, bağırtnkan bir ihtiyardı. Yaz, kış, daima cübbesiz, abdest almaya hazırlanmış gibi kolları, paçaları çıplak ve sıvalı, yerinde otururdu. Öğleden sonra Çarşı Camii'ni süpürmeye gidip hiç gelmeyen kalfa daha gençti. Müezzinlik de yapıyordu. Bize şeker, leblebi, keçiboynuzu, hünnap meyvesi, iğde vesaire satardı.

Gönen'den geldiğimiz günden beri bu mektebe devam ediyordum. Ama dersten mersten hiç haberm yoktu. Bir ağızdan okumaya başladık mı, ne olursa olsun, ben de karışır, bağırmaya başlardım. En birinci zevkim falaka tutmaktı... Fakat bir gün Hâkim Efendi ile ceketli pantolonlu, gülmez suratlı biri geldi.

“Kaymakam Bey, Kaymakam Bey!” dediler. Sakalsız, esmer, uzun boylu, aksi bir adam. Kapıdan girer girmez Hoca Efendi’nin işareti üzerine hepimiz ayağa kalktık. Birisini çağırıyormuş gibi elini ve başını sallayarak bizi oturttu. Hepimizi ayrı ayrı gözden geçirdi. Birkaçımızı okutmak istedi. Hâlbuki biz tek ağızla ve ahenksiz okuyamazdık. Yüzünü buruşturdu. Yere bakarak başını salladı. Sonra gözlerini Hoca Efendi’nin başında asılı duran falakaya dikti: Baktı. Baktı. Ömründe ilk defa bir falaka görüyormuş gibi dikkatle baktı. Döndü, selam vermeden çıkarken:

– Biraz dışarı gelir misiniz Hoca Efendi? dedi.

Hoca Efendi titreyerek divan duruyor gibi kollarını önüne kavuşturarak yürüdü. Hâkim Efendi ile Kaymakam’ın arkasından bahçeye çıktı. Dışarıda ne konuştuklarını bilmiyorduk. Lakin falaka ertesi gün yerinde yoktu.

“Falaka yasak olmuş...” diyorlardı. “Sözde Kaymakam Bey yasak etmiş!”

Dayak korkusu kalkınca biz, kırk çocuk, öyle azdık, öyle kudurduk ki... Ne yaptığımızı bilmiyor, artık hiç hocayı dinlemiyor, yüzüne leblebi atıyor, minderine iğne koyuyor, pabuçlarını saklayıp onu saatlerce arattırıyor, yalvartıyorduk. Dayaksız bizi okutamayacağını anlayan Hoca Efendi nihayet yine bir gün falakayı çıkardı. Ama başucuna asmadı.

Oturduğu minderin arkasına sakladı. Fakat şimdi kim kabahat yaparsa eskisinden fena dövüyordu.

İyice hatırlıyorum; kırk çocuk, hepimiz birliktik. Aramızdan ara bozucu çıkmıyor, Hoca Efendi'ye karşı tek bir vücut gibi hareket ediyorduk. Bir gün bahçede söz birliği ettik. İçerde hepimiz birden esnemeye başladık. Hoca Efendi de esnemeye başladı. Zavallı ihtiyar uyuyuverdi. O zaman kalktık. Rahlenin üzerindeki enfiye kutusunu aldık, hepimiz çekti. Bütün mektebin içinde bir hapsirmadır gitti. Hoca Efendi gürültüden uyanınca işi anladı. Enfiyesini kimin çaldığını sordu. Bir ağızdan ve ahenkle:

- Bilmiyoruz, bilmiyoruz, dedik.
- Hepinizi falakaya çekeceğim.
- Bilmiyoruz, bilmiyoruz.
- Kimse söylemeyecek mi?
- Bilmiyoruz ki, bilmiyoruz ki...
- Bilmiyor musunuz, pekâlâ, Necip, git camiden kalfayı çağır, çabuk.

Beş dakika sonra kalfa geldi. Korkunç bir sahne başladı. Sopayı biri bırakıp biri alıyordu. Nöbetleme falaka tutuyorduk. Hepimizi sıra dayacağına çektiler. Bu günden sonra Hoca Efendi esneme ile hapsirmayı en büyük kabahat sayıyordu. Hele hapsirmek... Kazara, kendiliğinden hapsirani...

“Benimle eğleniyor musun?” diye yere yıkıyor, bayılıncaya kadar dövüyordu. Ve aksi gibi benim

hiç durmadan esneyeceğim geliyor, hapşırarak istiyordum. Bir kaç defa bunun için dayak yedim. Hoca Efendi dayağı bitirince bütün kuvvetiyle rahlesine vuruyor, “Kim hapşırırsa şart olsun ki öldürünceye kadar döveceğim!” diye haykırıyordu.

“Şart olsun, kim hapşırırsa...” “Şart olsun!” Bu nasıl yemindi? Evde anneme sordum. Başını salladı. Gözlerini açtı. “Çok büyük yemin!” dedi.

– Yalan yere bu yemini eden çarpılır mı?

– Hayır.

– Ya ne olur?

– Daha fena.

– Nasıl?

– Karısı boş düşer.

İyice anlamadım. Ama bu yeminin dehşetini mektepte çocuklara etrafıyla söyledim. Artık hep evli adamlar gibi, yalan gerçek, biz de “Şart olsun!” yeminine başladık. “Vallahi, billahi!” unutuldu. Hoca Efendi de her sabah rahlesine çökerken hiç unutmuyor, “Kim hapşırırsa, şart olsun, öldürürüm” diye tekrarlıyordu.

Bir gün öğle paydosundan sonra içeri girdik. Her vakit ki gibi derin bir uğultu... Ben baktım, Hoca Efendi dalmış, uyuyor! Hemen ayağa kalktım. Çocuklara şahadet parmağımı dudaklarıma götürerek “Susunuz!” işaretini verdim. Ses seda kesildi. Hepsi ne yapacağıma bakıyordu. Gözüme rahlenin üzerinde, kapağı açık duran bir tabaka kadar bü-

yük enfiye kutusu ilişmişti. Yürüdüm. Ayaklarımın ucuna basarak yaklaştım. Kutuyu aldım. İçindeki enfiyeleri kitabımın arasına boşalttım. Kutuyu yine açık olarak yerine bıraktım. Çocuklar çekmek için etrafıma toplandılar.

– Hayır, biz çekmeyeceğiz, dedim. Sonra hapşırırız. Uyanır...

– Ya sen ne yapacaksın?

– Görürsünüz...

– Ne yapacaksın, ne yapacaksın?

– Söylemem diyorum, çok güleceğiz.

Öyle bir şeytanlık kurmuştum ki daha yapmadan gülüyor, katılıyordum. Çocuklar da bana bakarak gülüyorlardı. Gülüşme gürültüsüne Hoca Efendi uyandı. Hemen kutuya baktı. İçinde enfiye yok... Hiddetlendi:

– Kim aldıysa söylesin, şart olsun, gebertirim.

Hep bir ağızdan ve ahenkle:

– Şart olsun, haberimiz yok! dedik.

– Kim aldı. Söyleyiniz.

– Bilmiyoruz, bilmiyoruz.

– Pekâlâ, ben size gösteririm. Şimdi hapşırınca alan meydana çıkar. Şart olsun, onu falakaya yıkaçım. Gebertinceye kadar döveceğim.

Kazara hapşıracağız diye hepimizin ödü kopuyordu.

– Şart olsun... Ah bugün biriniz hapşırırsa... Şart olsun, geberteceğim...

– Ah şart olsun, biriniz hapşırırsa...

Hoca Efendi'nin öfkesi bir türlü geçmiyordu. Ben rahlenin altında, cüzümden kopardığım iki yaprağı boru gibi büküyor, enfiyeleri içine dolduruyordum.

Akşam yaklaştı. Hoca Efendi kollarını kapadı, Çoraplarını, mestini giydi. Cübbesini omzuna aldı. Hep bir ağızdan, çarpım cetvelinin tekrarından sonra ilahiye başladık. Ben sona doğru yanımdaki çocuğu dürterek kalktım. O da kalktı. Ellerimizi kaldırdık. Hoca Efendi bağırdı:

– Ne var?

– Abdurrahman Çelebi'yi hazırlayalım mı?

– Haydi, pekâlâ, çabuk.

Kapıdan çıktık. Her akşam Hoca Efendi'nin izin verdiği iki çocuk önden çıkar, eşeğin yularını ve seмерini vururdu. Taş merdiveni koşarak indik. Abdurrahman Çelebi yiyemediği otların üstüne uzanmış yatıyordu. Tekmeleyerek kaldırdık. Yularını, seмерini vurduk. Artık ilahi sesleri kesilmişti. Ben cüzdanımdan içi enfiye dolu kâğıt boruları çıkardım. Yavaşça eğildim. Abdurrahman Çelebi daha bir şey anlamıyordu. Bu borulardan bir tanesini bütün kuvvetimle burnuna üfledim.

Genzine bir tabanca sıkılmış gibi şaha kalktı. İkinci boruyu üfleyemedim. Yularından tuttum. Sıçrata sıçrata taş merdivenin önüne doğru götürdüm. Öteki çocuk yanımdan geliyor, gülmemek

için eliyle ağzını tutuyordu. Hoca Efendi, cübbesini giymiş, vakarla, yavaş yavaş, merdivenlerden iniyordu Çocukların hepsi bir turna dizisi gibi arkasından iniyorlardı. Eşek şaha kalkıyordu.

- Ne olmuş bu hayvana?
- Bilmem efendim, uyuyordu...
- Gemini yanlış vurmuşsunuz.
- Hayır.
- Getirin bakayım.

Bütün çocuklar da bakıyorlardı. Eşeği taş basamağa yaklaştırdım. Tam bu esnada Abdurrahman Çelebi nezleye tutulmuş bir insan gibi “Pişh, pişh...” diye başını sarstı. Bütün çocuklar gülmeye başladı. Hoca Efendi şaşırdı. Enfiyenin tesirini duymaya başlayan Abdurrahman Çelebi ha bire hapşıırıyordu. Ben sanki hiçbir şeyden haberim yokmuş gibi:

- Sizinle eğleniyor efendim, dedim.
- Halt etmişsin...

Daha ziyade küstahlaştım:

- Bunu da falakaya yatırmalısınız.
- O hayvan, o...

Kahkahalara katılan çocuklar, “Falaka, falaka...” diye bağırıyorlardı. Ben onlardan cesaret aldım. Dedim ki:

– Hoca Efendi, bugün mektepte “Kim hapşıırırsa şart olsun falakaya yıkacağım.” dediniz. Eğer Abdurrahman Çelebi’yi affederseniz karınız boş düşer.

Çocuklar ders gibi bir ağızdan ve ahenkle “Karınız boş düşer, karınız boş düşer” diye haykırıyorlardı. Hoca Efendi bir an şaşırdı. Bineceği zamanlar “Oh benim Abdurrahman Çelebi, oh benim Abdurrahman Çelebi” diye muhabbetle okşadığı eşeğine dehşetle baktı. Kapının yanından bir çocuk ileri koşmuş, falakayı, değneği çıkarmıştı. Abdurrahman Çelebicik düzensiz aralıklarla hapsiriyor, burnunu yere sürmek istiyordu. Falaka ve değnek, elden ele Hoca Efendi’nin önüne kadar geldi. Çocuklar gülmekten katılıyorlar, “Karınız boş düşer! Karınız boş düşer!” diye ahenkle tekrarlıyorlardı.

Çocuklara mı, eşeğe mi, neye kızdığını bilmeyen Hoca Efendi, gayr-i ihtiyari “Yıkınız!” emrini verdi. Belki yirmi çocuk Abdurrahman Çelebi’nin başına üşüştük. Uzun bir uğraşmadan sonra yere yatırdık. Arka ayaklarını falakaya taktık. Hoca Efendi sopayı eline aldı. Nallar gibi “tak tak” vurmaya başladı. Eşek debeleniyor, çocuklar bağırıyor, gülüyor, naralar atıyorlardı. Müthiş bir gürültü...

Ansızın arkadan bir çocuk “Kaymakam Bey!” diye bağırdı. Hepimiz sustuk. Yüzümüzü avlu kapısına çevirdik; siyah ceketli pantolonlu, kırmızı fesli, ekşi suratlı bir adam... Sağında solunda birer polis, dimdik duruyordu.

– Ne oluyor Hoca Efendi? diye seslendi.

– ...

Hoca Efendi fena hâlde şaşaladı. Önüne baktı. Değnek elinden düştü. Falakayı tutanlar bıraktılar. Kurtulan ürkmüş eşek çifte ata ata, kestane ağaçlarının altına kaçıyor, hem de avazı çıktığı kadar anırıyordu. Kaymakam avluya girdi. Yavaş yavaş yürüdü. Mektebin önüne yaklaştı. Kaşları çatılmıştı. Hiddetle tekrar sordu:

- Ne yapıyordunuz?
- Şey... Efendim...
- Hoca Efendi kekeliyordu.
- Ne?
- Şart etmiştim.
- Ne demek?
- Hapşırın için...
- Ne hapşıranı?
- Eşek hapşırdı.
- Eşek mi hapşırdı?..
- !!!

Çocuklar, hem hapşıırıyor, hem gülüşüyorlardı. Kaymakam gururuna dokunan bu arsızlığa hiddetlendi. Isıracak gibi dişlerini göstererek, “Defolun bakayım oradan, terbiyesizler!” dedi. Biz korktuk ve hemen sustuk. Sonra şaşkın ve perişan yere bakan Hoca Efendi’ye döndü:

- Benimle beraber geliniz.

Ve kaymakam önde, polislerle Hoca Efendi arkada, çıkıp gittiler.

Bundan sonra mektepte ne falakayı gördük, ne de... Hoca Efendi’yi!

Şimdi ben kimi hapşırırken görsem pek küçükken yaptığım bu tuhaf muzipliği hatırlarım. Gülümserim. Kalbimde belirsiz bir acı sızlar. Benim sebebime hocalıktan kovulan, ihtimal aç kalan bu ak sakallı, fakir ihtiyarın zavallı hayali karşıma dikilir. Zaman geçtikçe hafifleyecek yerde, daha ziyade ağırlaşan bir vicdan azabı duyarım.

Fakat...

Fakat, bunun gibi, hayattaki her gülünç şeyin altında görünmez bir facia yok mudur?

Yeni Mecmua, C. I, Sayı: 2, 19 Temmuz 1917,
s. 38-40.

MERAKLISI İÇİN MİNİ SÖZLÜK:

Falaka: Ceza olarak ayak tabanlarına vurmakta kullanılan, ayakları uygun bir durumda sıkıştırıp tutan, kalınca bir sopa ile bunun iki ucuna bağlı bir ipi olan cezalandırma aracı.

Ahır: Evcil büyükbaş hayvanların barındığı kapalı yer
Keçiboyunuzu: Keçiboyunuzu ağacının baklaya benzer, şekerli yemişi

Gönen: Balıkesir ilinin bir ilçesi

Kaymakam: Bir ilçede devleti temsil eden en yetkili yönetim görevlisi

Hâkim: Yargıç

Ara bozucu: İki kişinin arasındaki dostluğu veya geçimi bozan kimse

Dehşet: Olağanüstü şeyler karşısında şaşma anlatan bir söz

Semer: At, eşek, katır vb hayvanların sırtına yerleştirilen, üzerine yük bağlanan veya binilen, iskeleti ağaçtan araç

Fes: Osmanlı döneminde şapka yerine kullanılan, kırmızı, kalın çuhadan yapılmış, tepesinde püskülü olan, silindirik biçiminde başlık

Vicdan azabı: Yapılan kötü bir işten dolayı duyulan acı, üzüntü

KAŞAĞI

Ahırın avlusunda oynarken aşağıdaki, gümüş söğütler altında görünmeyen derenin acı uyandıran şırıltısını işitirdik. Evimiz, iç çitin büyük kestanе ağaçları arkasında kaybolmuş gibiydi. Annem İstanbul'a gittiği için benden bir yaş küçük olan kardeşim Hasan'la artık Dadaruh'un yanından hiç ayrılmıyorduk. Bu adam, babamın seyisi, ihtiyarca bir Çerkezdi. Sabahleyin erkenden ahıra koşuyorduk. En sevdiğimiz şey atlardı. Dadaruh'la beraber onları suya götürmek, çıplak sırtlarına binmek ne doyulmaz bir zevkti! Hasan korkar, yalnız binemezdi. Dadaruh onu kendi önüne alırdı. Torbalara arpa koymak, yemliklere ot doldurmak, ahır süpürmek, gübreleri kaldırmak... en eğlenceli bir oyundan ziyade bizim hoşumuza gidiyordu. Hele tımar... Bu en zevkli şeydi. Dadaruh eline kaşığı

alıp işe başladı mı, tıkı tık, tıkı tık... Tıpkı bir saat gibi... Yerimde duramaz,

– Ben de yapacağım, ben de yapacağım! diye tuttururdum.

O vakit Dadaruh beni Tosun'un sırtına kor, elimi kaşağıyı verir:

– Haydi yap! derdi.

Bu demir aleti hayvanın yelesine sürter, fakat o ahenkli tıkırtıyı çıkaramazdım.

– Kuyruğunu sallıyor mu?

– Sallıyor.

– Hani bakayım.

Eğilirdim, uzanırdım. Lakin atın sırtından kuyruğu görünmezdi.

Her sabah ahıra gelir gelmez,

– Dadaruh, tımarı ben yapacağım, derdim.

– Yapamazsın.

– Niçin?

– Daha küçüksün de ondan.

– Yapacağım.

– Büyü de öyle...

– Ne vakit?

– Boyun at kadar olduğu vakit...

– ...

At, ahır işlerinde yalnız tımarı beceremiyordum. Boyum, karnına bile varmıyordu. Hâlbuki en keyifli, en eğlenceli şey bu idi. Sanki kaşağının muntazam tıkırtısı Tosun'un hoşuna gidiyor, kulaklarını kısı-

yordu. Kuyruğunu kocaman bir püskül gibi sallıyordu. Tam tımar biteceğine yakın huysuzlanır, oynar, o zaman Dadaruh, “Höyt, kerata...” diye sırtına bir tokat indirir, sonra öteki atları tımara başlardı. Ben de bir gün ahırda yalnız başıma kaldım. Hasan’la Dadaruh dere kenarına inmişlerdi. İçimde bir tımar etmek hırsı uyandı. Kaşağıyı aradım, bulamadım. Ahırın köşesinde Dadaruh’un penceresiz, küçük odası vardı. Buraya girdim. Rafları aradım. Eyerlerin arasına falan baktım. Yok, yok. Yatağın yanında yeşil tahtadan bir sandık duruyordu. Onu açtım. Azıcık daha sevincimden haykırıacaktım. Annemin bir hafta evvel İstanbul’dan gönderdiği hediyeler içinde çıkan fakfon kaşağı... Parıl parıl parlıyordu. Hemen kaptım, Tosun’un yanına koştum. Karnına sürmek istedim. Rahat durmadı. Dönüp burnuyla bana vurdu. Öteki atlar da durmuyorlardı.

– Galiba acıtıyor, dedim.

Gümüş gibi parlayan bu güzel kaşağının dişlerine baktım. Çok keskin, çok sivriydi. Biraz körletmek için duvarın taşlarına sürmeye başladım. Dişleri bozulunca tekrar tecrübe ettim. Yine atların hiçbiri durmuyordu. Kızdım. Öfkemi sanki kaşağıdan çıkarmak istedim. On adım ilerdeki çeşmeye koştum. Kaşağıyı yalağın taşına koydum. Yerden kaldırılabileceğim en ağır bir taş bularak üstüne hızlı hızlı indirmeye başladım. İstanbul’dan gelen, ihtimal Dadaruh’un kullanmaya kıyamadığı bu güzel kaşağıyı ezdim, parçaladım. Sonra yalağın içine attım.

...Babam her sabah dışarı giderken bir kere ahıra uğrar, öteye beriye bakardı. Ben o gün yine ahırda yalnızdım. Hasan evde hizmetçimiz Pervin'le kalmıştı. Galiba yıkanacaklardı. Babam çeşmeye bakarken yalağın içinde kırılmış kaşağıyı gördü. Dadaruh'a haykırdı:

– Gel buraya.

– ...

– Çıkar bakayım şunu.

Nefesim kesilecekti. Bilmem neden, çok korktum. Dadaruh da şaşırdı. Kırılmış kaşağı meydana çıkınca babam bunu kimin yaptığıını sordu. Dadaruh,

– Bilmiyorum, dedi.

Babamın gözleri bana döndü. Daha bir şey sormadan

– Hasan, dedim.

– Hasan mı?

– Evet, dün Dadaruh uyurken odaya girdi. Sandıktan aldı. Sonra yalağın taşında ezdi.

– Neye Dadaruh'a haber vermedin?

– Uyuyordu.

– Çağır şunu bakayım.

– ...

Çitin kapısından geçtim. Gölgeli yoldan eve doğru koştum. Hasan'ı çağırdım. Zavallının hiçbir şeyden haberi yoktu. Koşarak arkamdan geldi. Babam pek sertti. Bir bakışından ödümüz kopardı. Hasan'a dedi ki:

– Eğer yalan söylersen seni döverim.

– Söylemem.

– Pekâlâ, bu kaşağıyı niye kırdın?

Hasan Dadaruh’un elinde duran alete şaşkın şaşkın baktı. Sonra sarı saçlı başını sarsarak:

– Ben kırmadım, dedi.

– Yalan söyleme diyorum.

– Ben kırmadım.

Babam tekrar,

– Doğru söyle, darılmayacağım, yalan çok fenadır, dedi.

Hasan inkârında inat etti. Babam hiddetlendi, üzerine yürüdü. “Utanmaz yalancı!” diye yüzüne bir tokat indirdi. Hasan avazı çıktığı kadar ağlamaya başladı. Babam Dadaruh’a:

– Götür bunu eve. Sakın bir daha buraya sokma. Hep Pervin’le otursun, diye haykırdı. Dadaruh ağlayan kardeşimi kucağına aldı. Çitin kapısına doğru yürüdü.

Artık ahırda hep yalnız oynuyordum.

Hasan evde hapisti. Yalan söylediği için babam yüzüne bile bakmıyordu. Annem geldikten sonra da affetmedi. Fırsat düştükçe “O yalancı” derdi. Hasan yediği tokat aklına geldikçe ağlamaya başlar, güç susardı. Zavallı anneciğim benim iftira atabileceğime hiç ihtimal veremiyordu.

“Acaba aptal Dadaruh atlara ezdirmiş olmasın!” derdi. Ertesi sene yazın annem yine İstanbul’a gitti.

Biz yalnız kaldık. Hasan'a ahır hâlâ yasaktı. Gece-leri yatakta atların ne yaptıklarını, tayların büyü-yüp büyümediğini bana sorardı. Bir gün birdenbire hastalandı. Kasabaya at gönderdik, doktor geldi. "Kuşpalazı" dedi. Çiftlikteki köylü kadınlar eve üşüştiler. Birtakım tekir kuşlar getiriyorlar, kesip kardeşimin boynuna sarıyorlardı. Babam, yatağı-nın dibinden hiç ayrılmıyordu. Dadaruh çok dur-gundu. Pervin hüngür hüngür ağlıyordu.

- Neye ağlıyorsun? diye sordum.
- Kardeşin hasta.
- İyi olacak.
- Olmayacak.
- Ya ne olacak!
- Kardeşin ölecek, dedi.
- Ölecek mi?
- ...

Ben de ağlamaya başladım. O hastalandığından beri Pervin'in yanında yatıyordum. O gece hiç uyuyamadım. Dalar dalmaz Hasan'ın hayali gözümün önüne geliyor, "iftiracı, iftiracı!" diye karşımda ağlıyordu. Küçük hayal gücüm o vakitki dinî terbiye-nin dehşetleriyle dolmuştu. Yarın ahret... Kim bilir kardeşim o haksız yediği tokatın hakkını benden nasıl çıkaracaktı? Pervin'i uyandırdım.

- Ben Hasanın yanına gideceğim, dedim.
- Niçin?
- Babama bir şey söyleyeceğim.

– Ne söyleyeceksin?
– Kaşağıyı ben kırmıştım, onu söyleyeceğim.
– Hangi kaşağıyı?
– Geçen seneki... Hani babamın Hasan’a darıldığı...

Lafımı tamamlayamadım. Derin hıçkırıklar içinde boğuluyordum. Ağlaya ağlaya Pervin’e anlattım. Şimdi babama söylersem Hasan da duyacak, belki beni affedecekti.

– Yarın söylersin, dedi.
– Hayır, şimdi gideceğim.
– Şimdi baban uyuyor. Yarın sabah söylersin. Hasan da duyar. Onu öpersin. Ağlarsın. Hakkını sana helal eder.

– Pekâlâ!
– Haydi şimdi uyu.
– ...

Sabaha kadar yine gözlerimi kapayamadım. Hava henüz ağarırken Pervin’i uyandırdım. Kalktık. Ben içimdeki zehirden azabı boşaltmak için acele ediyordum. Fakat heyhat, zavallı masum kardeşim o gece ölmüştü. Sofada çiftlik imamıyla Dadaruh’u ağlarken gördük.

Babamın dışarı çıkmasını bekliyorlardı!

18 Eylül 1919, Kalamış
İfham, Sayı: 5, 22 Eylül 1919, s. 77-79.

MERAKLISI İÇİN MİNİ SÖZLÜK:

Kaşağı: Hayvanların sırtını kaşımak için kullanılan uzun saplı, ucu kaşık veya el biçiminde, tırnaklı araç.

Eyer: Binek hayvanlarının sırtına konulan, oturmayaya yarayan nesne

Ahır: Evcil büyükbaş hayvanların barındığı kapalı yer

Çit: Bağ, bahçe, bostan vb yerlerin çevresine çalı, kamış, ağaç dalı gibi şeylerden çekilen duvar türü

İnkâr: Yaptığını, söylediğini, tanık olduğunu saklama, gizleme

Pervin: Eski Türkçede bir kadın adı

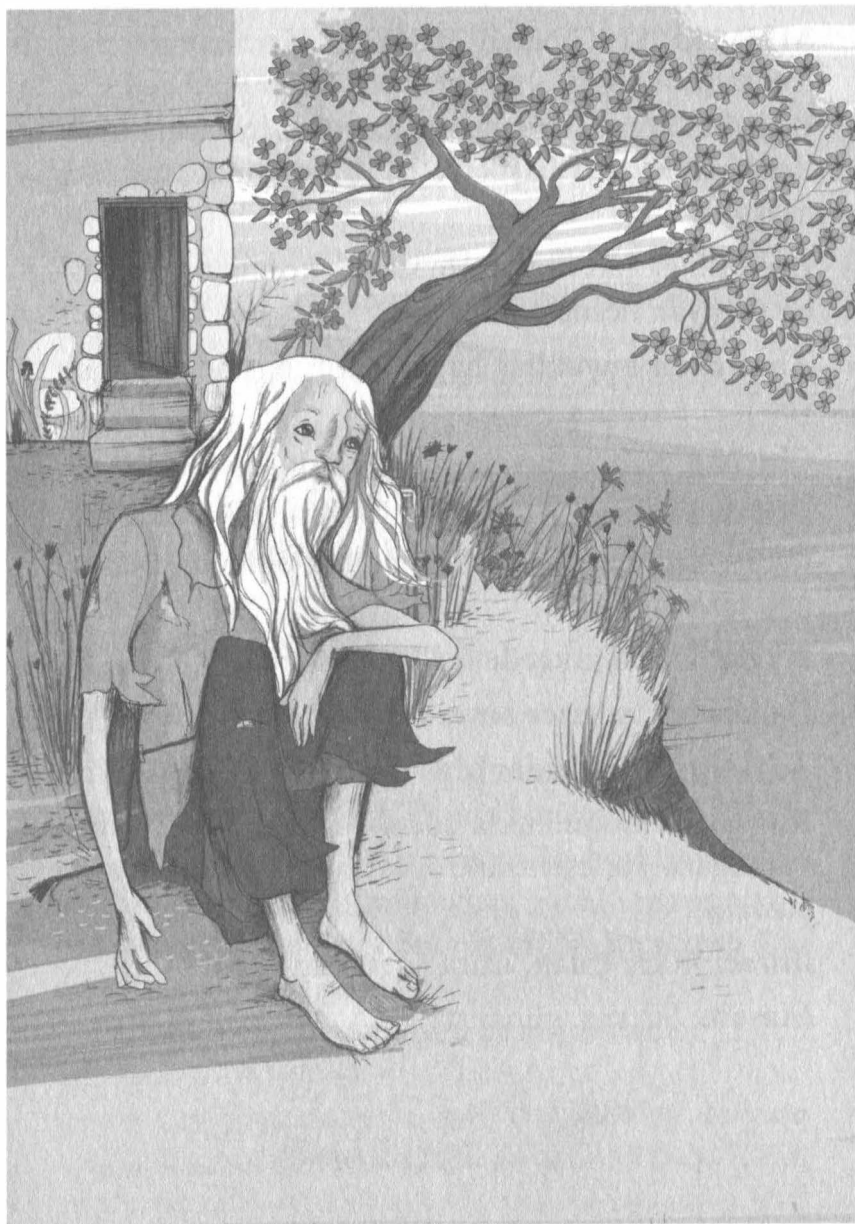
Dadaruh: Çerkezce bir erkek adı

Tay: Üç yaşına kadar olan at yavrusu

Kuşpalazı: Çoğunlukla çocuklarda görülen, burun ve boğaza yerleşen mikropların yol açtığı bulaşıcı hastalık

İftiracı: Kara çalan, iftira eden kimse

Masum: Suçsuz, günahsız

FORSA

Akdeniz'in destan yuvası nihayetsiz ufuklarına bakan küçük tepe minimini bir çiçek ormanı gibiydi. İnce uzun dallı badem ağaçlarının alaca gölgeleri sahile inen keçi yoluna düşüyor, ilkbaharın tatlı rüzgârıyla sarhoş olan martılar çılgın naralarla havayı çınlatıyorlardı. Badem bahçesinin yanı geniş bir bağdı. Beyaz taşlardan yapılmış kısa bir duvarın ötesindeki zeytinlik, ta vadiye kadar iniyordu. Bağın ortasındaki yıkık kulübenin kapısız girişinden bir ihtiyar çıktı. Saçı, sakalı bembeyazdı. Kamburunu düzeltmek istiyormuş gibi gerindi. Elleri, ayakları titriyordu. Gök kadar boş, gök kadar sakin duran denize baktı, baktı.

– Hayırdır inşallah! dedi.

Duvarın dibindeki taş yığınlarına çöktü. Başını iki ellerinin arasına aldı. Sırtında yırtık bir çuval vardı. Çıplak ayakları topraktan yoğrulmuş sanı-

lacaktı. Zayıf kolları kirli tunç rengindeydi. Tekrar başını kaldırdı. Gökle denizin birleştiği dumandan çizgiye dikkatle baktı. Fakat görünürde bir şey yoktu.

Bu, her gece uykusunda kendini kurtarmak için birçok geminin pupa yelken geldiğini gören zavallı eski bir Türk forsasıydı. Esir olalı kırk seneden ziyade geçmişti. Otuz yaşında dinç, levent, kuvvetli bir kahramanken Malta korsanlarının eline düşmüştü. Yirmi sene onların kadirgamlarında kürek çekti. Yirmi sene iki zincirle iki ayağından rutubetli bir geminin dibine bağlanmış yaşadı. Yirmi senenin yazları, kışları, rüzgârları, fırtınaları, güneşleri onun granit vücudunu eritemedi. Zincirleri küflendi, çürüdü, kırıldı. Yirmi sene içinde birkaç defa halkalarını, çivilerini değiştirdiler. Fakat onun çelikten daha sert adaleli bacaklarına bir şey olmadı. Yalnız abdest alamadığı için üzülmüdü. Daima güneşin doğduğu tarafı solu ilerisine alır, gözlerini kibleye çevirir, beş vaktini gizli gizli işaretle eda ederdi. Elli yaşına gelince korsanlar onu “Artık iyi kürek çekemez!” diye çıkarıp bir adada satmışlardı.

Efendisi bir çiftçiydi. On sene kuru ekmekle onun yanında çalıştı. Allah’a çok şükreliyordu. Çünkü artık bacaklarından zincirli değildi. Abdest alabiliyor, tam kiblenin karşısına geçiyor, unutmadığı ayetlerle namaz kılıyor, dua edebiliyordu.

Bütün ümidi memleketine, Edremit'e kavuşmaktı. Otuz sene içinde hiçbir an ümidini kesmedi. “Öldükten sonra dirileceğime nasıl inanıyorsam, elli yıl esirlikten sonra da memleketime kavuşacağıma öyle inanırım!” derdi. En şanlı, en meşhur Türk gemicilerindendi. Daha yirmi yaşındayken Tarık Boğazı'nı geçmiş, poyraza doğru haftalarca, aylarca, kenar kıyı görmeden gitmiş, rast geldiği ücra adalardan cizyeler almış, irili ufaklı donanmaları tek başına hafif gemisiyle berbat etmişti. O vakitler Türkeli'nde namı dillere destandı. Padişah bile kendisini saraya çağırtmış, maceralarını dinlemişti. Çünkü Hızır Aleyhisselâm'ın gittiği diyarları dolaşmıştı. Öyle denizlere gitmişti ki üzerinde dağlardan, adalardan büyük buz parçaları yüzüyordu. Oralari tamamıyla başka bir cihandı. Altı ay gündüz, altı ay gece olurdu! Karısını işte bu, senesi bir büyük günle bir büyük geceden ibaret olan başka cihandan almıştı. Gemisi altın, gümüş, inci, elmas, esir dolu vatana dönerken, kenarsız denizin ortasında evlenmiş; oğlu Turgut, Çanakkale'yi geçerken doğmuştu. Şimdi kırk beş yaşında olmalıydı. Acaba yaşıyor muydu? Hayalini unuttuğu karlardan beyaz karısı acaba hâlâ sağ mıydı? Kırk senedir yalnız taht yerinin, İstanbul'un minareli ufku hayalinden hiç silinmemişti. “Bir gemim olsa, gözümü kapar, Kabataş'ın önüne demir atarım.” diye düşünürdü. Altmış yaşını geçtikten sonra efendisi onu sözde

azat etti. Bu azat etmek değil, sokağa, açlığa, perişanlığa atmaktı. İhtiyar esir bu viran bağın içindeki harap kulübeyi buldu. İçine girdi. Kimse bir şey demedi. Ara sıra kasabaya iniyor, ihtiyarlığına acıyanların verdiği ekmek parçalarını toplayıp dönüyordu. On sene daha geçti. Artık hiç kuvveti kalmamıştı. Hem bağ sahibi de artık kendisini istemiyordu. Nereye gidecekti?

Fakat işte eskiden beri gördüğü rüyaları yine görmeye başlamıştı. Kırk senelik bir rüya... Türklerin, Türk gemilerinin gelişi...

Gözlerini çok zayıf elleriyle iyice ovdu. Denizin gökle birleştiği yere yine baktı. Evet, mutlaka geleceklerdi. Buna o kadar emindi ki...

“Kırk sene görülen bir rüya yalan olmaz!” diyordu. Kulübe duvarının dibine uzandı. Yavaş yavaş gözlerini kapadı. İlkbahar bir ümit tufanı gibi her tarafı parlatıyordu. Martıların “Geliyorlar, geliyorlar, seni kurtarmaya geliyorlar!” gibi işittiği tatlı seslerini dinleye dinleye daldı. Duvar taşlarının arasından çıkan kertenkeleler üzerinde geziniyorlar, çuvaldan giysisinin içine kaçıyorlar, gür beyaz sakalının üstünde oynaşıyorlardı. İhtiyar esir rüyasında ağır bir Türk donanmasının limana girdiğini görüyordu. Kasabaya giden yola birkaç bölük asker çıkarmışlardı. Al bayrağı uzaktan tanıdı. Kılıçlar, kalkanlar güneşin aksiyle parlıyordu.

“Bizimkiler! Bizimkiler!” diye bağırarak uyandı. Doğruldu. Üstündeki kertenkeleler kaçıştılar. Lima-na baktı. Hakikaten kalenin karşısına bir donanma gelmişti. Kadırgaların, yelkenlerin, küreklerin biçimine dikkat etti. Sarardı. Gözlerini açtı. Kalbi hızla çarpmaya başladı. Ellerini göğsüne koydu. Bunlar Türk gemileriydi. Kenara yanaşıyorlardı. Gözlerine inanamadı. “Acaba rüyam devam mı ediyor?” şüphesine düştü. Fakat uyanıkken rüya görülür müydü? Kanaat getirmek için elini ısırdı. Yerden sivri bir taş parçası aldı. Alnına vurdu. Evet, işte hissediyordu. Uyanıktı. Gördüğü rüya değildi. O uyurken donanma burnun arkasından birdenbire zuhur etmiş olacaktı. Sevinçten, hayretten dizlerinin bağı çözüldü. Hemen çöktü. Kenara çıkan bölükler, ellerinde al bayraklar, kalenin etrafına doğru derliyorlardı. Kırk senelik bir beklemenin son azmiyle davrandı. Birden kemikleri çatırdadı. Badem ağaçlarının çiçekli gölgeleriyle örtülen yoldan yürüdü. Kenara doğru koştu, koştu, koştu. Karaya çıkan askerler ak sakallı bir ihtiyarın kendilerine doğru koştuğunu görünce:

- Dur! diye bağırdılar. İhtiyar durmadı; bağırды:
- Ben Türk’üm, oğullar, ben Türk’üm!
- ...

Askerler onun yaklaşmasını beklediler. İhtiyar, Türklerin yanına yaklaşınca önüne ilk geleni tutup öpmeye başladı. Gözlerinden yaşlar akıyordu. Hâ-

line bakanların hepsi üzölmüşlerdi. Biraz heyecanı sakinleşince ona sordular:

- Kaç yıldır esirsin?
- Kırk!
- Nerelisin?
- Edremitli.
- Adın ne?
- Kara Memiş.
- Kaptan mıydın?
- Evet...

İhtiyarın etrafındaki askerler birbirine karıştı. Bir çığılıktır koptu “Beye haber verin! Beye haber verin!” diye bağışıyorlardı. İhtiyarın kollarına girdiler. Kuş gibi deniz kenarına uçurdular. Bir sandalla koydular. Büyük bir kadirgaya çıkardılar. Askerin içinde onun menkıbelerini bilmeyen, şöhetini duymayan yoktu. Biraz güvertede durdu. Sevinçten kırk senedir hasret kaldığı millettaşlarını görmekten şaşırmış, aptallaşmıştı. Ayağına bir pantolon geçirdiler. Sirtına bir kaftan attılar. Başına bir kavuk koydular.

“Haydi, beyin yanına!” dediler. Kendini kadirgaya getiren askerlerle beraber büyük geminin kıçına doğru yürüdü. Kara pala bıyıklı, sırmalı esvabının üzerine demir, çelik zırhlar giymiş iri bir adamın karşısında durdu.

- Sen Kaptan Kara Memiş misin?
- Evet! dedi.

– Hızır Aleyhisselâm'ın geçtiği yerlerden geçen sen misin?

– Benim.

– Doğru mu söylüyorsun?

– Ne yalan söyleyeceğim?

– Aç bakayım sağ kolunu!

İhtiyar kaftanının altından kolunu çıkardı. Sıvadı. Beye uzattı. Pazısında haç şeklinde derin bir yara izi vardı. Bu yarayı, gecesi altı ay süren bir adadan karısını kaçıırken almıştı: Bey ellerine sarıldı. Öpmeye başladı.

– Ben senin oğlunum! dedi.

– Turgut musun?

– Evet...

– ...

İhtiyar esir sevincinden bayılmıştı. Kendine gelince oğlu ona:

– Ben karaya savaş için çıkıyorum. Sen gemide rahat kal, dedi.

Eski kahraman kabul etmedi:

– Hayır. Ben de beraber savaşa çıkacağım.

– Çok ihtiyarsın baba.

– Fakat kalbim kuvvetlidir.

– Rahat et! Bizi seyret!

– Kırk senedir dövüşe hasretim.

Oğlu, “Vurulursun! Vatana hasret gidersin!” diye onu gemide bırakmak istedi. Kara Memiş, o vakit, birdenbire gençleşmiş bir kaplan gibi doğrul-

du. Duramıyordu. Kalkan, kılıç istedi. Sonra geminin kılıcında sallanan sancağı göstererek,
– Şehit olursam bunu üzerime örtün! Vatan al bayrağın dalgalandığı yer değil midir? dedi.

Büyük Mecmua, Sayı: 1, 6 Mart 1919, s. 14-15

MERAKLISI İÇİN MİNİ SÖZLÜK:

Forsa: Gemilerde kürek çeken tutsak veya hükümlü kimse

Destan: Kahramanlık öykülerine verilen ad

Ufuk: Düz arazide veya açık denizde gökle yerin birleşir gibi görüldüğü yer

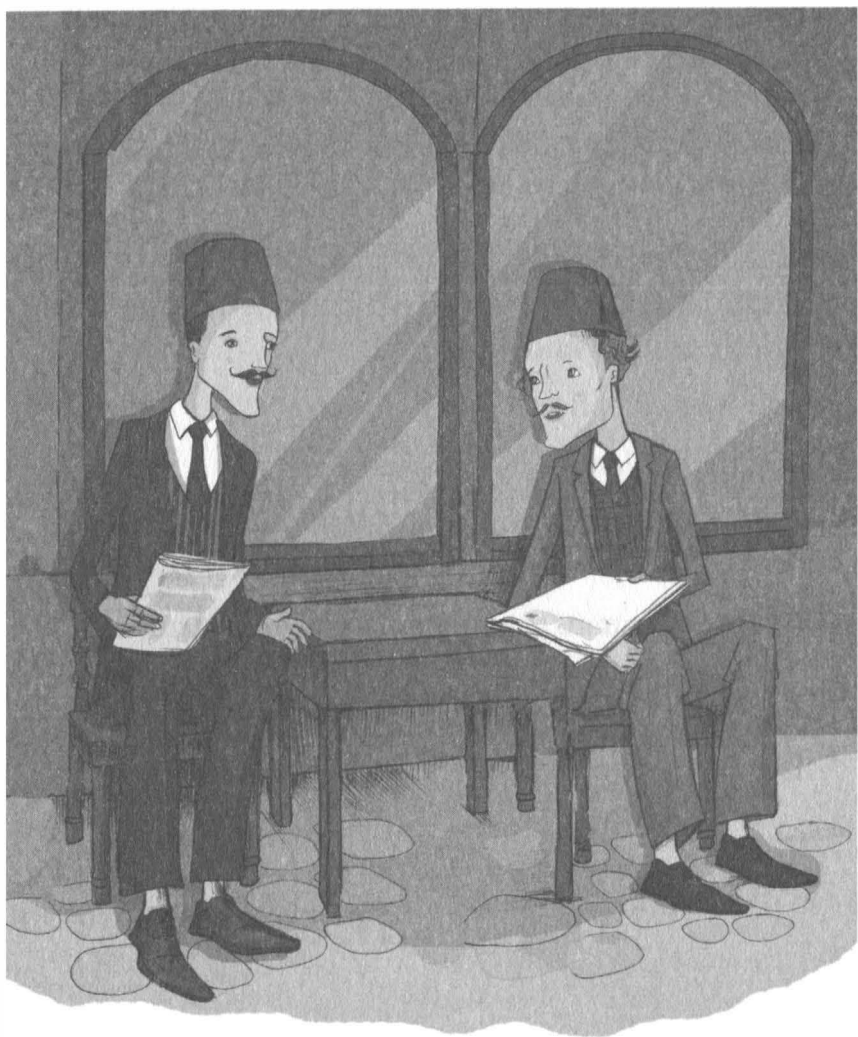
Bağ: Meyve bahçesi

Rutubetli: Nemli

Malta: Güney Avrupa'da, Orta Akdeniz'de yer alan, Sicilya'nın güneyindeki adalar devleti

Korsan: Düşman veya kendi ulusunun gemilerine saldıran deniz hırsızı

Kavuk: Osmanlı döneminde, pamuktan yapılmış, üzerine sarık sarılan erkek başlığı

KURBAĞA DUASI

Kasaba âlemi... Yani İstanbul'un dışında geçen hayat, ne hoştur! Bunu ancak yaşayan bilir. Bir taraftan kasabanın ileri gelenleri, okumuşlar filan! Öbür taraftan memurlar, subaylar, öğretmenler... Sonra kasabanın çift çubuk sahibi yerli ahalisi... Her sınıfın, her zümrenin ayrı kahvesi, ayrı eğlencesi, ayrı zevki vardır. "Sınıfların ortası" denebilecek tek adam kasabanın belediye doktorudur. O daima herkesle konuşur, düşer, kalkar. Öğretmenlerin, memurların, subayların oturdukları kahvelere girer. Eczane ise kasaba ileri gelenlerinin kulübüdür. Büyük rütbeli memurlar da oraya uğrarlar. Avukat yazıhaneleri de bir dereceye kadar eczaneye benzer.

Sözün kısası kasaba, başlı başına gayet hoş bir âlemdir. Yedi, sekiz, belki dokuz sene oluyor, ben de İstanbul'a pek uzak olmayan bir kasabada lise öğretmeni idim. Başlı başına bir âlem olan kasaba-

da mektep de başka bir âlemdir. Âdeta âlem içinde bir âlemdir! Programları, gayeleri birbirine zıt, dört beş mektebin yetiştirdiği yaşlı, genç, zeki, budala, zevzek yirmi çeşit adam: Müdür, müdür yardımcısı, öğretmenler, öğretmen yardımcıları... İdare memurları! Evvel zamandan kalma, hani o bir tarafından güneş batarken öbür tarafından doğan eski kocaman imparatorluğumuzun en uzak köşelerinden gelme yatılı öğrenci... Her ırktan, her cinsten, lisanlarından başka hiçbir şeyleri Türkleşmemiş bir sürü çocuk! Fakat bu kadar bariz tezatlar arasında o ne samimi ahenkti! Tutucular, aşırılar, liberaller, sonra hiçbir belirli mesleği, karakteri olmayanlar birbirleriyle kardeş gibi geçinirlerdi. Bir matematik öğretmeni vardı ki aşırı derecede açık fikirliydi. Fen bilgisi öğretmeni hepimize kara cahil nazarıyla bakıp için için acıyan ciddi bir gençti. Ben edebiyat öğretmeni idim. Fransızca öğretmeni bir Yahudi'ydi. Nöbetçi olduğu vakitler gece etüdünde çocukların kendisine sorduğu sözcükleri Latin harfleriyle cep defterciğine yazar, ertesi gün manalarını benden anlardı. Bir kere “Cezbe-i Rahman”ın ne demek olduğunu zavallıya sormuşlar. İyi anlamamış, defterine “Cezve-i Rahman” yazmış. Öğretmenler odasında beni tuttu.

– Cezve-i Rahman ne demek? dedi.

– Öyle şey olmaz! diye güldüm. Israr etti. Kendisine soran talebeyi buldurdu. Kitabı açtık. Yan-

lış anladığı meydana çıkınca bu aramızda bir alay oldu. Zavallının adı “Cezve-i Rahman” kaldı, gitti.

Hele müdür... Ben dünyada bu kadar düzenli, kanunlara uyan, kuralcı bir adam görmedim. Bir kere çevresinin hiçbirisiyle kişisel ilişkide bulunmaz, mektep heyetinin haricinde, tıpkı bir efsane kahramanı gibi ayrı yaşardı. Aramızda lakabı “Zımnında” idi. Meclis günleri odasında toplandığımız vakit hiçbirimize laf söyletmez, hepimize “zımnında, zımnında, zımnında” diye ayrı yazılar yazdırır, herhangi mesele olsa aynı kelimelerle, aynı cümlelerle sonunda bilinen “zımnında”yı takarak bir şey kaleme aldırınca “hallettim” sanırdı.

Arkadaşlarımın içinde en sevdiğim dini bilimler hocası Bahir Efendi idi. Medreseden sonra üniversiteyi de tamamlamıştı. Yaşı elliye yaklaşıyordu. Fikrinde zengin, inandırıcı, açıkğöz, tuhaf, şen bir adamdı. Benimle dostluğuna sebep terbiye hakkındaki fikirlerimizin bir olmasıydı. Çünkü ben her ne kadar milliyetçi bir liberal isem de “terbiye”nin daima “muhafazakârane” olması lazım geldiğine inanıyordum. Sosyal dönüşümün yeri okul değil, hayattır. Öğretmenlerin vazifesi çocuklara eski hayatın terbiyesini ısrar etmektir. O da işte benim gibi düşündüğü için meclislerde ikimiz taraftarlarımızla bir kuvvet teşkil eder, liberallere, yeni modern terbiye taraftarlarına ağız açtırmazdık. Bahir Hoca'nın en hayran olduğum şeyleri canlılığıyla,

“mebna aleyh, mebna bih, mebna leh” gibi tabirleriydi. Kavga eder gibi konuşur, kelimelerine sanki yumruk şeklinde vücutlar vermek istiyormuş gibi sağ kolunu -bir Karagöz çevikliğiyle- sallardı. Kusu suyu yalnız nargilesiydi. Buna o kadar tutkunduk ki kahvede, okulda günde on tane içmeden yapamazdı. Nargile bu... Sigara filan gibi bir şey değil. Yıkılabilir... Müdürden, müfettişlerden gizlemek lazım... Bir gün kahvemizde oturmuş, portatif bir nargile şekli düşünüyorduk. Mesela içildikten sonra üzeri çıkarıldı mı, sürahiye benzesin. Lüle cebe girebilsin... Bahir Hoca, “Ya marpuç?” diyordu.

– Cübbenin altına, beline sararsın.

– Kırılır.

– Fesinin içine çörekle!

– Sığmaz.

Böyle konuşurken içeri belediye doktorunun girdiğini gördük. Bizim yanımıza geldi, selamlaştık. Oturdu. Cuma günü Bektaşî Tekkesi’ne gideceklermiş. Kuzu, saz, biraz da içki varmış! Bizi de davet etti.

Ben, “Gidemeyiz!” dedim. Biz öğretmendik. Öyle sazlı, sözlü, içkili meclislere giremezdik. Doktor ısrar etti. “Siz içmezsiniz. Kulaklarınızı tıkarsınız. Gözlerinizi bağlarsınız” diyordu. Zaten arkadaşlardan birkaçı razı olmuş... Bahir Hoca, “Nargilemi götürürseniz ben de gelirim” dedi.

Doktor, “Götürürüz. Hem vallahi ben götürürüm hocam!” diye yemini bastı. Ne şen, ne babayani bir delikanlıydı. Âdeta kasabanın canlı bir neşesi idi. Hastalar ilacından ziyade onun sözlerinden şifa bulurlardı.

Cuma günü cümbür cemaat Bektaşî Tekkesi'ne gittik. Burası eski mesut zamanlardan taptaze kalmış bir cennetin hayaline benziyordu. Sanki tarih denen fırtınanın felaket rüzgârları bu asırlık çınar ağaçlarının arasından, beyaz yalnız binanın sakın çatısı üstünden hiç geçmemişti. Etrafta setleri olmasa doğal bir göl sanılacak derecede büyük havuz; zümrüt gölgeler içinde, nilüfer rüyalar açmış, uyuyordu. Dervişlerin yaydığı hasırlara yan geldik. Telgrafçı udunu, tapu memuru kanununu aldı.

Kemancı Aleko da gelmişti. Saz başladı. Doktor, “İçecekleri ben sunacağım!” diye herkese sunuyor, Bahir Hoca'nın önünde dikilip kalıyordu. “İşte benim nargilem var...”

- Bir yudum?
- Ömrümde bir damla ağzıma almamışım.
- Bir yudum al. Gargara et. Sonra tükür.
- Ne fayda?
- Vallahi mikrop önleyicidir.

Bahir Hoca bu gibi meclislerde aşırı dindar görünmek istemezdi. Ağzına bir kadeh rakı aldı. Fakat doktor hocayı gıdıkladı. Birkaç damla yutturdu. Yuttuğunu inkâr etmekle beraber bu birkaç

damla ona birkaç küp neşesi verdi. Gülüyorduk. Eğleniyorduk. Fakat kafamız kazan gibiydi! Bu yeşil cennette ardı arası kesilmez bir cehennem gürültüsü vardı. Kocaman havuzun içinde belki bir milyon kurbağa... Avazları çıktığı kadar haykırıyorlardı. O kadar ki âdeta birbirimizin söylediğini işitemiyorduk. Doktor:

– Offf! dedi. Bunları nasıl susturmalı? Kulaklarımız patlayacak.

Dervişler, “Ne yapsanız susturamazsınız” diyorlardı. Bahir Hoca’dan başka hepimiz kalktık. Çünkü dayanılacak gürültü değildi. Taş, toprak, elimize ne geçtiyse havuza atmaya başladık. Kurbağalar bu saldırımızdan hiddetlenmiş gibi daha beter bağrışmaya koyuldular. Doktor gazeteler tutuşturdu. Korkup kaçsınlar diye üstlerine attı. Hayır. Hayır... Ne yapsak susmuyorlar, daha ziyade azıtıyorlardı. Sazı duymak mümkün değildi. İçimizden birisi:

- Buradan kaçmaktan başka çare yok! dedi.
- Nereye gidelim?
- Havuzun uzağında bir yere...

Biz böyle hicret müzakeresi ederken nargilesinin başında unuttuğumuz Bahir Hoca’nın “İstersem, ben onları bir anda sustururum!” dediğini işittik.

- Nasıl?
- Bir nefes ederim.
- Eey?

– Hemen susarlar.

...Gürültüden neşemiz kaçmışken hepimiz yine güldük. Doktor:

– Bu kurbağalar yarım baş ağrısı değil ki bir nefeste dursunlar. Bunlar baş belası!

Fakat Bahir Hoca yine hiddetlenmiş, bir Karagöz isteğiyle yumruğunu sallıyor, hepimizin inançsızlığına sövüp sayıyordu. Onun bir taraftan, bir milyon kurbağanın kopardığı kıyamet bir taraftan... Sözün kısası bir curcunadır gidiyordu. Meclisin neşesi kalmamıştı. Bahir Hoca,

– Herkes yerine otursun! Ben havuzun kenarına gideyim. Nefes edeyim. Susmazlarsa yüzüme tükürün...

– Haydi, haydi öyleyse Hoca...

İnanamıyorduk, lakin “bir alay çıkar” ümidiyle yerlerimize oturduk. Hoca kalktı. Nargilesini eline aldı. Havuzun kenarına gitti. Arkasını bizden tarafa çevirmişti. Sulara doğru üfürdüğünü gördük. Bir dakika geçmedi. Kurbağalar birdenbire susmuşlardı. Koca havuzdan bir çıt bile çıkmıyordu. Şaşırmıştık. O, zafer kazanmış gibi döndü. Geldi.

– Ne yaptın Allah aşkına! diyenlere...

– Görmediniz mi? Gözlerinizin de mi inancı yok, nefes ettim. Cevabını verdi.

Yarım saat geçince kurbağalar yine ötmeye başladılar. Artık korkmuyorduk. Bahir Hoca kalkıp havuzun kenarına gidiyor, bir nefeste yine hepsini

susturuyordu. Giderken sevgili nargilesini, “sarhoşsunuz, kırarsınız!” diye bizim yanımızda bırakmıyordu. Akşama kadar eğlendik. Bahir Hoca’nın nefesine kemancı Aleko bile inandı. Doktor inanmıyor, fakat gözüyle gördüğü neticeyi de inkâr etme cesaretini gösteremiyordu. Yerli memurlar hayretten rakıya bile devam edememişlerdi. Bektaşî dervişleri dalgın dalgın, nefes sahibine bakıyorlar, kim bilir akıllarından neler geçiriyorlardı.

Ertesi akşam, kahvede Bahir Hoca ile yan yana oturmuş, İstanbul gazetelerini okuyorduk. Ben okuduğumu anlamıyor, onun Bektaşî Tekkesi’nde kumanda verir gibi kurbağaları nasıl susturduğunu düşünüyordum. Doğrudan doğruya kendisine sorsam eminim ki yine “Gözlerinize de mi inancınız yok! Nefes ettim, kör müydün?” diyecek, beni de kurbağalar gibi susturacaktı. Fakat ben enayi değildim. Ona zihnen, ilmî bir pusu kurdum. Evvela gazeteleri bıraktırdım. Gayet tatlı bir psikoloji konusu açtım. Böyle şeylere çok meraklıydı. Hayvanlarda ruh olmadığını, yaratıkların maneviyat haricinde tıpkı bitkiler gibi yaşadıklarını anlatıyordum.

- Ben de bu fikirdeyim, dedi.
- Hayır, yalan söylüyorsun, dedim.
- Vallahi.
- Hayır, yalan.
- Ne biliyorsun?

– Çünkü sen kurbağalara nefes ettin. Demek ki hayvanların maneviyat haricinde yaşadıklarını bilmiyorsun.

Kollarını masanın üzerinden çekti. Arkasına dayandı, durdu. Gözlerime dik dik baktı. Aşağı tükürse sakalı, yukarı tükürse bıyığıydı. Öyle bir vaziyete sokmuştum ki... Kalın kaşlarını çatı.

– Ben kurbağalara nefes etmedim! dedi.

– Ya nasıl susturdun onları?

Ağzını açamıyordu. Fena sıkışmıştı. Akli sıra, ya cahilliği kabul edecek, ya hakikati söyleyecekti.

– Söyle öyleyse, ne yaptın da kurbağalar sustular?

– Şey... Canım, budala mısın? Nefes filan olur mu? Şey ettim.

– Ne ettin?

– Nargilenin marpucunu sarkıttım.

– Eey?

– Kurbağalar onu yılan sandılar. Hemen dibe kaçtılar...

...Fakat taşra hayatının bir vasfı da sır saklamaktır.

Bahir Hoca,

– Saf adamların itikatlarını bozmamalı. Onlara ilmî hakikatlerin lüzumu yok. Sakın marpucu kurbağalara gösterdiğimi kimseye söyleme! Varsın, nefes ettim bilsinler, dedi.

Ben, bu sırrı ağzımdan hiç kaçırmadım. Bütün kasaba halkı hocanın nefes kerametini işitti. Hatta Bektaşiler de buna şahitti. Doktorun bile şüpheleri yavaş yavaş gevşedi, eridi. Bahir Hoca'nın bir üfürüşte kurbağaları susturduğundan bahsedildiği vakit, zavallı boynunu büküp "Dünyada ne kadar bilinmeyen var. İlmimiz bu bilinmeyenin yüz milyonda biri bile değil!" der, o her vakitki neşeli kahkahasını atamazdı...

Vafeit, Sayı: 783, 10 Ocak 1920, s. 3.

PEMBE İNCİLİ KAFTAN

Büyük kubbeli serin divan bugün daha sakin, daha gölgeliydi. Pencerelerinden süzülen mavi, mor, sincabi bahar ışıkları, çinilerinin yeşil derinliklerinde birikiyor, koyulaşıyordu. Yüksek ipek şiltelere diz çökmüş, yorgun vezirler önlerindeki halının renkli nakışlarına bakıyorlar, uzun beyaz sakalını zayıf eliyle tutan ihtiyar sadrazamın sönük gözleri, gayet uzak, gayet karanlık şeyler düşünüyor gibi, mevcut olmayan noktalara dalıyordu.

– Cesur bir adam lazım, paşalar... dedi, biz onun sırmalara, altınlara, elmaslara gark ederek gönderdiği elçisine padişahımızın elini öptürmedik, ancak dizini öpmesine müsaade ettik. Şüphesiz o da karşılık vermeye kalkacak.

- Şüphesiz.
- Hiç şüphesiz.
- Mutlaka...

Kubbealtı vezirlerinin tamamıyla kendi fikrinde olduğunu anlayan sadrazam düşündüğünü daha açık söyledi.

– O hâlde bizden elçi gidecek adamın çok cesur olması lazım! Öyle bir adam ki ölümden korkmasın. Devlerin şanına dokunacak hareketlere karşı koysun. Ölüm korkusuyla, uğrayacağı hakaretlere boyun eğmesin...

– Evet!

– Hay, hay.

– Çok doğru...

Sadrazam sakalından çektiği elini dizine dayadı. Doğruldu. Başını kaldırdı. Parlak tuğları ürperen vezirlere ayrı ayrı baktı.

– Haydi öyleyse... Bir cesur adam bulun, dedi, hâcegândan, enderundan, divandan benim aklıma böyle gözü pek bir adam gelmiyor. Siz de düşünün bakalım.

– ...

– ...

Dindar, barışsever, sakın padişahın koca devletine; sessiz, küçük bir beyin olan divan düşünmeye başladı.

Bu elçi, yedi sene sonra takdirin “Yavuz!” namındaki yaman sillesiyle her gururunun, her cinayetinin cezasını bir anda gören İsmail Safevi'ye gönderilecekti! Şehzadelliğini ata binmekten, cirit oynamaktan, silah kullanmaktan ziyade kitapla

geçiren Beyazıt-ı Veli'nin karakteri son derece yumuşak huyluydu. Yalnız şiiri, bilgeliği, tasavvufu sever, savaştan, mücadeleden nefret ederdi. Vezirler, sevgili padişahlarının sükûnunu bozmamayı en büyük vazifeleri sanırlardı. Bununla beraber sınırlarda yine kavganın arkası alınamıyordu. Bosna, Eflâk, Karaman, Belgrat, Transilvanya, Hırvatistan, Venedik seferleri birbirini takip ediyor; Modon, Koron, Zonkiyo, Santamavro fethediliyordu. Sanki İstanbul fatihinin azmiyle dehası -tahta geçer geçmez babasının heykelini "Gölgesi yere düşüyor..." diye kırdırıp sevaba girmeye kalkan- dindar halefinin zamanında da sönmüyor; sönmez bir alev, ezeli bir ruh gibi yaşıyordu. Rahat istendikçe sıkıntı sıkıntı üstüne çıkıyordu! Hele Doğu... kan içinde, ateş içinde, zulüm içinde kıvranıyordu. Yıkılan, sönen Akkoyunlu Hanedanı'nın enkazı üstünde Şah İsmail bir saltanat kurmuştu. Geçtiği yerlerde dikili ağaç bırakmayan, babasıyla büyük babası Cüneyt'in intikamını aldığı için delice bir gurura kapılan bu kudurmuş şah, akla gelmedik canavarlıklarla sağına, soluna saldırıyordu. Kendine iltica eden taraftarları bile katlettiren, mağlup ettiği Özbek padişahının kafasını kestiren bu gaddar şah dünyada hakikaten eşi görülmemiş bir zalimdi. Beyazıt divanının terbiyeli, sakin, iyi ahlaklı, dindar vezirleri, onun vahşetlerini hatırlamaya tahammül edemezlerdi. Bu zalim bir gün mutlaka bizim

sınırlarımıza da tecavüz edecek, doğu eyaletlerini almaya kalkacaktı. Bunu herkes biliyordu, Geçen yıl Zülkadriye hâkimi Alâüddevle'den nikâhla kızını istemişti. Alâüddevle kızını vermedi. İsmail uğradığı bu ret hakaretinden sinirlendi; intikam için padişahın toprağından geçti. Müdafaasız Zülkadriye arazisine girdi. Diyarbakır, Harput kalelerini aldı. Sarp bir dağa kaçan Alâüddevle'nin oğluyla iki torunu eline esir düştü. Şah İsmail bu zavallıları katlettirdi. Cenk istemeyen padişah Ankara'ya Yahya Paşa kumandasında bir ordu göndermekten başka bir şey yapmadı. Bu şah, zalim olduğu kadar kurnazdı... Osmanlı toprağına geçtiği için özür diyor, birbiri arkasına elçiler gönderiyordu. O vakit Trabzon valisi bulunan Şehzade Yavuz, babası gibi sabredememiş, Tebriz sınırını geçmiş, Bayburt'a, Erzincan'a kadar her tarafı talan etmiş, hatta şahın kardeşi İbrahim'i esir almıştı. İsmail'in elçisi şimdi bu tecavüzden de şikâyet ediyor, Osmanlı toprağına son akınlarının, padişahın devletine karşı değil, sırf Alâüddevle aleyhine olduğunu tekrarlıyordu. İşte divanda bu kurnaz, bu zalim, gaddar kişiye gönderilecek uygun bir elçi bulunamıyordu. Çünkü kendini Osmanlı hakaniyla bir tutan, hatta bütün doğuda cihangirliği kuran bu serseri karşısında devleti temsil edecek adama karşı şüphesiz birçok münasebetsizlikler edecek; münasebetsizliklerine

karşılık vereni ihtimal kazığa vuracak, derisini yüzecek, akla gelmedik kaba bir vahşetle öldürecek. Sadrazamın sağındaki, deminden beri, bir mezar taşı gibi hareketsiz duran, kırmızı tuğlu kavuk, yerinden oynadı. Yavaş yavaş sola döndü.

– Ben tam bu elçiliğe münasip bir adam biliyorum, dedi. Babası benim yoldaşımdı. Ama devlet memuriyeti kabul etmez.

– Kim?

– Muhsin Çelebi.

Sadrazam bu adamı tanı mıyordu sordu:

– Burada mı oturuyor?

– Evet.

– Ne iş yapıyor?

– Biraz zengindir. Vaktini okumakla geçirir. Tanımazsınız efendim. Hiç büyüklerle dostluk etmez. İstekte bulunmaz.

– Niye?

– Bilmem, ama belki, “sorumluluğu var” diye.

– Tuhaf.

– Fakat çok cesurdur. Doğrudan ayrılmaz. Ölümünden çekinmez. Birçok defa savaş etmiştir. Yüzünde kılıç yaraları vardır.

– Bize elçi olmaz mı?

– Bilmem.

– Bir kere kendisini görsek...

– Bilmem, çağırınca ayağınıza gelir mi?

– Nasıl gelmez?

– Gelmez işte... Dünyaya minneti yoktur. Şahla köle, onun için birdir.

– Devletini sevmez mi?

– Sever sanırım.

– O hâlde biz de kendimiz için değil, devletine hizmet için çağırırız.

– Tecrübe buyurun efendim.

Sadrazam o akşam kethüdasını Muhsin Çelebi'nin Üsküdar'daki evine gönderdi. Devlete, millete dair bir önemli bir iş için kendisiyle konuşacağını, yarın mutlaka tereddüt etmeyip gelmesini yazıyordu.

Sabah namazından sonra sarayının selamlığında, Hint kumaşından ağır perdeli küçük, loş bir odada kâtibinin bıraktığı kâğıtları okurken, sadrazama Muhsin Çelebi'nin geldiğini haber verdiler.

– Getirin buraya... dedi.

İki dakika geçmeden odanın sedef kakmalı ceviz kapısından pala bıyıklı, iri, levent, şen bir adam girdi. İnce siyah kaşlarının altında iri gözleri parlıyordu. Belindeki silahlık boştu. Bütün kullarının dalkavukluğuna, secdesine alışan sadrazam, bir an, eteğine kapanılmasını bekledi. Oturduğu mor çuha kaplı sedirin daima öpülen ağır sırma saçığındaki yumağı altından içi boş küçük bir kafa gibi şaşkın duruyordu. Sadrazam söyleyecek bir şey bulamadı. Böyle göğsü ileride. Kabarık, başı yukarı kalkık bir adam ömründe ilk defa görüyordu. Kubbe vezirleri

bile huzurunda iki büklüm dururlardı. Muhsin Çelebi gayet sıradan bir sesle sordu.

- Beni istetmişsiniz, ne söyleyeceksiniz efendim?
- Şey...
- Buyurunuz efendim.
- Buyur oğlum, şöyle bir otur da...

Muhsin Çelebi çekinmeden, sıkılmadan, ezilip büzülmeden gayet doğal bir hareketle kendine gösterilen şilteye oturdu.

Sadrazam hâlâ ellerinde tuttuğu kıvrık kâğıtlara bakarak içinden “Ne biçim adam? Acaba deli mi?” diyordu. Hâlbuki... hayır. Bu çelebi gayet akıllı bir insandı! Merde, namerde muhtaç olmayacak kadar bir serveti vardı. Çamlıca ormanının arkasındaki büyük mandıra ile büyük çiftliğini işletir, namusuyla yaşar, kimseye eyvallah etmezdi. Fukaraya, zayıflara, gariplere bakar, sofrasında hiç misafir eksik olmazdı. Dindardı. Ama gerici değildi. Din, millet, padişah aşkını kalbinde duyanlardandı. Devletin büyüklüğünü, kutsallığını anlardı. Tek ideali “Allah’tan başka kimseye secde etmemek, kula kul olmamak”tı... İlmi, kemali herkesçe malumdu. İbni Kemal ondan bahsederken “Beni okutur...” derdi. Şairdi. Lakin ömründe daha bir kaside yazmamıştı. Hatta böyle methiyeleri okumazdı bile... Yaşı kırkı geçiyordu. Önünde açılan arzu yollarından daha hiç birine sapmamıştı. Bu altın kaldırımlı, mine çi-

çekli, cenneti andıran nuranî yolların nihayetinde daima “kirli bir etek mihrabı” bulunduğunu bilirdi. İnsanlık onun gözünde çok yüksek, çok büyüktü. İnsan arzın üzerinde Allah'ın bir halefiydi. Allah insana kendi ahlakını vermek istemişti. İnsan her varlığın üstünde idi. Kuyruğunu sallaya sallaya efendisinin pabuçlarını yalayan köpeğe yalakalık pek yakıştırdı, ama insana... Muhsin Çelebi her türlü sıkıntıyı hazmederek arzu tepelerine iki büküm tırmanan maskara açgözlülerden, onursuz kölelerden, sürüngenler gibi yerlerde sürünen pis esirlerden nefret ederdi. Hatta bunları görmemek için insanlardan kaçır olmuştı. Yalnız savaş zamanları Gureba Bölüklerine kumandanlık için meydana çıkardı. Huzurda serbest, doğal oturuşu sadrazamı çok şaşırttı. Ama kızdırmadı.

– Tebriz'e bir elçi göndermek istiyoruz. Tarafımızdan sen gider misin oğlum?

– Ben mi?

– Evet.

– Ne münasebet?

– Aradığımız gibi bir adam bulamıyoruz da...

– Ben şimdiye kadar devlet makamına girmedim.

– Niçin girmedin?

Muhsin Çelebi biraz durdu. Yutkundu. Gülümsemi.

– Çünkü ben boyun eğmem, el etek öpmem. Hâlbuki zamanın devlet adamları çevresine hep boyun

eğip, el etek hatta ayak öpüp, bin türlü yağcılıkla, ikiyüzlülükle, dalkavuklukla çıktıklarından, etraf-larına daima hep bu aşağılık geçmişlerinin çirkin hareketlerini tekrarlayanları toplarlar. Gözdeleri, arkadaşları, himaye ettikleri, hep alçak ikiyüzlüler, ahlaksız dalkavuklar, namussuz maskaralar, hay-siyetsiz dalkavuklardır! Mert, doğru, onur sahibi, hür, vicdanın sesine kulak veren bir adam gördüler mi, hemen düşman olur, yok etmeye çalışırlar. Ge-dik Ahmet Paşa niçin hançerlendi, paşam?

- ...

Sadrazam yavaşça dişlerini sıktı. Gözlerini süz-dü. Tuttuğu kâğıdı buruşturdu. Hiddetlenemiyor-du. Ama hiddetlendiği zamanlarda olduğu gibi yanaklarına bir titreme geldi. Vezirken değil, hatta daha beylerbeyi iken bile karşısında akranların-dan kimse böyle dümdüz laf söyleyememişti. Tek-rar “Acaba deli mi?” diye düşündü. Deli değilse... bu ne küstahlıktı? Bu derece küstahlık, “nizam-ı âleme” muhalif değil miydi? Gözlerini daha beter süzdü. İçinden, “Şunun başını vurdursam...” dedi. Kapıcılara bağırarak için ağzını açacaktı. Ansızın vicdanının -neresi olduğu bilinmeyen bir yerinden gelen- derin sesini işitti: “İşte sen de yağcılık, iki-yüzlülük, dalkavukluk yollarından yükselenler gibi serbest, düz bir lafı çekemiyorsun! Sen de karşında mert bir insan değil, ayaklarını yalayan bir köpek, aşağılananmanın altında iki kat olmuş bir maskara,

bir rezil istiyorsun!” Süzük gözlerini açtı. Avucunda sıkıdığı kâğıdı yanına koydu. Tekrar Muhsin Çelebiye baktı. Ortasında geniş bir kılıç yarasının izi parlayan yüksek alını... Al yanakları... Yeni tıraşlı beyaz, kalın boynu... Biraz büyücek, eğri burnu... İnce sarığı... tıpkı, Şehname sayfalarında görülen eski kahramanların resimlerine benziyordu. Evet, bu alnında yarası görülen kılıcın yere düşüremediği canlı bir kahramandı. İnsafli sadrazam, vicdanının ruhuna akseden sesini, gururunun karanlığı ile boğmadı. “Tam bizim aradığımız adam işte...” dedi. Bu kadar korkusuz bir adam devletine, millette yapılacak hakareti de çekemez, ölümden korkarak, göreceği hakaretlere eyvallah diyemezdi. Kavuşunu hafifçe salladı:

– Seni Tebriz’e elçi göndereceğiz.

Muhsin Çelebi sordu:

– Katınızda bu kadar nişancılar, kâtipler, hocalar var. Niçin onlardan birini seçmiyorsunuz?

– Sen Şah İsmail denen adamın kim olduğunu biliyor musun?

– Biliyorum.

– Devletini seviyor musun?

– Seviyorum.

Hâkim sadrazam doğruldu. Arkasına dayandı.

– Pekâlâ öyleyse... dedi, bu alçak “elçiye zeval yok” kaidesini kabul etmez. Bizimle rekabet davasındadır. Er meydanında hakkımızda yapamadık-

larını bizim göndereceğimiz elçiye yapmak ister. İhtimal işkenceyle idam eder. Çünkü Allah'tan korkusu yoktur. Hâlbuki elçimize yapılacak hakaret devletimize demektir. Bize öyle bir adam lazım ki hakaret görünce başından korkmasın... Bu hakareti aynıyla o alçağa iade etsin... Devletini seversen sen bu fedakârlığı kabul edeceksin!

Muhsin Çelebi hiç düşünmedi.

– Ettim efendim, fakat bir şartla... dedi.

– Ne gibi?

– Mademki bu bir fedakârlıktır, fedakârlık ücretle olmaz. Gönüllü olur. Devlete karşı ücretle yapılacak bir fedakârlık, ne olursa olsun, hakikatte şahsi bir kazançtan başka bir şey değildir. Ben maaş, makam, ücret falan istemem. Gönüllü olarak bu hizmeti görürüm. Şartım budur!

– Fakat oğlum, bu nasıl olur? Onun elçisi gayet ağır giyinmişti. Atları, hademeleri mükemmeldi. Bizim elçimizin atları, hademeleri, giysileri daha muhteşem, daha ağır olmak icap eder... Bunlar için mutlaka hazineden sana birkaç bin altın vereceğiz.

Muhsin Çelebi döndü. Önüne baktı. Sonra başını kaldırdı:

– Hayır, dedi, hazineden bir pul almam. İcap ederse muhteşem takımlı atları, süslü hademeleri ben kendi paramla düzeceğim. Hatta...

Sadrazam gözlerini açtı.

– ... Hatta sırtıma Şah İsmail'in ömründe görmediği ağır bir şey giyeceğim.

– Ne giyeceksin?

– Sırmakeş Toroğlu'ndaki altın işlemeli kumaşı Hint'ten, harcı Venedik'ten gelme “Pembe İncili Kaftan”ı alacağım...

– Ne... O kadar parayı nereden bulacaksın, oğlum?

Sadrazamın şaşmaya hakkı vardı. Bir ay evvel tamamlanan, üzeri en nadir pembe incilerle işlemeli bu kaftanın namını İstanbul'da duymayan yoktu. Vezirler, elçiler padişaha hediye etmek için Toroğlu'na müracaat ettikçe o, fiyatını arttırıyordu. Muhsin Çelebi bu meşhur kaftanı nasıl alacağını anlattı:

– Çiftliğimle mandıramı, evimi rehine vereceğim; tüccarlardan on bin altın borç toplayacağım. İki bin altın atlarla hademelere sarf edeceğim. Geriye kalan sekiz bin altına da bu kaftanı alacağım.

Sadrazam bu hareketi uygun bulmadı:

– Geldikten sonra bu kaftan senin işine yaramaz. Yalnız bir gösteriş aletidir. Mallarını elinden çıkaracaksın. Fakir düşeceksin.

– Hayır. Sekiz bin altına alacağım kaftanı altı ay sonra Toroğlu benden yedi bin altına geri alır. Yedi bin altınla ben çiftliğimi rehinden kurtarırım. Geri kalan borçlarımı ödeyemezsem, varsın babamın

yadigâr bıraktığı mandıram devlete feda olsun...
Devletten hep alınmaz ya... Biraz da verilir!

— ...

Muhsin Çelebi ile konuştukça sadrazamın hayreti büyüyordu. Kalbi rahatladı, işte küstah, türedi bir hükümdara haddini bildirmek için gönderilecek tam bir adam bulunmuştu. Gülüyor, ağır kavuğunu sallıyordu. Divanın nazik korkak, hesapçı çelebileri canlarıyla mallarını çok severlerdi Bunlardan biri elçi gönderilse, devletin haysiyetinden ziyade alacağı ihsanı düşünecek, hakkında reva görülen her hakareti kabul edecekti. Sadrazam Muhsin Çelebi'yi yemeğe de alıkoymak istedi. Muvaffak olmadı, giderken onu ta kapıya kadar uğurladı.

... Altı ay içinde Muhsin Çelebi büyük çiftliğini, mandırasını, evini, dükkânlarını, bahçesini, bostanını rehine koydu. Tüccarlardan para topladı. Atlarını, hademelerini düzdü. Bunların hepsi hakikaten emsali görülmedik derecede muhteşemdi. Dönüşte yedi bin liraya iade etmek şartıyla Toroglu'ndan meşhur Pembe İncili Kaftan'ı da aldı. Genç karısıyla iki küçük çocuğunu akrabasından birinin evine bıraktı. Altı aylık nafakalarını ellerine verdi. Sonra padişahın namesini koynuna koyarak yola düzüldü. Konak konak ilerledikçe bu yeni elçinin görkemli hâli, hele incili kaftanının şöhreti bütün Anadolu'dan geçerek Şah İsmail'in diyarına taşıyordu. Muhsin Çelebi bir gün Tebriz Kalesi'ne büyük bir

ihtişamla girdi. Bu küçük başkent süse, mala, renge, ziynete meftun halkı İstanbul elçisinin kaftanını görünce şaşırdılar. Şehir, saray, bütün encümenler kaftanın hikâyesiyle doldu. Şah İsmail “pembe inci”yi yalnız masallarda işitmiş, daha nasıl şey olduğunu görmemişti. Kendisinin daha görmediği şeye sahip olan bu zengin elçiye karşı nefsinde derin bir düşmanlık duydu. Onu hakareti altında ezmeye karar verdi. Huzuruna kabul etmezden evvel tahtının arkasına cellatlarını hazırlattırdı. Tahtının önündeki renkli, ipekli şilteleri; ipek seccadeleri kaldırttı. Sağında vezirleri, solunda savaşıları duruyorlardı.

... Muhsin Çelebi, geniş somaki kemerli açık kapıdan serbest adımlarla girdi. Yürüdü. Baş her vakitki gibi yukarıda, göğsü her vakitki gibi ileride idi. Koynundan çıkardığı name-i hümayunu öptü. Başına koydu. Sonra altın tahtın üstünde -allı, yeşilli, mavili, morlu ipek yığınlarına sarılmış, sırmalarla, tuğlarla, sancaklarla bağlanmış gibi- garip bir yırtıcı kuş sükûnuyla tüneyen şaha uzattı. Ayağı öpülmeyen şah gazabından sapsarı kesildi. Gözlerinin beyazları kayboldu. Nameyi aldı. Muhsin Çelebi tahtın önünden çekilince şöyle bir etrafına baktı. Oturacak bir şey yoktu. Gülümsedi, içinden “Beni mecburen ayakta, hürmet vaziyetinde tutmak istiyorlar galiba...” dedi. Bir an düşündü. Bu hakarete nasıl karşılık vermeliydi? Hemen sırtından Pembe İncili Kaftan’ı çıkardı. Tahtın önüne yere serdi. Şah

İsmail, vezirleri, kumandanları aptallaşmışlar, hayretle bakıyorlardı. Sonra bu kıymetli kaftanın üzerine bağdaş kurdu.

İnce dev, ejderha resimleri nakşolunmuş sivri kubbeyi, yaldızlı kemerleri çınlatan gür sedasıyla:

– Namesini verdiğim büyük padişahım Oğuz Kara Han neslindendir, diye haykırdı, dünya yaratıldığından beri onun ecdadından kimse kul olmamıştır. Hepsi padişah, hepsi hakandır. Ecdadı yaratılıştan itibaren hükümdar olan bir padişahın elçisi hiçbir yabancı padişah karşısında divan durmaz. Çünkü kendi padişahı kadar dünyada asil bir padişah yoktur. Çünkü...

Muhsin Çelebi kaba Türkçe nutkunu bağırdıkça Farsça bilmeyen şah kızarıyor, sararıyor, morarıyor, elinde heyecandan açamadığı name, tir tir titriyordu. Tahtının arkasındaki cellatlar kılıçlarını çekmişlerdi. Muhsin Çelebi bağırdı, çağırdı. Büyüklükler, vezirler, cellatlar, savaşçılar hükümdarlarının sabrına, tahammülüne şaşıyorlardı. Hatta içlerinden birkaçı mırıldanmaya başladı. Muhsin Çelebi sözünü bitirince müsaade falan istemedi, kalktı, kapıya doğru yürüdü. Şah İsmail donmuş, taş kesilmişti. Çaldıran'da kırılacak gururu bugün, bu tek Türk'ün ateş nazarları altında erimişti. Muhsin Çelebi dışarı çıkarken, kendi gibi hayretten donan nedimlerine:

– Şunun kaftanını veriniz, dedi.

Savaşçılardan biri koştu. Tahtın önünde serili kaftanı topladı. Türk elçisine yetiştı:

– Buyurun. Kaftanınızı unutuyorsunuz.

Muhsin Çelebi durdu, güldü. Çıktığı kapıya doğru dönerek şahın işiteceğı yüksek bir sesle

– Hayır, unutmuyorum. Onu size bırakıyorum. Sarayınızda büyük bir padişah elçisini oturtacak seccadeniz, şiltiniz yok... Hem bir Türk yere serdiği şeyi bir daha arkasına koymaz... Bunu bilmiyor musunuz? dedi.

... Geçtiğı yollardan gece gündüz dörtına döndü. Üsküdar'a girdiğı zaman, Muhsin Çelebi'nin cebinde tek bir akçe kalmamıştı. Süslü hademelelerine dedi ki:

– Evlatlarım! Bindiğiniz atları, eyerleri, takımları, üstünüzdeki giysileri, belinizdeki değerli hançerleri size bağışlıyorum. Bana hakkınızı helal ediyor musunuz?

– Ediyoruz.

– Ediyoruz.

– Ananızın ak sütü gibi.

Cevabını alınca onları başından savdı. Geniş bir nefes aldı. Evine uğramadan deniz kıyısına koştu. Bir kayığa atladı. Sadrazamın konağına gitti. Nameyi şaha verdiğini, hiçbir hakarete uğramadığını, şahın müsaadesine tenezzül etmeden habersizce kalkıp İstanbul'a döndüğünü söyledi. Zaten sadrazam onun vazifesini hakkıyla ifa edeceğinden son

derece emindi. Yollara, derebeylerine, aşiretlere dair bazı şeyler sordu. Çelebi kalkıp çekileceği zaman:

– Ben satın almak istiyorum oğlum, kaftanın burada mı? dedi.

– Hayır, getirmedim.

– İran’da mı sattın?

– Hayır, satmadım.

– Çaldırdın mı?

– Hayır.

– Ya, ne yaptın?

– Hiç!

Sadrazam ısrar etti, tekrar tekrar sordu. Kaftanın ne olduğunu bir türlü anlayamadı. Muhsin Çelebi yaptığıyla iftihar edecek kadar küçük ruhlu değildi. O akşam Üsküdar’a döndü. Ertesi günü yedi bin altına geri almak için kendisini, bulan Sırma-keş Toroğlu’na da kaftanı ne yaptığını söylemedi. Meraklı İstanbul’da hiç kimse meşhur Pembe İncili Kaftan’ın “nasıl, nerede, niçin” bırakıldığını öğrenemedi. Tebriz sarayındaki macera tarihin karanlığına karıştı, sır oldu. Fakat eski zengin Muhsin Çelebi bu kaftan için girdiği borçları verip çiftliğini, mandırasını, gelirlerini rehinden kurtaramadı. Elçilikten yadigâr kalan atıyla süslü takımını satıp Kuzguncuk’ta minimini bir bahçe aldı. Onu ekip biçti. Çoluğunun çocuğunun ekmeğini çıkardı. Ölünceye kadar Üsküdar pazarında sebze sattı etti. Pek fakir,

pek acı, pek mahrum bir hayat geçirdi. Ama “yine” ne kimseye boyun eğdi, ne de bütün servetini bir anda yere atmakla gösterdiği fedakârlığa dair gevezelikler yaparak boşu boşuna pohpohlandı!

Yeni Mecmua, C. I, Sayı: 17, 1 Kasım 1917,
s. 333-337.

MERAKLISI İÇİN MİNİ SÖZLÜK:

Kaftan: Çoğu ipekten yapılan, bir tür uzun, süslü üst giysisi

Şilte: Üstünde oturulan, yatılan, içi yünle, pamukla doldurulmuş döşek

Sadrazam: Osmanlı Devleti'nde başbakan

Kubbealtı: Osmanlı vezirlerinin devlet işlerini görüşmek için toplandıkları Topkapı Sarayı'ndaki alan

Vezir: Osmanlılarda devletin bakanlık, valilik gibi yüksek görevlerinde bulunan kimse

Paşa: Osmanlı Devleti zamanında yüksek sivil memurlara ve albaydan üstün rütbede bulunan askarlere verilen unvan

Çelebi: Görgülü, terbiyeli, olgun kimse

Tuğ: Padişahların ve vezirlerin başlarına taktıkları başlıkların ön tarafında bulunan tüy veya püskül biçimindeki süs

Tebriz: İran'ın kuzey batısındaki en büyük şehri

Hakan: Türk, Moğol ve Tatar padişahları için "hükümdarlar hükümdarı" anlamında kullanılan bir unvan

Kavuk: Osmanlı döneminde, pamuktan yapılmış, üzerine sarık sarılan erkek başlığı

Mandıra: Koyun, keçi vb. süt veren hayvanların barındırıldığı, süt ve süt ürünlerinin elde edildiği yer

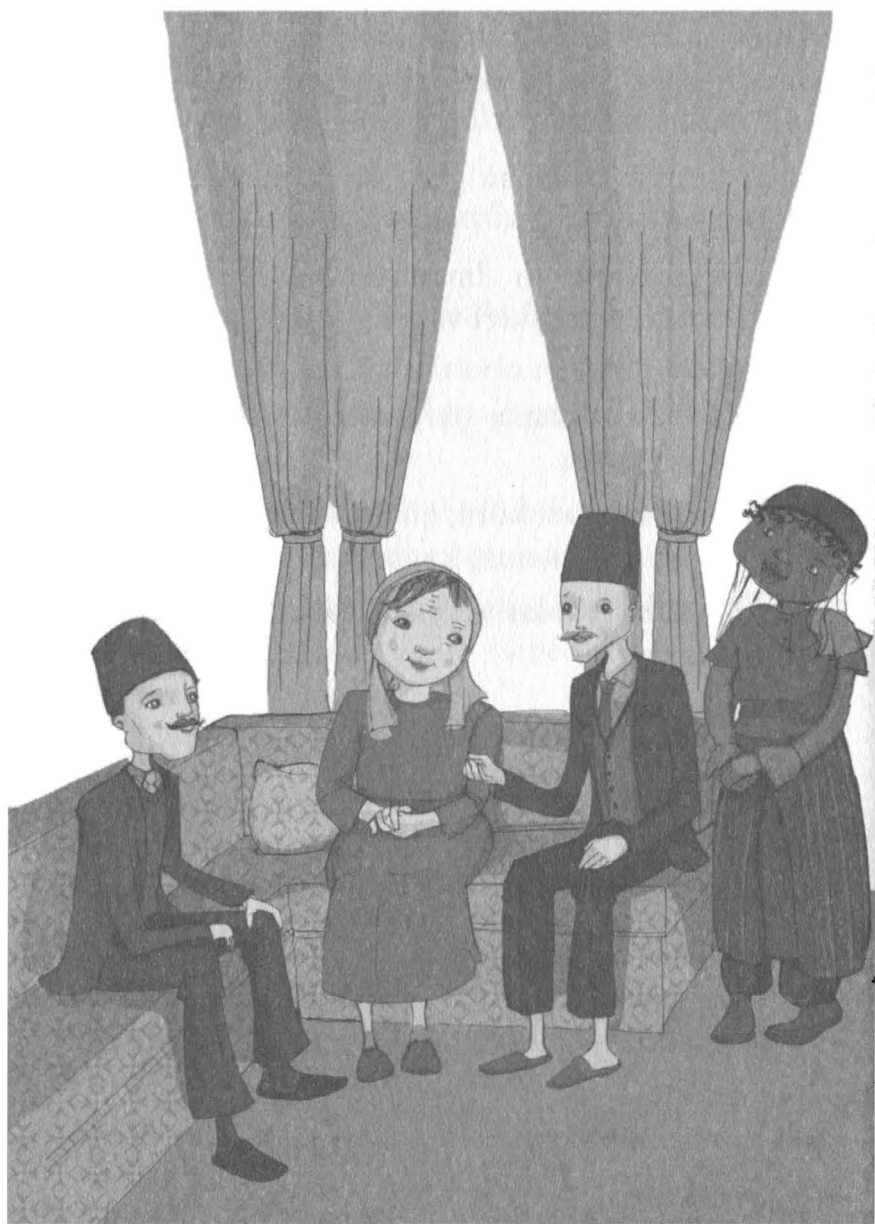
Halef: Birinin ardından gelip onun makamına geçen kimse

Beylerbeyi: Osmanlı İmparatorluğu döneminde eyaletlere atanan, askerî ve sivil yetkileri olan yüksek dereceli görevli

Cellat: Ölüm cezasına çarptırılanları öldürmekle görevli olan kimse

Tahammül: İnsanın kötü, güç durumlara karşı koyabilme gücü, kaldırma, katlanma

Eyer: Binek hayvanlarının sırtına konulan, oturmayaya yarayan nesne

GİZLİ MABET

Geçen gün Tokatlıyan'da Sermet beni genç bir Fransız ile tanıştırdı. Sorbon'dan arkadaşmış! Kumral, çini mavi gözlü, güzel, narin, nazik bir çocuk! Tutkulu bir "Doğu" tutkunu! İlk lafı bu oldu:

– Azizim, siz kendinizi bilmiyorsunuz. Kendi güzelliklerinizi göremiyor, kendi gizemlerinizi yaşamıyorsunuz...

Birdenbire haklı mı, haksız mı olduğunu kestiremediğim bu azarlamaya gülümsedim:

– Yaşamadığımızı, göremediğimizi ne biliyorsunuz?..

– Bunu gözümle gördüm. Üç gecedir Sermet'in evindeyim. Her şey Batılı. Ah nerede Loti'nin Türkiye'si?..

– Loti'nin Türkiye'si karşı tarafta! dedim.

– Evet öyle söylüyorlar. Fakat içine girilmez bir âlem! Yazık ki siz bu resimsi âlemi sevmiyorsunuz!..

– Sevenlerimiz de var... dedim.

– Siz sevenlerden misiniz?..

– Evet... diye abartılı bir istekle başımı salladım.

“Sabit fikirler”inin sınırını aşamayan batılilar ne masumdurlar! Bu genç Avrupalı da bunlardan biriydi. Türkiye’ye dair konuşmaya başladık. İddia ediyordu ki biz kendimizi tanımıyoruz; en güzel, en zengin, en eşsiz sokaklarımıza pis diyoruz; artık güzellikten mahrum muazzam caddelere, tabiatı öldüren geometrik çirkinliklere kıymet veriyoruz... Rumlara öfkesi düşmanlık derecesini geçiyordu. Beyoğlu’ndan öyle nefret etmişti ki, “Ne iğrenç Doğu karikatürü, ya Rabbi!” derken âdeta sarararak tiksiniyordu. Kafası Loti’nin hayalleriyle doluydu. Bizim sefalet, vahşet, cehalet dediğimiz perişanlıklarımıza o “harika!” diyor, bu nihayetsiz çöplükler, baykuşlu yıkıntılar karşısında nasıl olup da estetik bir heyecan duymadığımıza şaşıp kalıyordu. Nihayet kendisinin, Avrupalılaşmamış bir Türk evine götürülmesini benden rica etti. Aklıma birdenbire Karagümrük’te oturan ihtiyar sütannem geldi. Bu gayet sofu ve gayet sabırlı, gayet muhafazakâr bir kadındır, kendinden büyük eski Arap halayıkçıyla oturur, kocasından kalan ufacık bir gelirle rahat rahat geçinir.

– Öyleyse sizi hiç Avrupalılaşmamış ihtiyar bir dulun evine götüreyim! dedim. Teşekkür etti. Sevin-di:

- Ne vakit?..
- Bugün, hatta isterseniz şimdi.
- Bu mümkün mü?..
- Mümkün, yalnız başınıza bir fes alacağız, dedim.

Böyle ansızın gitmek, alaturka evde tekliflere, gösterişlere meydan bırakmayacak, resimsi tabiatı, bu Doğu hayranı Fransız'a olduğu gibi gösterecekti. Sermet, zavallının sevincine gülmekten katılıyordu. Ona veda ettik, bir arabaya atladık. Beyazıt'a indik. Fransız'a bir dükkândan ciğer gibi kıpkırmızı bir fes aldık. Kalıplattık. Tramvaya binmek istemedi.

- Buradan aşağı hep Türk mahallesi mi? dedi.
- Evet, hep Türk mahallesi.
- O hâlde rica ederim, yayan gidelim.
- Pekâlâ!.. dedim.

Yangın yerlerinden yürüdük. Sisli bir hava, bulutlu, karanlık bir gökyüzü harap evlerin, ıssız yıkıntıların sessizliğine sanki acı bir hüznün karıştırıyordu. Yolda ona talimat verdim. Sütanneme kendisi için Çerkez diyecektim.

Gerçi o horozdan kaçan bir kadın değildi. Fakat belki bir Hristiyan'ın yanına çıkmak istemezdi. Bu basit entrika genç Fransız'ın hayallerini daha beter alevlendirdi. Bir tarafa çarpılmış siyah, çürük tahta evler, yıkık duvarlar, sökük çatılar karşısında duruyor, "Oh ne manzara, ne manzara!" diye bir türlü

ayrılamiyordu. İki saatte eve gelebildik. Bu üç katlı, ahşap, biraz viranca bir binadır. Kapıyı çaldım. İhtiyar Arap açtı.

– Sütannem yok mu?.. diye sordum.

– Komşuda. Buyurun...

– Haydi Karanfil Dadı, git, koş, benim geldiğimi söyle. Yanımda da bir misafirim var. Bu gece sizde kalacağız, dedim.

İçeri girdik. Temiz fakat karanlık taşlıktan geçerek koca bir merdivenden çıktık. Misafir odasına genç Fransız bayıldı. Yerde güzel bir Acem halısı yayılıydı. Duvarlar -merhum hattat sütbabamın yadigâr bıraktığı- levhalarla süslenmişti.

Yastıklarına fes rengi perdelerin düştüğü sedirler kırmızı uzun tüylü, kalın battaniyelerle örtülüydü. Karşı karşıya oturduk. Kafeslere hayran oldu.

– Âdeta kendimi bir rüyanın içinde sanıyorum! dedi.

Sütannem gelince benim gibi elini öptü. Ara sıra başındaki fesini unutuyor; irade dışı eğilme hareketleri gösteriyordu. Sütannem bunun pek farkına varmadı ama:

– Konuştuğunuz laf Çerkezceye benzemiyor, dedi. Ben:

– Anneciğim, bu senin bildiğin Çerkezce değil, Hicret'ten sonra çıkmış, Rusça ile Çeçence ile karışık yeni bir Çerkezce! diye kandırdım.

Sözde bu Çerkez misafir, hacca gitmek için İstanbul'a gelmişti. Sütannem hac vakti olmadığını hatırlatınca ona da bir kulp buldum. Maksudı daha evvel davranıp İstanbul'da biraz Türkçe öğrenmekti.

– Ah bu yaşta hacı olmak, ne mutlu, ne mutlu, darısı senin başına!.. diyordu.

– Âmin, âmin!..

Fransız, ağzımızdan çıkan bu kelimeyi birdenbire tanıyor, aşinalığını göstermek fikriyle kendi şivesiyle tekrarlıyordu:

– Amen, amen!..

– ...

Sütannem bu Çerkez'le hacca beraber gitmemi tutturdu. Sözün kısası yemek zamanına kadar hep hacdan, hocadan falan bahsettik. Ben sütannemin nasihatlerini çatır çatır hep Çerkezceye tercüme ettim. Sofraya oturunca Fransız bütün bütün estetik heyecanının içinde kendinden geçti. Yalnız yabancı misafirlere çıkan gümüş sini, zavallıyı deli edecekti. Çatalı bırakıyor, sütannem gibi eliyle yemeğe çalışıyordu. Ben vazgeçirdim. Elle yemenin yalnız ihtiyar kadınlara mahsus olduğunu söyledim. Dünyanın en rahat vaziyeti bağdaş kurmak olduğunu iddiaya başlarken sofradan kalktık. Kahvelerimizi içtik. Sütbabamın kütüphanesinde yadigâr gibi duran eski yazma kitapları misafirime gösterdim. Nakışlara, ciltlere, minyatürlere hayran kaldı. Uyku

zamanı gelince, onu Karanfil’le beraber en üst kata çıkardık. Yatağını bahçe üstündeki odaya yapmışlardı. Tuvaleti falan gösterdim. “Bonsuvar” dedim. Ben de orta kattaki odaya çekildim. Gece fırtına çıktı. Şiddetli bir yağmur yağdı. Sabahleyin gayet güzel bir hava açılmıştı. Fransız’ı uyanmış, giyinmiş buldum. Yatağın içine oturmuş, bir şeyler yazıyordu.

– Bonjur...

– Bonjur, mon ami!...

– Ne yazıyorsunuz?

– Oh, duygularımı...

– O kadar duygulandınız mı?..

– Tarif edemem, size tarif edemem!..

– ...

Aşağı indik, sabah kahvelerimizi içtik. Sütannenin ellerini öptük. Bu Fransız’ı, daha beter Şark görüntüsünün içine batırmak için yayan olarak Fatih’e götürdüm. Caminin karşısındaki kahveye oturduk. Bir nargile ısmarladım. Dışarı üflemesin diye evvela ehemmiyetle içmek ameliyesini öğrettim. Keyiflerimiz gelmeye başlıyordu. Zavallıyı yine azıttırmak, coşturmak için,

– Azizim, şu karşındaki mabede bak, dedim. Ne güzellik, ne yücelik değil mi?

Fransız gülümsedi, o kadar heyecanlı görünmedi. Daha dün yıkık çeşmelerin, eğrilmiş duvarların

huzurunda deli gibi çırpınan bu adamın kayıtsızlığı tuhafıma gitti. Sordum:

– Bu abideyi beğenmediniz mi, yoksa?

– Bu, bu mabet hiç... diye mavi gözlerini küçülterek tekrar gülümsedi.

– Ne demek hiç? Bu İstanbul'un en muazzam bir abidesidir.

– Bu, hiç... Bu mabet, hiç...

– Ne demek?..

– Ben ondan daha önemlisini gördüm.

– Olamaz, dedim, ne vakit gördünüz?

– Bu gece...

– Rüyanızda mı?..

– Hayır...

– Ya nerede?..

– Evde...

– Hangi evde?..

– Yattığımız evde.

Şaşaladım.

– Ne gördünüz canım? dedim.

– Piyer Loti'nin göremediği bir şeyi! Hiçbir Avrupalı'nın tanımadığı bir sırrı!..

– ...

Gülümsüyordum.

– Evet, ben sizin gizli mabedinizi gördüm, dedi.

– Nasıl gizli mabet, canım?..

– Boşuna saklıyorsunuz. Ben gördüm işte!.. Asırlardan beri Avrupalıların gözlerinden sakladığınız gizli mabedinizi, özel mabedinizi bu gece gördüm.

- ...

- Ama emin olunuz, bu sırrı muhafaza edeceğim. Paris'e gidince gazetelere yazmayacağım, defterimde mukaddes bir şey gibi bu hatıra saklı kalacak.

- Laflarınızdan bir şey anlamıyorum, dedim.

- İsrar etmeyiniz gördüm, gördüm..

- Neyi canım?..

- Gizli mabedinizi!

- Bizim gizli mabedimiz, falan yoktur.

- Nafile inkâr ediyorsunuz, ben gördüm.

- Tuhaf, çok tuhaf!.. diye başımı sallıyordum. Frenkçik dayanamadı. Cebinden maroken kaplı bir defter çıkardı.

- Bak görmüş müyüm, görmemiş miyim? dedi.

Son sayfaları okumaya başladı:

"...Sabah! Büyük bir heyecan, bir haz içinde şu satırları yazıyorum. Dün Sermet'in takdim ettiği bir Türk'le bu İstanbul'un en meçhul yerine geldim. Meğerse Jacques Casanova, Pierre Loti filan konaklarla yalıların selamlık dairelerinde birer kahve içmekle Doğu'yu gördük sanıyorlarmış. Asıl Doğu görünmeyen tabakalarda... Ben işte hiçbir Avrupalı'nın görmediği şeyi gördüm. Burası ihtiyar, dul bir kadının evi. Gayet dindar bir kadın. Evin içi, sofrta takımı, âdet, tarzlar, hasılı her şey hiç bozulmamış... Tamamıyla alaturka. Gece beni en üst katta bir odaya yatırdılar. Sabahleyin gayet erken uyandım. Yataktan kalktım. Garip bir merak içimi

yyordu. Ayaklarımın ucuna basarak dışarı çıktım. Karşıda bir oda vardı. Kapısı aralıktı. Yavaşça ittim. Bir de ne göreyim? Gizli bir aile mabedi!..

Beyaz perdeler inik. Aralarından soluk bir aydınlık giriyor. Duvarlarda birçok büyük levhalar asılı. Köşelerde ağır ceviz ağacından yapılmış, demir çemberli mezarlar duruyor. Şüphesiz bu mezarlarda sevgili ölülerin mumyaları var. Bir tanesini açmaya çalıştım. Mümkün değil, kilitli! Sonra yerde irili ufaklı birçok kaplar duruyor. Bazıları bakırdan, bazıları porselenden! İçlerinde kıymetlileri var, mesela kapının hizasında, birinci mezarın önündeki gayet kıymetli, etrafı altınla yaldızlanmış bir kap. Köşedeki yeşil bir vazo... Kim bilir nasıl bir topraktan yapılmış, mabedin içinde manasını anlayamadığım bir sebepten dolayı ipler birtakım köşelere gerilmiş. Bu mukaddes mezarların üzerinde şüphesiz ölülere ait olan birtakım kalıntılar asılı. Kaplarda mukaddes sular duruyor. Bazısında taşacak derecede çok. Mekke'nin, Medine'nin, kim bilir, hangi meçhul, hangi mukaddes köşelerinden gelen bu esrarlı, bu mukaddes sulardan tattım. Biraz kekremsi... Kapların dibinde hafif, ama gayet hafif bir toprak tortusu var. Her kaptan içtim. Hepsinin tadı bir. Kalbim çarpmaya başladı. Yasak bir mabede girmiş bir küfürbaz, bir hain, bir kâfir heyecanıyla dışarı çıktım. Sanki bu mezarlar birdenbire açılacak, içlerinden yüzlerce sene evvel ölmüş

ihtiyar Türkler kavuklarıyla, kılıçlarıyla, kalkıp üzerime yürüyecekler sandım. Sanki duvarlardaki levhalar sallandı. Mukaddes kapların içi çalkandı. Sanki o an bir deniz olacak, oralarda beni boğacaklardı. Bu mukaddes suların hiddetini, sükûtu-nu, yüceliğini şimdi içimde duyuyor gibi oluyorum.

Esrarlı, belirsiz bir ağırlık, bir ateş damarlarıma yayılıyor. Beynimde karanlık, bilinmeyen bir kub-benin derin yankılarını işitiyorum. Öyle anlatılmaz bir heyecan duyuyorum ki...”

Kendimi tutamadım. Öyle bir kahkaha attım ki Fransız, marpucunu elinden düşürdü. Azıcık daha nargile devrilecekti. Sabah keyfini çatmaya gelmiş müşterilerin afyonlarını patlattım. Dik dik yüzüme bakıyorlardı.

Frenk sordu:

– Neye gülüyorsun?..

– Yok sen gizli mabede girmemişsin! dedim.

– Ya nereye girmişim?..

– Sütannemin sandık odasına!

– Sandık odası ne?..

– Bizim evlerde komodin, aynalı dolap falan yoktur. Eşyalarımız, birer sandıkta, sandıklar da bir odada durur. O mezar zannettiğin demir çemberli, ceviz tabutlar, bizim çamaşır sandıklarımızdır.

– Ya duvardaki levhalar?..

– Sütbabamın eserleri! Yedigâr diye sütannem satmıyor.

Fransız inanamıyordu. Ben hâlâ gülüyordum.

– Ya ipten yapılmış geometrik şekiller? O kalıntılar?..

– Yağmurlu havalarda çamaşır açmaya mahsus ip. Mezarlar, üçgenler, tesadüfen oluşmuş; kalıntı zannettiğiniz de kullanılmayan giysiler...

Fransız yine inanamıyordu. Mavi gözleri birdenbire bulutlanmıştı. Yalanımı yakalamış gibi başını salladı.

– Ya o mukaddes sular? Onlara ne diyeceksin azizim?.. dedi.

– Gece yağmur yağdı. Sütannemin sandık odası, bildim bileli akar. Tavandan damlayacak yağmur suları yerleri ıslatmasın diye geceleyin Karanfil, o kapları odaya sıra sıra dizmiş olmalı... dedim.

Fransız, evlerimizin üzerindeki “Maşallah” levhalarını millî bir sigorta şirketinin işaretleri, saçaklarımızda sallanan nazarlık pabuçlarını damdan dama kaçan hırsızların oralara takılıp kalmış ayakkabıları zanneden meşhur millettaşı gibi, bir an durdu, düşündü. Derin derin nargilesini çekti. Yutkundu. Elinde açık kalan defterini cebine soktu. Ben hâlâ duruyor, duruyor, gülüyordum.

– Gülme azizim, sizin sandık odalarınızda bile öyle esrarlı, öyle anlaşılmaz, öyle belirsiz, öyle dinî bir hâl var ki...

– Ne gibi?..

– Öyle bir şey ki... Siz körsünüz... Göremiyorsunuz vesselam... dedi.

Fakat bizim göremeyip de o yalnız kendi gördüğü şeyin ne olduğunu bir türlü söyleyemiyordu.

Malum ya, Türkler hükümlerinde çok naziktirlere! “Biz kör isek, işte siz de dilsizsiniz!” cevabı ta dudaklarımın ucuna gelmişken sustum. Hiç ses çıkarmadım.

29 Ekim 1919, Kalamış
İfham, Sayı: 100, 10 Kasım 1919, s. 2-3-4.

MERAKLISI İÇİN MİNİ SÖZLÜK:

Mabet: İbadet yapılan yer

Tokatlıyan: İstanbul, Beyoğlu'nda İstiklal Caddesi üzerinde tarihi otel

Sorbon: 1257 yılında Robert Sorbon tarafından kurulmuş olan en eski Fransız üniversitesi

Muhafazakâr: Tutucu

Hattat: Çok güzel el yazısı yazan sanatçı

Pierre Loti: İstanbul hayranı Fransız romancı

Fes: Osmanlı döneminde, şapka yerine kullanılan, kırmızı, kalın çuhadan yapılmış, tepesinde püskülü olan, silindir biçiminde başlık

Hüzün: Gönül üzünlüğü, gam, keder, sıkıntı

Bağdaş kurmak: Sağ ayağı sol uyluğun, sol ayağı sağ uyluğun altına alarak oturma biçimi

Bonsuvar: Fransızca iyi akşamlar demektir.

Bonjur: Fransızca merhaba demektir.

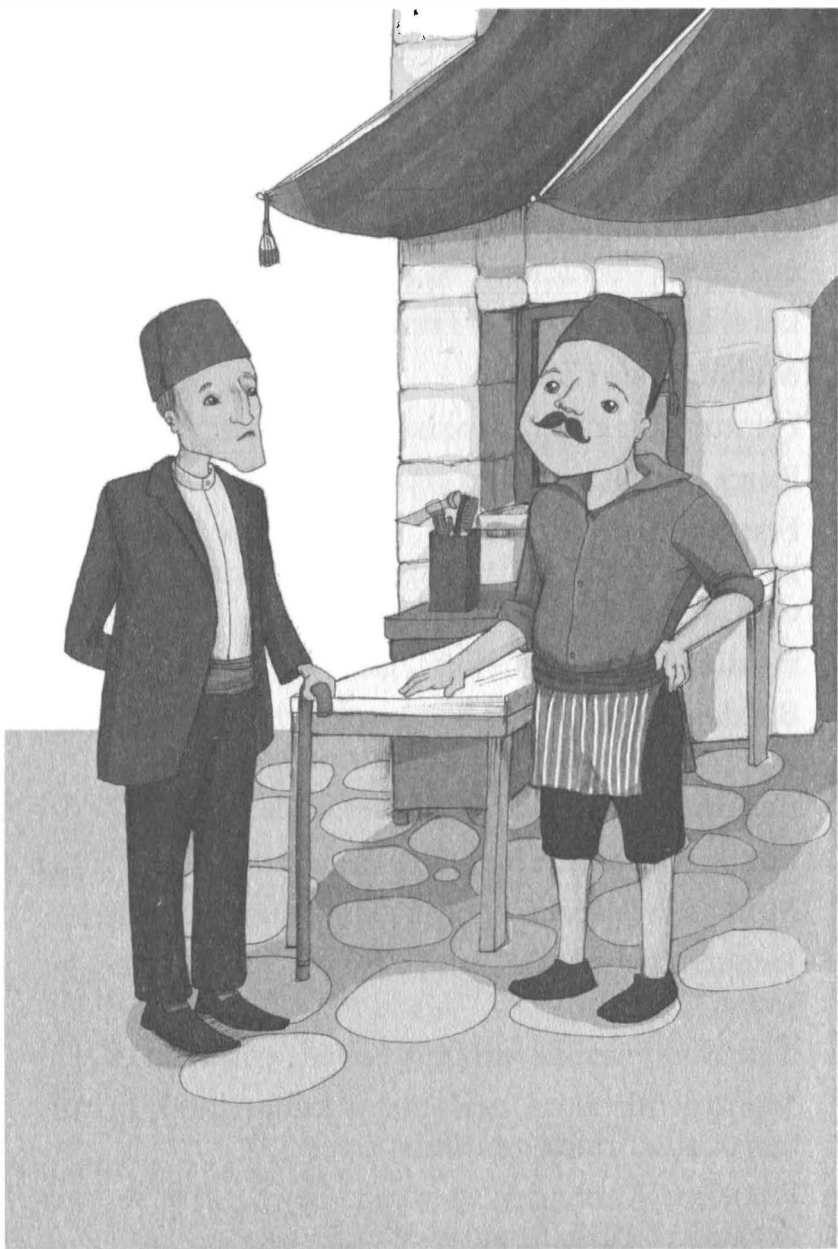
Mon ami: Fransızca arkadaşım demektir.

Jacques Casanova: Venedikli ünlü bir maceracı ve yazar

Yalı: Su kıyısında yapılmış büyük, görkemli ev

Mumya: Birtakım özel ilaçlar kullanılarak bozulmayacak duruma getirilmiş ceset

Porselen: Kaolinden yapılma, beyaz, sert ve yarı saydam çömlek hamuru

MERMER TEZGÂH

Cabi Efendi, öyle her ihtiyar gibi, sabahtan akşama kadar evinde pineklemezdi. Gerçi yine ciddi bir işe elini sürmez, “Yiyeceğim var, içeceğim var! İş benim neme gerek?” derdi. Ama her sabah güneş doğmadan kendini sokağa atardı. Tek merakı “dünyanın durumunu” araştırmasıydı! “Okuryazar” takımındandı. Fakat bu özelliğini hiç kullanmıyordu. Kütüphanelerin önünden geçerken kendini tutamaz, “İşte cahillerin akıl ambarı!” diye gülümserdi. Onun fikrince kitaplar “hakikat”ın üstüne gelişigüzel yığılmış birtakım zarif, süslü, kıymetli tuğlalardı. Bu tuğlaları toplayıp bir tarafa atmayan, mümkün değil, hakikati göremezdi.

Hakikat kitapta değil, hayatın kendisinde idi. Kitaba inanan esir olur, zihni katılır, kafası tuğlalaşırdı. Hâlbuki ancak... Her gün değişen, hiçbir kavramın dar çerçevesine sığmayan hayat, okunmaya

layıktı. Hayatın her adımında binlerce gariplik, binlerce sır... Binlerce dalavere gizliydi. İlim, bilgelik, kültür, felsefe, anlama, hep... Hayatın içinde idi. Mesela elli senedir gezmekle bitiremediği şu İstanbul “bir milyon küsur sayfalı” kocaman bir kitaptı. Sokaklarında, çarşısında, pazarında dolaşan her adam da başlı başına ayrı bir dünya, ayrı bir kitaptı. Bu kitapların hepsini okumaya kalkmak denizi içmek kadar imkânsızdı; yalnız bir tanesinin bir bölümünü anlayabilen insan şüphesiz en büyük bir bilginin sahibi olurdu. Mahalle mektebinden diplomasını aldıktan sonra mukaddes, gayr-ı mukaddes hiçbir tuğlayı eline almamakla iftihar eden Cabi Efendi işte bu, yalnız hayatı okuyan ariflerden biriydi! Bütün semt halkınca dünyanın en birinci âlimi sayılırdı. Beyaz top sakalıyla, kısa boyuyla, şişman vücuduyla en beklenilmez yerlerde yuvarlanırlar gibi dolaştığı görülür, yakaladığına, ufacık tom-bul elleriyle okşayarak, nasihatler verir, ilminden, kültüründen büyük küçük herkesi yararlandırmaya çalışırdı. Kitap gibi gazete de okumazdı. “Para tuzağı” dediği bu kâğıt parçalarının başından sonuna kadar yalanla dolu olduğunu iddia eder, “Gözümle görmediğim şeye inanmam!” derdi. Bisiklete, gramofona, sinemaya, telefona, otomobile, uçağa, denizaltına hep gözüyle gördükten sonra inanmıştı.

... Yine bir bahar sabahı, güneş, bahçesindeki evvel zamandan kalma çitlembik ağaçlarının üs-

tünden doğarken Cabi Efendi de kapısında göründü. Birkaç adım yürüdü, durdu. Etrafına bakındı. Yerlerde çimenler yeşermiş, sıska erik dalları pembe beyaz çiçeklerle örtülmüştü. Hoşuna gitti. Sola eğri çarpık burnunu yukarı kaldırdı. Derin derin havayı kokladı. “Bu ne hoşluk, bu ne güzellik ya Rabbi!” diye mırıldandı. Allah, mutlaka dünyayı kullarına sevdirmek için baharı yaratmış olacaktı! Her sene kıştan, yağmurdan, çamurdan, kardan, soğuktan, tipiden bıkan insanlara bahar hayalden bir peri gelini gibi görünür, uyuşuk ruhlarına “teselli, sıcaklık, ümit” serper, sonra onları “haberleri olmadan” yazın cehennemi içinde bırakarak, kendi kelebekleriyle, çiçekleriyle, kokularıyla savuşup giderdi... “Ben ama dolma yutmam” dedi, “hepsi rüya... Birkaç hafta sonra ne bu çiçeklerden, ne bu kokulardan eser kalır!” Çimenlerin üzerindeki çiylerde güneşten düşmüş parlak elmas damlalarını inadına ayaklarıyla ezdi. Sokağa çıkar çıkmaz, gece geçen sebze, sütçü beygirlerinin bozuk kaldırımında bıraktığı şeyleri cıvıdayarak yiyen serçe-lere gözü kaçtı. Durmadı, “birinin ettiği halt ötekine nimet...” dedi. Kendi istemediği hâlde, kendisini dinlemeyen zihni bu çirkin durumdan bir bilgelik çıkarmaya çalıştı. İstemeye istemeye arılarla insanları hatırladı. “Olay” aynı idi. Yalnız tarafların hacimlerinde aykırılık vardı. Birinde üretici küçük, tüketici büyüktü. Diğerinde bunun aksi; üretici bü-

yük, tüketici küçük... Yürüdü. Şimdi nereye gidecekti? Daima yola düzüldükten sonra buna karar verirdi. Çırpıcı'ya, Veliefendi'ye, Balıklı'ya, Eyüp'e, Söğütözü'ne gitmesini düşündü. Hayır... Gölgesinde yürüdüğü duvarın arkasından keskin bir horoz sesi geldi. Cabi Efendi hemen başını göğe kaldırdı. Dikkatle baktı. Bulut mulut yoktu. Hava çok açıktı. "Artık horozlara da inanmamalı" dedi, "ne olacak? Bir tanesine kırk tavuk veriyorlar. Zavallıların sınırları bozuluyor. Niçin, ne vakit öttüklerini bilmiyorlar." Durdu, sakalını kaşdı. Hava hiç bozacağa benzemiyordu. Bu güzel günü nerede geçirecekti? Ne vakitten beri Üsküdar'a geçmemişti. "Tekkelelere de uğrarım" dedi. Tekrar, yuvarlana yuvarlana yürüdü. Caddeye çıktı. Topkapı tramvayına atladı. İçeride vakıflar, gümrük mümrük kâtipleriyle doluydu. Evvela, bunlara kulak misafiri oldu. Hepsisi saçma sapan konuşuyorlar, hatta birbirleriyle itişerek şakalaşıyorlardı. Cabi Efendi bu arsız hâlleri görmemek için gözlerini kapadı. O kadar sıkıldı ki... azıcık daha "Allah'ım, kulaklara da niçin birer kapak yapmadın?" diyecekti. Sirkeci'de "oh" diye gözlerini açtı, şehrin ta göbeğinde, ücretini verdiği köprüyü yavaş yavaş geçti. Üsküdar vapuruna bir bilet aldı. Güverteye çıktı. Hava hakikaten çok, pek çok güzeldi. Bacanın çıkardığı kapkara dumanlar içinden temiz, beyaz martı sürüleri kirlenmeden geçiyor, koyu mavi denizin ortasında "Kızkulesi"

köpükten bir alev gibi parlıyordu. Cabi Efendi eli senedir, her gün İstanbul'da seyahat ettiği hâlde henüz buraya gitmediğini düşündü. Acaba içi nasıldı? Kim yaptırmıştı? İçinde şimdi ne vardı? Yapıldığı zaman İstanbul'da lodos esmez miydi? Daha böyle birçok sualler faal zihnine hücum etti. “Bugün şuraya gideyim. Hakikati anlayayım...” dedi. Vapur iskeleye yanaşınca kadar seyahat planını kurdu. Karadan Harem iskelesine gelecek, oradan sandalla Kızkulesi'ne çıkacaktı. Ama dalgın dalgın, Ahmediye'den, Karlık Bayırı'na giden sokağı geçerken gözüne tuhaf bir şey ilişti. Durdu. Kızkulesi'ni filan hemen unuttu. Baktı, baktı, baktı:

– Olur iş değil... dedi.

Biraz karanlıkça, temiz, geniş bir marangoz dükkânı... İçinde ferah ferah kırklık, pos kara bıyıklı, şişmanca bir adam... Elinde keser, çalışıyordu, fakat beyaz mermerden büyük, narin bir tezgâhın önünde! Cabi Efendi “Aldanmayayım” diye gözlerini ovuşturdu. Dikkatle baktı. Hayır. Tezgâh mermerdendi! “Acaba beyaza boyanmış kalastan mı?” şüphesi tekrar zihnini bulandırdı. Baktı. Baktı. Hiç mermerden doğramacı, marangoz tezgâhı olur muydu? Olursa... mutlaka bunun hususi bir sebebi vardı! Cabi Efendi mermerin kalastan çok pahalı olduğunu düşündü. Başını, sakalını kaşıdı. Hiç şüphe yok, burası eskiden ya bozacı, ya muhallebici dükkânıydı. Sonradan gelen bu marangoz mer-

mer tezgâhı hazır bulmuş olacaktı. Güldü. “Tembel herif!” dedi, “kim bilir ne kadar keser bozdu. Hiç mermer üzerinde çalışılır mı?” Birden nasihat damarlarının kabardığını duydu. Her şeyin bir usulü, bir kaidesi vardı. Usulleri, kaideleri bozanların zarar görecekları muhakkaktı. Duramadı. Gayr-i ihtiyari dükkânın açık kapısından girdi. “Ne var?” gibi kendisine bakan marangoza sordu:

– Sen bu dükkânı yeni tuttun, değil mi?
 – Hayır, cevabını alınca tekrar sordu:
 – İstersen eskiden tut. Fakat senden evvel burada bir muhallebici otururdu, değil mi?

– Hayır.
 – Öyleyse bir bozacı?
 – Hayır.
 – Ya kim otururdu?
 – Hiç kimse... Bu dükkânı ben kendim yaptır-
 dım.

– Ee, bu mermer tezgâh burada ne arıyor?
 – Ben koydurdum.

Cabi Efendi gözlerini açtı. Marangoza daha keskin bir dikkatle baktı.

– Sen deli misin, oğlum? dedi.
 – Hayır.
 – Akıllı bir adam mermer üzerinde keser oynatır mı?

– Niçin oynatmasın?
 – Kazara keseri kaçır. Hem mermer bozulur, hem keser...

– Ben hiç keserimi kaçırmam.
– Kaç senelik marangozsun?
– Yirmi senelik.
– Kaç senedir mermer tezgâh üzerinde çalışıyorsun?

– On beş sene var...

Cabi Efendi tezgâha yaklaştı. Marangoz gülüyor, pos bıyıklarının üstünde şiş yanakları elma gibi kızarıyordu.

– On beş senedir hiç keserini yanlışlıkla kaçırmadın mı?

– Kaçırmadım.

– Kazara... bir defacık olsun...

– Bir defacık olsun kaçırmadım. İstersen gel, bak...

Cabi Efendi cebinden gözlüğünü çıkardı. Taktı. Baktı. Baktı. Parlak mermer tezgâhın yüzeyinde hafif bir çizgi bile yoktu. Sonra marangoza döndü. Tepesinden tırnağına kadar iyice süzdü. Hiç öyle zeki bir adama benzemiyordu. Tekrar sordu:

– Şimdiye kadar hiç keserini yanlış vurmadin ha?

– Görüyorsun işte...

– Nasıl olur bu?

– Çünkü ben birinci ustayım. Vuracağım yeri iyice görürüm. Hiç yanılmam. Elimin maharetine emniyetim var, onun için tezgâhı mermerden yaptım.

Cabi Efendi dayanamadı.

– Oğlum, bu senin elindeki maharetinden değil! dedi.

– Ya neden?

– Düşüncesizliğinden...

– Düşüncesizliğimden mi?

– Evet.

Marangozun kalın, siyah kaşları çatıldı. Keserini mermer tezgâhın üstüne yavaşça bıraktı. Sura-tını buruşturdu. Hakareti andıran bir tavırla Cabi Efendi'ye sordu:

– Ne bildin?

– Neden bileceğim? Biraz düşüncen olsa her vakit bu kadar dikkatli keser kullanamazsın.

– Benim düşüncem olmadığını ne biliyorsun? Ne olsa ben keserimi indirecek yeri bilirim. Hiç şaşır-mam. Ben “sanatımın eriyim”. Haydi bakalım, ge-vezelik yeter!.. Çek arabayı işine...

Cabi Efendi fena hâlde bozuldu. Kendisiyle tatlı tatlı konuşurken hakikati iştince herifin birdenbire değişip kabalaşması fena hâlde canını sıktı. Gözlü-ğünü çıkarmaya vakit bulamadan, kös kös önüne bakarak dükkândan çıktı. “Sanatın eri ha... Gidi budala seni!..” diye dişlerini sıktı. Başını salladı. Her hadisenin sebebini aramak onda bir hastalık-tı. Bulduğu sebebi de, hatta bizzat hadisatın bizzat mevzularını gösterip kabul ettirmek diğer bir has-talığıydı. İşte bu ahmak, düşüncesizliğinin neticesi olan yanılmaz dikkatini elinin maharetine atfedi-

yor, düşüncesizliğini kendisi için bir “meziyet” sanıyordu. Hızla döndü. İşine başlayan kayıtsız marangoza kapıdan haykırdı:

– Usta, yarın dikkat et. Keserini tam yerine yaşıtıramayacaksın. Mermer tezgâhını kıracaksın...

Cevap beklemedi. Hemen yürüdü. Karşiki sokağa saptı. Birer birer civardaki dükkânlara girdi. Mermer tezgâhlı marangoza dair birçok bilgi topladı. İsmi meşhur Ali Usta olduğunu öğrendi. Valide-i Atik Bostanı'na bitişik, kırmızı aşı boyalı, tek katlı, yedi numaralı evde otururmuş. Yeni evlenmiş. Genç bir karısı varmış... Bütün komşuları onun elindeki mahareti methetmekte müttetiktiler. “Daha ömründe yanlış bir çivi vurmamıştır. Keserine güvenir. İstanbul'da eşi bulunmaz. Frengistan'da bile onun gibi mermer tezgâhta işleyen bir marangoz yokmuş.” diyorlardı. Cabi Efendi hepsine, içinden “Yarın siz onun mermer tezgâhını görürsünüz.” derken, dışından “doğru, doğru...” diye başını salladı. Daha öğleye epey zaman vardı. Ali Usta'ya mermer tezgâhını kırdırmak için tasarladığı planını düşünce düşünce Yeniciami'nin avlusuna girdi. Bu düşüncesiz herifi bir dakikacık düşündürmek kâfiydi! Cabi Efendi'nin birçok tecrübesi vardı. Ufacık bir düşüncenin en büyük bir dikkati iflas ettirdiğini dini gibi bilirdi. Bu tecrübelerden bir tanesini bu düşüncesiz herifte tekrarlayarak, ona da bu hakikati zorla kabul ettirecekti. Planını zih-

ninde tamamlayınca cami avlusunun karşısındaki kasaba girdi. Kesilmiş, yüzülmüş kuzulardan bir tane satın aldı. Çırağın eline verdi. Moskoflu'nun fırınına geçti. Bir kuzuyu kaç saatte kızartabileceğini sordu.

“İki saatte...” cevabını alınca, hemen bir de büyük toprak kap aldırıldı. Kuzuyu fırına attırdı. Kendi dükkânın kirli kepengine yaslandı. Kısa çubuğunu doldurdu. Yaktı. Tam iki saat orada, sabır taşı gibi sesini çıkarmadan çubuğunun dumanlarını seyretti. Kuzu pişince bir hamal buldurdu. Kabı eline verdi. Öne geçti. Çavuş Deresi'ne çıkan yolu tırmandı. Valide-i Atik Bostanı'nı buldu. Bostana bitişik tek katlı, kırmızı aşı boyalı evi görünce “Hah işte burası...” diye yürüdü. Tokmağı çaldı. İçerden ince, kavgacı bir kadın sesi:

– Kimdir o bakayım, kimdir o? dedi.

– Ben.

– Sen kimsin ayol?

– Burası mermer tezgâhlı marangoz meşhur Ali Usta'nın evi değil mi?

– Evet.

– Usta bu kuzuyu kızarttı. Gönderdi. Alın.

Kapı yarım açıldı. Kaim, beyaz, çıplak iki kol, daha beyaz elleriyle kuzu kabını içeri aldı, meçhul bir şeye hiddetlenmiş gibi kapıyı hızla çarparak kapadı. Cabi Efendi gülümsedi.

– Yarın mermer tezgâh...

Ellerini ovuşturdu. Gözleri, isabet etmemiş müthiş bir tokat gibi rüzgârı suratına çarpan, alçak kapının üstündeki şilik rakama kaçtı.

– Yedi, yedi... diye başını salladı. Sabahleyin erkenden mermer tezgâhın kırıldığını görecekti. Bunun için İstanbul'a geçmedi. Doğru Atpazarı'ndaki Hacı Hüseyin'in hanına gitti. Temizce bir oda kiralamıştı. Geceyi Üsküdar'da geçirecekti.

Meşhur marangoz Ali Usta'nın evine geç gelmek âdetiydi. Kapıdan girince doğru sofraya otururdu. Bu akşam sofranın başına çökünce şaşırdı. Karısına,

- Hayrola, dedi. Bu kuzu nereden esti?
- Sana sormalı?
- Ne demek?
- Bugün sen gönderdin.
- Haşa...
- Haşa mı?

Karısı merhum eski Kasımpaşa imamının üvey kızıydı. Pek çabuk hiddetlenirdi. Yine kıpkırmızı oldu. Ellerini geniş kalçalarına dayadı. Yüzünü eğriltilti:

- Haşa, ha?
- ...
- Vay, demek ben bunu çaldım, ha?
- Bilmem.
- Dostum mu gönderdi?
- Onu da bilemem!

– Gündüz gönderdin. Şimdi unutup laf mı çıkarıyorsun?

– Ben hiçbir şeyi unutmam, dedi.

– Haydi, oradan bunak, sen de... Çamaşır yıkıyordum. Bir adam geldi. “Mermer tezgâhlı Ali Usta’nın evi burası mı?” dedi. “Evet” dedim. “Benimle bu kuzuyu gönderdi” dedi. Ben de aldım.

– Nasıl adamdı?

– Beni namahreme bakar sanıyorsun ha... Görmedim bile.

– Sesi nasıldı?

– Beni namahremiñ sesini işitir sanıyorsun ha... Vallahi işitmedim...

– ?..

Karı koca bu kuzu yüzünden güzel bir kavga ettiler. Ali Usta bu nefis kuzudan değil, öbür yemeklerden bile ağzına bir lokma koyamadı. Acaba bu kuzuyu kim göndermişti? Merakından çatlayacaktı. Yoksa evini barkını dağıtmak için bir büyü müydü? Kahvesini, çubuğunu da içemedi. Ömründe ilk defa olmak üzere o gece uykusu kaçtı. Sabaha kadar uyuyamadı. Karısı hâlâ onu unutkanlıkla itham ediyor, “Bunamışsın ayol, git kendini Pabucubüyük’e okut!” diyordu.

Sabah namazını kılmadan dükkânına indi. Kepekleri açtı. O kadar dalgındı ki... köşede kendisini gözetleyen Cabi Efendi’yi bile görmedi... Düşünmeden bir sessizlik ile keserini eline aldı. Dünden

kalan işini mermer tezgâhın üstüne koydu. Cabi Efendi açık kapıdan onun dalgınlığına bakarak gü-lümsüyordu. Zavallının aklı fikri hep dün akşamki kuzuda idi. “Kim gönderdi, ya Rabbi, kim gön-derdi, kim olabilir?” diye düşünüyordu. Kaldırdığı keskin, güçlü, ağır keseri çattadak indirince göz-leri açıldı. El kadar bir mermer parçası tezgâhtan kopmuş, yere fırlamıştı. Aynı zamanda arkasındaki kapıdan bir ses işitti:

– Geçmiş olsun usta!

Döndü. Dün kovduğu küçük ihtiyarı görünce bütün bütün şaşırdı. Cabi Efendi sordu:

– Hani sanatının eriydin! Ne oldu böyle?

– ?

Zavallı Ali Usta ağzını açamadı. Sapsarı kesildi. Dudakları titriyordu. O vakit Cabi Efendi düşün-cesizliğin neticesi olan dikkatini bu ana kadar ken-disinde bir meziyet sayan bu adama acıdı.

– Artık düşünme, dedi, o kuzuyu ben gönder-dim.

– Sen mi?

– Evet.

– Niçin?

– Seni biraz düşündürmek için...

Sonra üşenmedi, ona, ayaküstü, insanın “düşü-nen bir hayvan” olduğunu, dalgınlıkla bazen dik-kat hassasını kaybettiğini, yanılmaz keskin bir dik-katin sırf düşüncesi hayvanlara mahsus bir haslet

sayılacağını uzun uzadıya anlattı. Kapıdan çıkar-ken:

– Haydi oğlum, dedi, dünyanın nizamını bozmaya kalkma. Marangozun tezgâhı kalastan olur. Şimdi kırdığın şu mermeri hemen kaldır. Yerine ahşap bir tezgâh koy!

Bir saat sonra Cabi Efendi, Harem İskeleyi'nin koyu lacivert dalgalarında sallanan köhne bir kayığa biniyordu. Dün gitmeye karar verdiği Kızkulesi'nin niye deniz ortasına yapıldığını keşfedecek, mutlaka bunun da asıl sebebini bulacaktı! Ama bu sabah erkenden cahilin birine “dikkatin hakikati-ni” öğretebildiği için o kadar memnundu ki...

**Yeni Mecmua, C. 1, Sayı: 19, 15 Kasım 1917,
s. 374-377.**

MERAKLISI İÇİN MİNİ SÖZLÜK:

Tezgâh: Üzerinde genellikle el veya küçük makine-
lerle iş görülen yapım aracı

Kavram: Bir nesnenin, bir duygunun ya da düşün-
cenin zihindeki soyut ve genel tasarımı

Felsefe: Varlığın ve bilginin bilimsel olarak araştı-
rılması

Gramofon: Bir plağa ya da benzeri özel bir madde
üzerine önceden saptanmış olan sesleri istendiğinde
yineleyen, mekanik düzenekli aygıt

Çitlembik: Kara ağaçgillerden, düz kabuklu, keres-
tesi sert ve dayanıklı bir ağaç

Tipi: Kar fırtınası

Peri: Doğaüstü güçleri olduğuna inanılan, hayal
ürünü varlık

Tramvay: Şehirlerde yol üzerinde döşenmiş özel
raylarda hareket eden yolcu taşıtı

İskele: Deniz taşıtlarının yanaştığı, çoğu tahta ya
da betondan yapılmış denize doğru uzanan yer

Bayır: Küçük yokuş

Marangoz: Ağaç işleriyle uğraşan ve ağaçtan çeşitli
eşya yapan usta

Bozacı: Arpa, mısır, buğday gibi tahılların özünün
ekşitilmesiyle yapılan koyuca, tatlı ya da mayhoş
içecek satan kişi

Muhallebici: Süt, şeker ve pirinç unu katılarak yapılan bir tatlıyı satan kişi

Budala: Akıllı olmayan

Ahmak: Aklını gereği gibi kullanamayan

Keser: Tahta, ağaç yontmaya ve çivi çakmaya yarayan, kısa saplı, bir yanı keskin ağızlı çelik araç

Bostan: Sebze bahçesi

PERİLİ KÖŞK

Sermet Bey döndü, arkasındaki bekçiye,
– İşte bir boş köşk daha! dedi.

Küçük bir çam ormanının önünde beyaz, şık bir bina, mermerdenmiş gibi göz kamaştıracak derecede parlıyordu. Çiçek dikilecek yerleri yabani otlar bürümüştü. Bahçesinin demir kapısında büyük bir “Kiralıktır” levhası asılıydı. Bekçi başını salladı:

– Geç efendim, geç!.. Orası size gelmez.

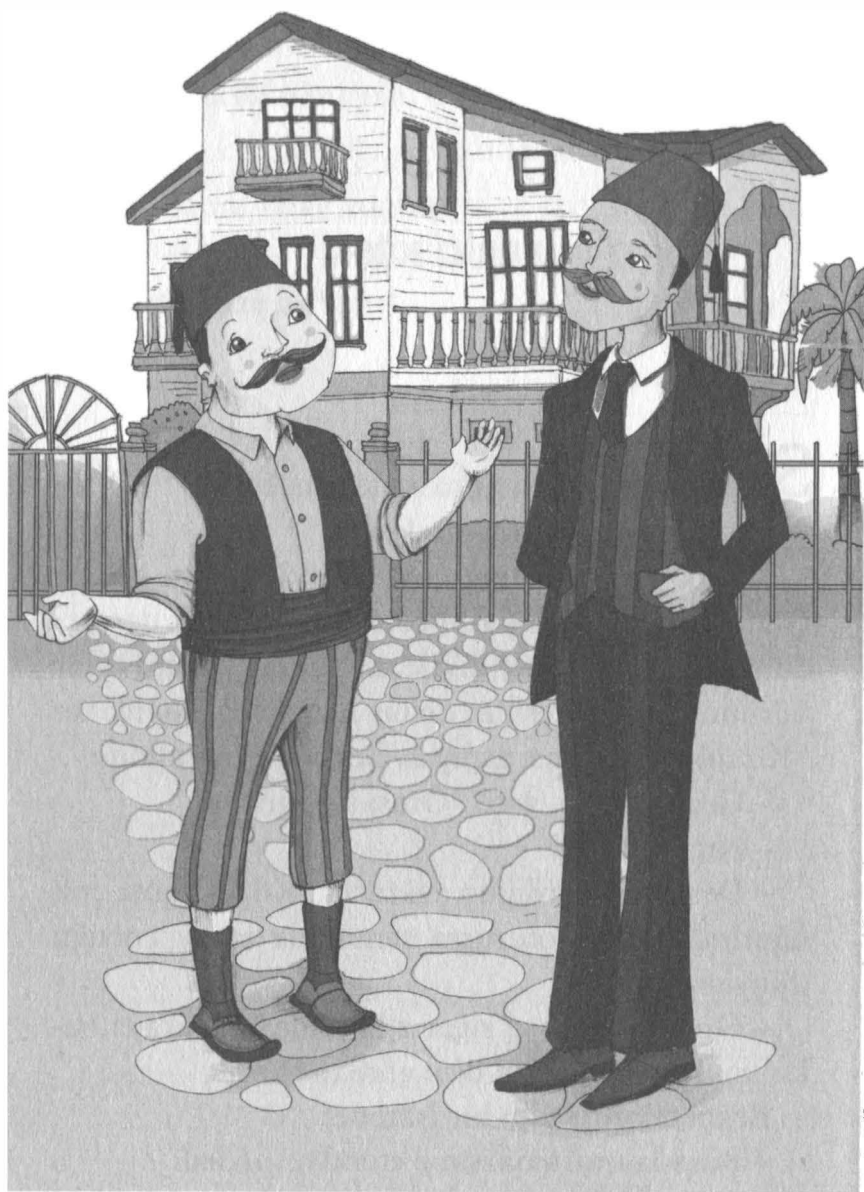
– Niçin canım?

– Demin gösterdiğim evi tutun. Küçük, ama çok uğurludur. Kim oturursa senesinde erkek çocuğu dünyaya gelir.

– On iki kişi nasıl sığarız beş odaya! Buraya bakalım, buraya... Tam bize göre...

Bekçi tekrar kesin bir işaretle,

– Burada oturamazsınız efendim.... dedi.

Sermet Bey, gözünü köşkten alamıyordu. Her tarafında geniş balkonları vardı. Temellerinin üzerine yaslanmış sanılacaktı. Kuluçkaya yatan beyaz bir Nemse tavuğu gibi yayvandı. Yirmi senedir, çoluğa çocuğa kavuştuğundan beri hep böyle bir yuva hayal ederdi. Asabi bir acele ile:

– Niçin oturamayız? diye sordu.

– Efendim, bu köşkte peri vardır.

– Ne perisi?

– Bayağı peri! Gece çıkar. Evdekilere rahat vermez.

Sermet Bey, gözüyle gördüğüne, kulağıyla işittiğine inananlardan değildi. Eliyle sıkı sıkıya tutup hissetmeyince bir şeyin varlığına hükmetmezdi. Gözle kulak onca birer yalan kovuğuydu. Yalanlar hep bize bu dört kapıdan girerdi. Fakat el... Fakat dokunma hissi, hiç dolma yutmazdı. Bütün yanlış inanç, batıl itikatlar bilincime hücum için gözle kulağa koşardı. Güldü,

– Perinin bize zararı dokunmaz! dedi.

Bekçi bir küfür işitmiş gibi Sermet Bey'in yüzüne baktı.

– Her giren evvela böyle söyler, ama bir ay oturamaz.

– Senin nene lazım. Haydi burasını gezelim.

– Anahtarı sahibindedir.

– Sahibi kim?

– Sahibi Hacı Niyazi Efendi. İşte şu yandaki köşkte oturan...

– Haydi anahtarı alalım.

– Peki, amma...

Döndüler. Sık ağaçlar arasından yalnız üst katının çatısı görünen kırmızı aşı boyalı bir eski eve doğru yürüyorlardı.

İhtiyar bekçi yolda beyaz köşkün tarihini kısaca anlattı. On senedir buraya girenler bir aydan ziyade oturamamışlardı. Evvela peri görünüyor, sonra büyük büyük taşlar atıyor, nihayet gelip camları kırıyor, içeridekilere geceleri hiç rahat vermiyordu. Kiracılardan ikisinin yüreğine inmiş, üçünün evlatlıkları çarpılmış, birisinin karısı korkudan altı aylık çocuğunu düşürmüştü. Gölgelerinde koyunlar otlayan çiçekli badem ağaçlarının altından geçtiler. Kırmızı köşkün yeşil kapısını çaldılar.

Hacı Niyazi Efendi eski bir vakıflar memuruydu. Hürriyet'te tazminat alarak daireden çekilmiş, ev alıp satmakla geçinmeye başlamıştı. Fakat çok doğru bir adamdı. Senede belki yüz ev sattığı hâlde kendi Perili Köşk'üne hariçten gelip Hanya'dan Konya'dan haberi olmayan enayi bir müşteriyi sokmuyor, "Allah'tan korkarım, neme lazım!" diyordu. Köşkünün perili olduğunu hiç saklamazdı. Kapıyı kendi açtı. Bekçi, Sermet Bey'in evi gezmek istediğini söyledi.

– Pekâlâ buyurun! dedi.

Önlerine düştü. Bahçeden geçtiler. Hacı Niyazi Efendi sokakta sarı aba cübbesinin cebinden pirinç bir anahtar çıkardı. Bahçe kapısını açtı. Sermet Bey'e:

– Bu anahtar köşkü de açar... dedi.

Yürüdüler, bahçe hakikaten biraz yabaniydi. Bakımsızlıktan, ayak basılmamış bir dere içine dönmüştü. Köşkün arkasındaki küçük çam ormanında da vahşi bir sükûn vardı. Bekçi köşke girmede. Kapıda kaldı. Sermet Bey, ev sahibiyle gezdi. Süslemelere hiç diyecek yoktu. Alt kat bütün mermerdi. Sarnıç, banyo, kuyu, kümes, ahır... Hepsi tamamı.

– Kirası ne kadar?

– Çok istemiyorum. Yüz seksen lira. Ama üç seneliğini peşin isterim.

– Niçin?

– Bakınız beyim, niçin: Düşmanlarım köşk kiracısız kalsın diye peri filan lafı çıkarmışlar. Birisi girdi mi, herkes karşılık beklemeden peri propagandasına başlar. Nihayet kiracılar işittikleri yalanı gördük sanıyorlar. Mesela kış ortası köşkü başıma bırakıp savuşuyorlar. Daha fenası, çıkanlar da propagandacılar katılıyor. İki sene daha böyle giderse malımı ne satabileceğim ne de kiracı bulacağım.

Sermet Bey sordu:

– Köşkünüz ne kadar boş kaldı?

– Gerçi şimdiye kadar hemen hiç... Fakat giren, komşuların lafına kapılır. Çok durmaz. Ürker, kaçır.

– Ben ürkmem.

– İnşallah.

– Fakat üç senelik peşin, bu biraz ağır...

– Ne yapayım beyim. Canım yandı. İsterseniz...

Sermet Bey köşkü çok beğenmişti. Hem kirası da ucuzdu. Şimdi üç odalı kulübelerin seneliğine yüz elli lira istiyorlardı. Hemen o gün kontratı yaptılar. Üç senelik kira olan beş yüz kırk lira peşin verilecekti. Hacı Niyazi Efendi'nin evinden çıktıktan sonra Sermet Bey bekçiye çıkardı, bahşiş diye bir yirmi beşlik kâğıt verdi.

Bekçi:

– Paranıza yazık oldu efendi, dedi, üç sene değil, üç ay oturamazsınız.

– Görürsün.

– Görürüz. Hacı Efendi her girenden böyle üç seneliğini peşin alır, ama hiç birisi bir yaz kalamaz. Verdikleri para da yanar.

Sermet Bey bir hafta sonra kalabalık ailesiyle köşke taşındı. Halis bir zevk ehliydi. Her gece çalgı çağanak, yemek, içmek, keyif, sefa gırla giderdi. Daima akrabalarından kadın, erkek, dört beş misafiri bulunurdu. Sermet Bey Türkiyeliydi. Fakat Avrupalıların “Gündüz cefa, gece sefa” düsturunu kabul etmişti. Çocukları mektebe giderlerdi. Kızlarını büyük ticarethanelere kâtip diye yerleştirmişti. Karısı kız mekteplerinde piyano dersi verirdi. Evde çalışmayan yalnız yetmiş beşlik annesiydi. O da

mutfağa, hizmetçilere filan bakardı. Yemeği gece yarısına yakın yerler, yemekten sonra hiç oturmazlar, hemen yatarlardı.

Aradan on beş gün geçmedi. Bir gece aşağı kattan bir çığlık koptu. Hizmetçi Artemisya, avazı çıktığı kadar haykırarak yukarı koştu. Arkada, çamların arasında beyaz bir şeyin gezindiğini haber verdi.

Sermet Bey:

– Gözünüze öyle görünmüştür! dedi.

Gören diğer hizmetçilere de kanmadılar. Çoluk çocuk, hepsi arka odanın balkonuna çıktılar. Artemisya'nın parmağıyla gösterdiği beyaz hayaleti gördüler. Ağaçların altında duruyor, sanki köşke bakıyordu. Sermet Bey, gözlerini ovuşturdu. “Vay anasını!” dedi, “Telkinin kuvvetine bak!”

Karısı, kızları, çocukları korkudan sapsarı kesildiler. Büyük kızı, “Ne telkini beybaba! İşte karşımızda, görmüyor musun?” dedi.

– Görüyorum.

– Ee, o hâlde telkin ne demek?

– Buraya girdik gireli peri masalından başka bir şey işittik mi? Her gelen bir şey söyledi. Şimdi biz bu tesirle böyle hepimiz birden, olmayan bir şeyi görüyoruz.

– Bu mümkün değil.

– Nasıl değil?

Sermet Bey, Hokkabaz Kazanov'un nasıl bütün bir tiyatro halkına ceplerindeki saati yanlış göster-

diğini filan anlattı. “Gözümüz kulağımızdan giren yalanları görür” dedi, “Fakat elimizi bu gördüğümüz şeye süremeyiz. Sürdük mü hemen kaybolur.” Sonra kalktı. Karısının menetmesini filan dinlemedi. Elini görünen hayale sürmek için bahçeye fırladı. Çamlara doğru gitti. Fakat hayal kaçtı. Kayboldu. O gece evin içinde Sermet Bey’den başka kimse uyuyamadı.

...Artık her gece bu hayali görüyorlardı. Sermet Bey, elini sürmeye çıkınca hayal kaçıyordu. Biraz alışır gibi oldular. Fakat bir gece hepsi uyurken müthiş bir sarsıntı köşkü yerinden oynattı. Balkonlara koştular. Bir şey göremediler. Sabahleyin yemek odasının dibinde kocaman bir taş buldular. Sermet Bey’e annesi, “Bizi bu köşkten çıkarmazsan sana hakkımı helal etmem!” demeye başladı. Beş yüz kırk liraya iki ay oturmak... Bu Sermet Bey’in işine gelecek şey değildi. Ama geceleri büyük büyük taşlar ev halkına uyku uyutmuyor, hepsini heyecan içinde bırakıyordu. Sermet Bey, her defasında hayalin üzerine gidiyordu, bir türlü elini süremiyordu. Taşların başladığını duyan komşular, “Daha çıkmazsanız camlarınızı da kırar,” diyorlardı. Sermet Bey kontratın “Çıkarken bütün tamirat kiracıya aittir.” maddesini hatırlayarak daha çok canı sıkılıyor, bu cam kırma meselesinin gelip çatmasından evvel bir şey yapmayı düşünüyordu. Yavaş yavaş kendi inancı da bozulmaya başladı. Ni-

hayet çıkmaya karar verdiler. Fakat başka bir ev bulamıyorlardı. Köşke dair daha bin türlü hikâyeler işitmeye başladılar. Sözde burası eskiden kabristanmış. Mutfağın olduğu yerde beş yüz senelik bir evliya yatıyormuş... Sermet Bey, atılan taşlara, kırılan camlara rağmen hâlâ periye inanmıyordu. Bu peri daima çamlığın içine kaçıyor, orada sır oluyordu. El sürmek için kendisine yetişmek mümkün değildi. Sermet Bey, bir gün çamlığın içine saklanıp birdenbire perinin karşısına çıkmayı yahut arkasından yavaşça gidip elini sürüvermeyi düşündü. Evdekilerin hiçbiri buna razı olmadı. “Seni hemen oracıkta çarpar!” diyorlardı. Fakat Sermet Bey, bulanan gönlüne rağmen, periye, perilere filan bir türlü inanamıyordu. Ertesi akşam koruya gitti. Büyük bir çamın alt dallarından birine bindi. Bekledi, bekledi. Gece yarısı oldu. Köşktekiler de meraktan uyuyamıyorlardı. Zavallıların balkonlarda gezindiklerini görüyordu. Birdenbire yüreği hop etti. Hayal sökün etmişti.

Eliyle dokununca gölge gibi uçup silineceğini kesinlikle bildiği hâlde yine Sermet Bey’in dizleri titremeye başladı. İçinden, “Ben korkmuyorum, fakat vücudum korkuyor!” dedi. Yavaşça aşağı atladı. Hayalin arkasından yürüdü. Şeklinin hatları pek açık gözüküyordu. Yaklaştığını hayal hiç duymadı. Yavaşça elini uzattı. Beyaz cisme dokundu. Hayal birdenbire fena hâlde ürktü. Ama kaybol-

madı. Döndü Sermet Bey'i görünce alabildiğine kaçımaya başladı.

Sermet Bey, dokununca kaybolmadığı için bu hayalin peri filan olmadığını hemen anlamıştı. Peşini bırakmadı. Kovaladı. Çamlığın sonundaki alçak duvara dayalı bir tahtaya tırmanırken yakaladı. Gayet kuvvetliydi. Hayal karşılık verme imkânı olmadığını anlayınca çırpınmaktan vazgeçti. Sermet Bey:

– Ben sana el âlemle alay etmesini gösteririm! diye zavallı hayali sırtladı.

Köşke doğru sürükledi bağırdı:

– Lamba getirin, suratını görelim.

Köşk halkı bahçe kapısına inmişti.

– İnsanmış, kerata! Ben dünyada peri yoktur, demez miyim?

Hayal bir türlü beyaz çarşafı başından bırakmak istemiyordu. Sermet Bey zorla çekti. Sakalı bıyığına karışmış Hacı Niyazi Efendi'yi görünce şaşırdılar. Biçare, yüzünü göstermemek için elleriyle örtüyordu. Arkasındaki Şam kumaşından gecelik entarisi yırtılmıştı.

Sermet Bey bir kahkaha attı.

Kızlar, çocuklar, hizmetçiler alıklaştılar.

Büyük Hanım:

– Niçin ümmet-i Muhammet'i korkutup deli ediyorsun a efendi?.. dedi.

Sermet Bey:

– Onun sebebini ben bilirim! cevabını verdi.

Sonra büyük kızına hokka kalemle, yazıhane-deki kontrat kâğıdını çabucak getirmesini söyledi. Hacı Niyazi Efendi donmuş gibi, sorulan şeylere hiç cevap vermiyor, hep yüzünü karanlıklara çeviriyordu. Kontrat kâğıdıyla hokka kalem gelince, Sermet Bey:

– Haydi bakalım al eline kalemi!.. Yüreğine indirdiklerinin, düşürttüğün çocukların cezasını görmek istemiyorsan söylediğimi yaz. İmzayı bas! dedi.

Hacı Niyazi Efendi düşünmeden bir hareketle kalemi kaptı. Sermet Bey'in kelime kelime söylediklerini tereddüt etmeden yazdı: “Kiracım Sermet Bey'den köşkün altı senelik kirası olan bin seksen lirayı peşinen aldım.”

– Hah, şöyle!..

– ...

İmzasını attı. Beyaz örtüsüne bu sefer yarım bürünmüş olduğu hâlde, her gece sır olduğu tarafa gitti.

Sermet Bey'in iki senedir köşkte oturabildiğine herkes hayrette kaldı. Komşuları Hacı Niyazi Efendi'ye,

– Galiba senin evin perileri, başka eve göç ettiler. Yeni kiracın hiç çıkacağa benzemiyor! dedikçe evvela sararıyor, sonra kızarıyor, şu cevabı homurdanıyordu:

– Ne abdest, ne oruç, ne namaz, ne niyaz... Karılı erkekli, çoluklu çocuklu hepsi akşamdan sabaha kadar sarhoş! Ayol onlara peri değil, şeytan bile görünemez!

Zaman, Sayı: 358, 22 Nisan 1919, s. 2

MERAKLISI İÇİN MİNİ SÖZLÜK:

Köşk: Bahçe içinde yapılmış süslü ev

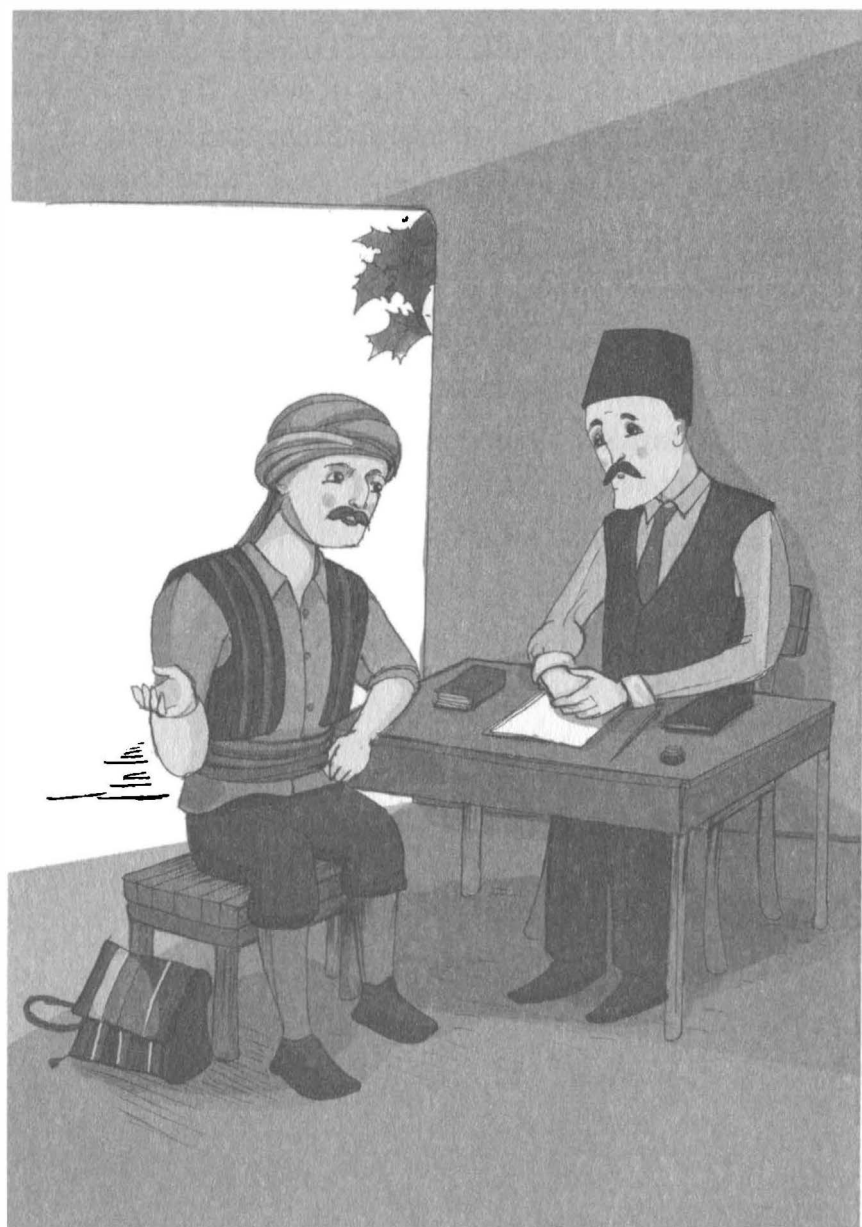
Uğurlu: Uğuru olan, iyilik getirdiğine inanılan, kutlu

Peri: Doğaüstü güçleri olduğuna inanılan, hayal ürünü varlık

Vakıflar: Bir topluluk veya bir kimse tarafından bırakılan mülk ve paranın idare edildiği yer

Homurdanmak: Öfke, kızgınlık, can sıkıntısıyla anlaşılmaz sesler çıkarmak

Niyaz: Yalvarma, yakarma

RÜŞVET

Çarşı meydanının büyük çınar ağaçları, yere düşen gölgelerini alacalandırarak, fısıldıyorlardı. Kuvvetli bir rüzgâr esiyordu. Avukat Hacı Namık Efendi kâğıtları uçmasın diye, zümrüt bir kameriyeye benzeyen küçücük dükkânının camlarını indirdi. Sonra gitti, açık kapıyı iterken, heybesi omzunda semerli atının yuları elinde, sarıklı, kısa boylu, yuvarlak bir köylünün yaklaştığını gördü.

– Merhaba Ali Hoca. Böyle vakitsiz ne arıyorsun burada? Daha pazara iki gün var...

Köylü siyah sivri iki noktaya benzeyen minimini gözlerini daha ziyade küçülterek:

– Aleykümselam Namık Efendi! Belaya düştüm. Bir dava için geliyorum, diye başını salladı.

– Eey gel, biraz konuşalım bakalım.

– Konuşalım.

– Derdini anlat bana bakayım.

– Senden başka zaten kime anlatacağım?

Atının yularını tahta kanepenin destek direğine bağladı. Küçük dükkâna girdi. Ceviz yazıhanenin sağındaki hasırlı alçak sedire oturdu. Heybesini yanına koydu. Namık Efendi'nin uzattığı tabakadan sigara sararken davasını anlattı. Hasmı köyün muhtarı Huysuzoğlu'ydu. Ona ait bir arsanın üzerine Ali Hoca vaktiyle bir bina yaptırmıştı. Şimdi o, neden sonra bu binayı kabullenmeye kalkıyordu. Hâlbuki bina kimin ise, yer de onun demektir...

Namık Efendi kır sakalını kaşıdı. Gözlüğünün üstünden bakarak:

– Sen haksızsın, Ali Hoca! dedi.

– Haksız mıyım?

– Evet.

– Hayır, ben haklıyım. Niye binayı yaparken sesini çıkarmamış?

– Çıkarmasın.

– Ben haklı olduğumu biliyorum, Namık Efendi. Davadan vazgeçmem.

– Kaybedeceksin!

– Edeyim, zarar yok. Ama davadan vazgeçmem.

Namık Efendi haksız davaları almazdı. Ali Hoca'nın vekâlet teklifini reddetmek istiyordu. Fakat “Bozoyuk” köyünün halkı otuz senelik müşterileriydi. Eşek ahırını beller gibi onun dükkânını bellemişler, hükümetteki her işleri için ona müracaatı âdet edinmişlerdi. Kışlık tahılı da hemen hemen tamamıyla oradan gelirdi. Nihayet:

– Pekâlâ, senin bu işine bakayım. Kaybedince bana darılmayacaksın! dedi.

– Darılmam, ama niye kaybedeceksin?

– Çünkü haksızsın.

– Hâkime güzel bir koç göndersem?

– Ne?..

– O vakit davayı kazanamaz mıyım?

– O vakit hiç şüphesiz kaybedersin işte!

– Niçin?

– Yeni hâkim senin bildiğin adamlardan değil...

Ali Hoca avukatının heyecanını anlayamıyordu. Ondan yeni hâkimin methini uzun uzadıya dinledi. Bu zat rüşvetin, hediyenin korkunç bir düşmanıymış! En haklı davacı kendisine rüşvet vermeye teşebbüs etse o saatte onu haksız çıkarırmış!

Ali Hoca:

– Allah böyle doğruları dünya yüzünden eksik etmesin! diye dua etti.

Namık Efendi:

– Âmin, âmin! dedi.

Davaya, doğruluğa dair bir saat kadar konuştular. Vekâlet için anlaştılar. Avukat ümitsizdi. Bu işi hatır için alıyordu. Haksızlık o kadar meydanda idi ki...

...

İki hafta sonra, aynı saatte Ali Hoca yeşil boyalı dükkânın kapısında görüldü. Namık Efendi bir ar-

zuhal yazıyordu. Gözlüğünün üstünden müşterisini görünce güldü.

– Hoş geldin be! Ne dersin, davayı kazandık! dedi.

Bu kadar haksız bir hükmü hâkimin nasıl verdiğine bir haftadır şaşıyordu. Ali Hoca soğukkanlı:

– Benim gönderdiğim koç sayesinde kazandık! cevabını verdi.

– Ne!.. Sen hâkime bir koç mu gönderdin?

– Evet.

– Buna cesaret ettin ha...

– Evet, ama sen bana “Rüşvet düşmanıdır, kim hediye verirse haksız çıkar.” dememiş miydin?

– Evet.

– Ben de koçu gönderirken kendi ismimi vermedim.

– Ya ne yaptın?

– Hasmım Muhtar Huysuzoğlu’nun ismini verdim.

İhtiyar avukatın kalem elinden düştü. Arkasına dayandı. Karşısında parlayan minimini siyah gözlerle bakakaldı. Meydandaki büyük çınar ağaçlarının derin fısıltıları, kapıda ayakta duran Ali Hoca’nın yanlarından, tepesinden, bacaklarının arasından giriyor, duvarlarına eski vilayet gazeteleri yapıştırmış dükkâncığın içini dolduruyordu...

Zaman, Sayı: 267, 1 Ocak 1335/1919, s. 2.

MERAKLISI İÇİN MİNİ SÖZLÜK:

Rüşvet: Yaptırılmak istenen bir işte yasa dışı kolaylık ve çabukluk sağlanması için bir kimseye mal veya para olarak sağlanan çıkar

Tahıl: Buğday, arpa, mısır, yulaf, çavdar, pirinç vb. hasat edilen ürünler ile tohumlarının genel adı

Hâkim: Yargıç

TÜRKÇE REÇETE

Belkıs, geniş yatağında, mavi ipek kaplı yorganının altında sıkılmış bir yumruk gibi yusyumru yatıyordu. Sabahleyin vurdumduymaz kocasıyla yine bir ara gürültü etmişti. Şimdi sinirleri çekiliyor, kalbi sızlıyor, başı çatlayacak gibi ağrıyordu. Kendi kendine:

– Ölüyor muyum? dedi.

Bağırmak, geceliğini parçalamak, yerlere atılmak istiyordu. Fakat ağır bir kâbus hareketsizliğiyle bir şey yapamıyor, dişlerini sıkıyor, zangır zangır titriyor, inim inim inliyordu. Onun feryatlarını, Eleni ta aşağıdan işitti. İmdadına koştu.

– Hanımcığım, ne oluyorsunuz? diye yorganı kaldırdı.

– Ölüyorum, kız...

– Ah Panayi... Susunuz!

– ...

Belkıs feryadını yine tekrarladı:

– Ölüyorum. Bu sefer ölüyorum...

– Susunuz, kale...

– Ölüyorum, Eleni...

– Kolonya ile bari göğsünüzü ovsam...

– Hayır, hayır...

– Yüzünüze su serpsem...

– Hayır, hayır... Telefona koş! Doktor Şerif'i çağır... “Hanım son nefesini veriyor!” de. Araba mı bulur, at mı, otomobil mi? Kuş olsun, uçsun gelsin! Bir dakika geç kalırsa cenazemi görür. Böyle söyle işte...

– Peki hanımcıgım!

– Haydi, koş, diyorum!

Hizmetçi kız aynalı dolabı, kapalı pencereleri zangırdatan bir çabuklukla kapıdan fırladı. Belkıs daha yusyumru oldu. Daha keskin, daha acı inlemeye başladı.

Doktor Şerif onun biraz akrabasıydı. Şimdiye kadar hiç kendisini göstermemişti. Ama herkesten methini işitiyordu. “Kadın hastalıkları” uzmanıydı. İki sene evvel mektepten çıkmış, pek büyük bir şöhret kazanmıştı. “İnsanı lafla iyi ediyor...” diyorlardı. Belkıs çok beklemedi. Yarım saat geçmeden iri yarı, yakışıklı bir delikanlı odaya girdi. Karyolanın yanına konulan koltuğa oturdu. Belkıs hâlâ inliyordu. Teklifsizce yorganı kaldırdı.

– Neniz var, Belkıs Hanım?

– Ah doktor, siz misiniz?

– Evet, bendeniz...

– Görmüyor musunuz, ölüyorum işte...

– Görüyorum ki bir ilkbahar sabahı kadar pembe, bir dişi kaplan kadar kuvvetli, yeni açan bir gül tomurcuğu kadar sağlam, yaşıyorsunuz!

Belkıs, azıcık doğruldu. Kaşlarını çattı.

– Rica ederim, şairliği bırakınız, hastayım. Bana bir ilaç veriniz.

Doktor güldü:

– Hah... Şöyle! Biraz doğrulunuz bakayım.

– Hiç bir tarafım tutmuyor!

– Gayret ediniz.

– Oh, oh...

– Ben de yardım edeyim.

Nazik doktor, Eleni'nin şeytan bakışları altında, kollarının çıplak yerlerine dokunmamaya çalışarak hastasını doğrulttu. Arkasına, yanlarına yastıklar sıkıştırdı. Oturduğu koltuğu yatağa iyice bitişti. Kendi eviymiş gibi hizmetçiye:

– Haydi, kızım, sen de bize birer şekerli kahve yap! dedi.

Sonra cebinden çıkardığı altın bir tabakadan yaldızlı bir sigara çıkardı. Belkıs'a uzattı.

– Şunu alınız bakayım.

– İçmem doktor.

– İçinize çekmezsiniz. Hele bir yakınız.

– ...

Kendi de bir sigara yaktı. Dereden tepeden konuşmaya başladı. Daha kahve gelmeden ikinci sigaraları yakmışlardı. Belkıs açıldı. Doktor tıpkı bir kadın gibi konuşuyordu. Hep son günlerin dedikoduları, sevenler... ayrılanlar, barışanlar... intihar teşebbüsleri... kadınlık hukukuna dair fikirler...

Belkıs:

– Biz Avrupa kadınlarından çok talihsiziz. Onların büyük üzüntülerini uyutacak birçok teselli sığınakları var! diyordu.

Doktor sordu:

– Bu sığınak neresi?

– Manastır! Orada bir kadın mutsuz oldu mu, kilisenin kucığında sonsuz bir teselli bulur.

Doktor:

– Bırakınız rica ederim, diye güldü, böyle sığınak olmaz olsun. Diri diri mezara girmek!.. Tam tersine bizim kadınların sığınağı ne güzeldir!

– Bizim sığınağımız neresi?

– Bilmiyor musunuz?

– Hayır.

– İsviçre.

Belkıs, beyaz çıplak kollarını, sık kumral saçlarını sarsan bir kahkaha ile güldü. Türkiye’de mutsuz olduktan sonra âşığıyla İsviçre’de bir kenara çekilen bir hanımdan bahsettiler. Bir saat süren gevezelik Belkıs’a bütün üzüntülerini unutturdu.

Doktor, “Size doyum olmaz!” diye gülerek müsaade istedi. Kalktı. Güzel hastasının elini öperken, o:

– Fakat bana bir ilaç! dedi.

– Başüstüne! diye eğildi. Cebinden çıkardığı deri kaplı defterden bir yaprak kopardı.

Kurşun kalemi elinde, düşünüyordu.

– Aman doktor, acı bir şey olmasın?

– Peki, dedi.

– Hap, kaşe falan da olmasın, iğrenirim.

– Peki...

– Toz da olmasın, genzime kaçır gibi oluyor.

– Peki...

– Harici ilaç da istemem. Kokusuna dayanamıyorum.

– Peki... Size öyle bir ilaç vereceğim ki bir anda hiçbir üzüntüyü bırakmayacak. Ne başınızda ağrı, ne içinizde sıkıntı, ne gönlünüzde üzüntü kalacak!

– Ah...

– Evet!

Doktor Şerif gülümsedi. Yazmaya başladı. Belkıs yan gözle yazdığına bakıyordu.

– A!.. Doktor, Türkçe mi yazıyorsunuz? dedi.

– Evet.

– Türkçe reçete olur mu hiç?

– Niçin olmasın?

– O hâlde siz de demek fanatik Türkçülerdensiniz!

– Hayır.

– Eey, niçin Türkçe yazıyorsunuz?

– Yapacak eczacı belki Fransızca el yazısı okuyamaz, diye...

Yavaş yavaş, düşünce düşünce yazıyordu Belkıs uzaktan bakıyor, fakat okuyamıyordu. Gram filan miktarını gösteren rakama benzer bir şey gözüne ilişmedi. Uzun uzun satırlardı.

– Yoksa, Şerif Bey, bu bir kocakarı ilacı mı?

– Hayır, tam tersine bir genç kadın ilacı...

Doktor yazdığı kâğıda imzasını da attıktan sonra hastasına uzattı.

“Belkıs Hanım fena hâlde sinirlerinden rahatsızdır.

Başındaki ağrı, midesindeki bulantı, vücudundaki

kırıklığın geçmesi için mutlaka şu tedbirler alınacak:

Her sabah soğuk su ile ellerini, yüzünü yıkamak.

Moda gazetelerinde gördüğü son şekil iki giysiyi

hemen terziye ısmarlamak. Ağır fötr bir manto.

“Babayan” a son gelen elmaslardan, incilerden en aşağı

yedi parça hemen alınacak. Her gün temiz, kiralık bir

otomobil içinde iki saat kadar bir gezinti. Bu program

noktası noktasına takip edilmezse rahatsızlığın pek

vahim, pek tehlikeli karmaşıklıklara sebep olacağını

fen namına haber veririm!”

Kadın Hastalıkları Uzmanı

Şerif Zeki

– Nasıl?

Belkıs güldü. Doktorun ta gözlerinin içine baktı.

– Siz doktor değilsiniz! dedi.

– Ya neyim?

Genç kadın az daha, “Duygulu bir koca, hisli bir erkek!” diyecekti. Reçeteyi kırmızı, küçük dudaklarına götürdü. Hafitçe yutkundu:

– Doktordan fazla bir şey!

– Ne?

– Lokman! Azizim Lokman! Siz bir küçük Lokman’sınız. Sizi bütün kendim gibi hasta arkadaşlarıma tavsiye edeceğim! dedi.

Zaman, Sayı: 264, 30 Aralık 1334/1918, s. 2

MERAKLISI İÇİN MİNİ SÖZLÜK:

Yusyumru: Tam bir yumru durumuna gelmiş olan

Feryat: Haykırış, çığlık

Teselli: Avunma, avuntu

Sığınak: Kötülüklerden koruyan, sığınılan kimse veya şey

Manastır: Bazı kesin kurallara bağlı rahip veya rahibelerin dünya ile ilgilerini keserek yaşadıkları yapı

Fanatik: Hastalık derecesinde bağlı, tutucu

Kocakarı: Yaşlı kadın

Tedbir: Önlem

YÜZ AKI

Mehmet Efendi on senedir kasabada oturuyordu. Köydeki tarlaları, bağları, bahçeleri ortak elinde kalmıştı. Aziz dostu Müftü Hacı Ali Efendi ile dertleşirken:

– Hepsini yanmış, kül olmuş farz ediyorum. Artık dünyada bir tane olsun doğru adam yok! dedi.

Erdemin varlığına dini gibi iman eden Müftü:

– Var ama sen bulamıyorsun, diye başını salladı.

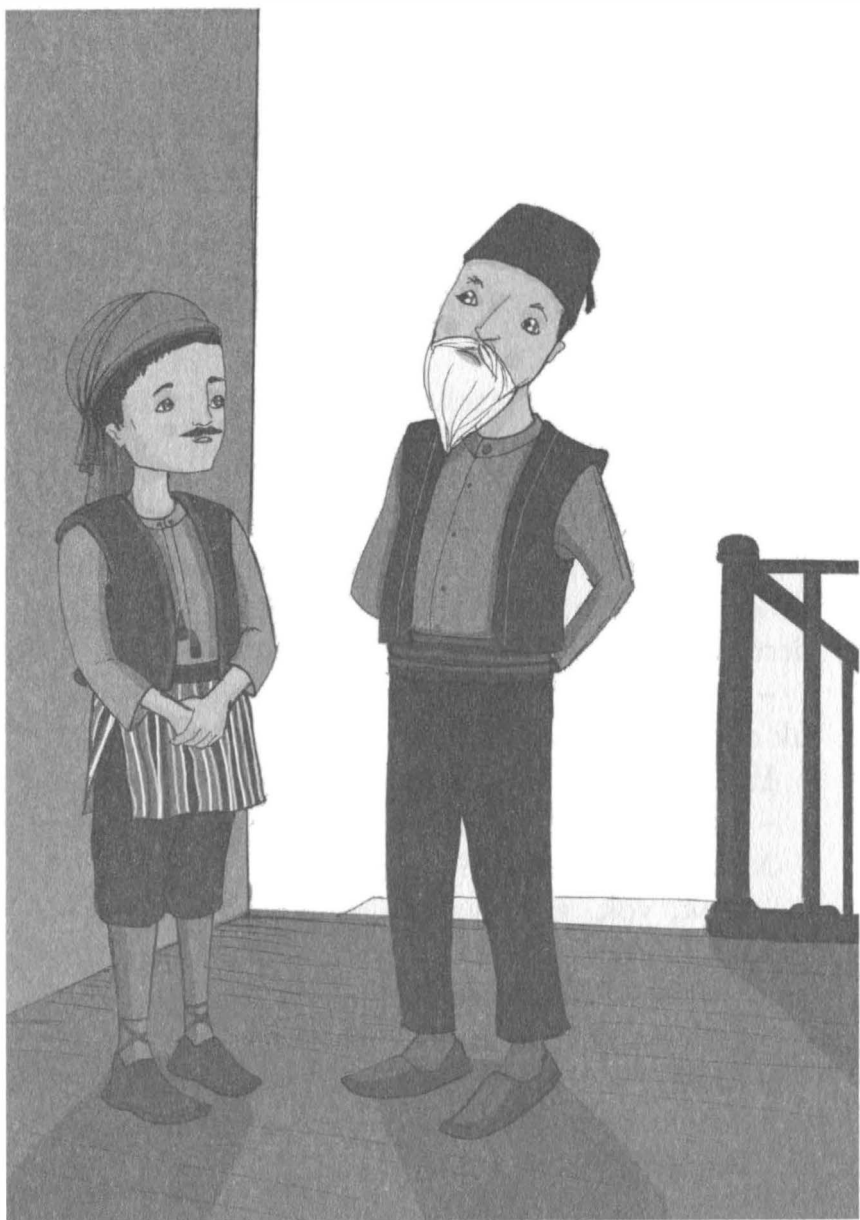
Mehmet Efendi taştı:

– Yok, yok, yok! Vallahi, billahi yok! Herkes yalancı, herkes dolandırıcı. Denemediğim ne hısım kaldı, ne akrabam. Kardeşim bile beni aldattı.

– Öyleyse git malının başında otur.

– Doğru söylüyorsun. “Gemin oldu, kıçında... Çiftin oldu, içinde.” Ne yapayım ki burada işlerimi bırakamıyorum.

– Köydekilerini sat.

– İttifak etmişler. Kimse almıyor.

Müftü Efendi dünyada doğruluk faziletinin hâlâ var olduğunu biliyordu. Fakat nasıl ispat etmeli? Mehmet Efendi gibi, kötülerin hilesine tutulanlar imanlarını da bozuyorlardı. Gel zaman, git zaman, bir gün gelecekti ki artık kimse kimseye inanmaz olacaktı.

– Benim tanıdığım bir çoban var. Çok doğrudur! dedi.

– Çoban mı?

– Evet...

Mehmet Efendi yarasının üzerine yeni bir yara açılmış gibi suratını acı acı ekşitti.

– Hele o çobanlar! diye derin bir ah çekti. Bin beş yüz koyunumdan nihayet elli tane bıraktılar.

– Pekâlâ, bu elli koyunu benim söylediğim gibi doğru adama ver. Yüz yapsın!

Mehmet Efendi güldü:

– Şaka etme.

– Sahi söylüyorum.

Müftü tanıdığı çobanı anlatmaya başladı. Bu dünyada yalan nedir bilmez bir adamdı. Gayet saf-tı. Dervişti. Ömrünü dağlarda, meralarda geçirirdi. Beş vaktine beş daha katardı. Müftü methettikçe Mehmet Efendi yumuşadı.

– Bari şu benim koyunları ona versek... dedi.

Ertesi gün yaylaya haber gönderdiler. Çobanı ka-sabaya çağırtdılar. Mehmet Efendi müftünün karşı-

sında onunla anlaştı. Elli koyunu bu çoban gezdirecek, elli koyunun verdiği kârdan beşte biri kendine ait olacaktı. Koyunlar köyden getirtildi. Bu küçük sürü ile çoban çıktı, gitti. Günler, haftalar, aylar geçiyordu. Mehmet Efendi müftüye rast geldikçe:

– Bu çoban doğru çıkarsa köydeki bütün işlerimi de ona bırakacağım, diyordu.

– Göreceksin, göreceksin!

– İnşallah...

Bir sene sonra, bir cuma sabahı Mehmet Efendi evinin alt katındaki odada otururken “doğru çoban”ı karşısında gördü. Elinde büyücek bir toprak kapla ıslak bir post vardı. Bunları selam vermeden sedirin yanındaki pencerenin içine bıraktı.

– Hoş geldin?

– Hoş bulduk!

– Otur bakalım...

– Eyvallah!

– Koyunlardan ne haber? Doğurmadılar mı?

Çoban:

– Hepsi kısırmış!

– Hiçbiri doğurmadı mı?

– Hayır.

– Yünlerini ne yaptın?

– Daha kırpımadım.

Mehmet Efendi anlamadı:

– Ne demek?

– On iki tanesini çaldılar.

– Eey?

– Geriye ne kaldı?

– Otuz sekiz.

– Otuz ikisi geçen sonbahar hasta oldu, öldüler.

– Eey...

– Geriye ne kaldı?

– Altı.

– Beşini kurt yedi...

– Geriye ne kaldı?

– Bir!..

– İşte bu bir koyuna da gözüm gibi bakıyordum. Evvelki akşam sağdım. Sütüyle şu yoğurdu yaptım. Dün sabah yayladan inerken zavallı uçuruma yuvarlandı, indim, başına gittim, bir de gördüm ki ölmüş. Daha soğumadan yüzdüm, işte postu.

Çoban eliyle pencerenin yanındaki ıslak deriyi gösteriyordu. Mehmet Efendi kır sakalını sol eliyle tuttu. Kızardı, sonra sarardı. Çoban susmuyordu:

– Yoğurt iki buçuk okka... Yarım okkası benim, posttaki hakkımı size bağışlıyorum!

Mehmet Efendi hiç sesini çıkarmadı. Ayağa kalktı. Yoğurt kabını eline aldı, yavaş yavaş “doğru çoban”ın önüne geldi! Dolu kabı bütün kuvvetiyle kafasına geçirdi.

– Al hakkını kerata! diye yumruklamaya başladı. Tekmeleye tekmeleye kapıdan dışarı attı!

Bu esnada Müftü Efendi dostunu ziyaretine gelmişti. Kapıda çobanı suratı yoğurt içinde görünce şaşırdı. Sordu:

– Bu ne hâl?

Saf çoban uğradığı haksızlıktan şaşırmış gibiydi. Fakat yine mantığını kaybetmemişti. Acı bir serzeniş tavrıyla,

– Ne olacak efendim, dedi, hesabını doğru veren işte böyle yüzünün akıyla dışarı çıkar.

– ?

Diken, Sayı: 9, 20 Şubat 1919, s. 6.

MERAKLISI İÇİN MİNİ SÖZLÜK:

Yüz akı: Utanmayı gerektiren bir durumu olmama

Müftü: İl ve ilçelerde din işlerine bakan görevli

Kısır: Üreme imkânı olmayan hayvan

Saf: Kurnazlığa akli ermeyen, kolaylıkla aldatılabilen

Ak: Beyaz

Ömer Seyfettin

11 Mart 1884 tarihinde, Balıkesir'in Gönen ilçesinde doğdu. Yüzbaşı Ömer Şevki Bey ile Fatma Hanım'ın dört çocuğundan biridir. Öğrenimine Gönen'de bir mahalle mektebinde başladı. Babasının görevinden dolayı Gönen'den ayrılan aile İnebolu ve Ayancık'tan sonra İstanbul'a geldi.

Ömer Seyfettin, önce Mekteb-i Osmanî'ye, 1893 ders yılı başında Askerî Veteriner Ortaokulu'nun subay çocukları için açılmış özel sınıfına kaydedildi. Bu okulu 1896'da tamamlayarak Kuleli Askerî Lisesi'ne yazıldı. Daha sonra Edirne Askerî Lisesi'ne naklolarak eğitimine burada devam etti. İlk edebi çalışmaları olan şiirlerini Edirne'deki öğrenciliği sırasında yazdı.

1900'de liseyi bitirerek İstanbul'a döndü ve Mekteb-i Harbiye-i Şahâne'ye (Kara Harp Okulu) başladı. İstanbul'da Mecmua-i Edebiye dergisinde şiirlerinin yayınlanmasıyla yayın dünyasına girdi. 1903 yılında Makedonya'da çıkan karışıklık üzerine, "sınıf-ı müstacele" denilen bir hakla okulundan imtihansız mezun oldu.

Ömer Seyfettin, mezuniyetten sonra piyade asteğmeni rütbesiyle, merkezi Selanik'te bulunan Üçüncü Ordu'nun İzmir Redif Tümeni'ne bağlı Kuşadası Redif Taburu'na tayin edildi. 1906'da İzmir Jandarma Okulu'na öğretmen olarak atandı. Bu, Ömer Seyfettin için önemlidir; zira bu vesileyle İzmir'deki fikrî ve edebî faaliyetleri takip edecek ve bunlar içerisinde yer alan gençlerle tanışacaktır. Nitekim batı kültürünü tanıyan Baha Tevfik'ten Fransızca bilgisini artırmak için teşvik gördü; Necip Türkçü'den ise sade Türkçe ve millî bir dille yapılan millî edebiyat konusunda önemli fikirler aldı.

Ömer Seyfettin, Ocak 1909'da Selanik Üçüncü Ordu'da görevlendirildi. Manastır, Pirlepe, Köprülü, Cumâyı Bâlâ

kasaba ve köylerinde görev yaptı. Razlık (şimdi Bulgaristan'da) kasabasının Yakorit köyünde bölük komutanlığı yaptı. Balkan çetecilerinin Türk düşmanlığını dile getirdiği "Bomba", "Beyaz Lale", "Tuhaf Bir Zulüm" adlı hikâyeleri bu görevleri sırasında edindiği izlenimler sonucu yazdı. Yazıları ve hikâyeleri İstanbul'da ve Selanik'te çıkan çeşitli dergilerde takma isimlerle yayınlandı. Ali Canip'e yazdığı meşhur mektubu da bu sırada Yakorit'te yayınlanmıştır. Ömer Seyfettin'in dil konusunda görüşlerini özetleyen bu mektup, Yeni Lisan hareketinin başlamasına vesile olmuştur.

1910 yılında Ziya Gökalp'in de arzu ve tavsiyesi ile askerlik görevinden ayrıldı. Hayatını yazar ve öğretmen olarak sürdürmek üzere Selanik'e yerleşti. Rumeli'nin tek Türk bilim ve edebiyat dergisi olarak Selanik'te çıkarılan *Genç Kalemler*'de 11 Nisan 1911'de Ömer Seyfettin'in *Yeni Lisan* isimli ilk başyazısı imzasız olarak yayınlandı.

Genç Kalemler yazı heyetini oluşturanlar Balkan Savaşı'nın başlaması üzerine dağılmak zorunda kaldı. Ömer Seyfettin'in sivil hayatı bir yıl kadar sürmüştü. Yeniden orduya çağrılan yazar, Yanya Kuşatmasında Yunanlara esir düştü.

Atina yakınlarındaki Nafliyon kasabasında geçen on aylık esareti sırasında sürekli okudu. Mehdi, Hürriyet Bayrakları gibi hikâyelerini bu dönemde yazdı. Hikâyeleri Türk Yurdu'nda yayınlandı. Esareti süresince gerek okuyarak, gerekse yaşayarak yazarlık hayatı için önemli olacak tecrübeler kazandı.

Ömer Seyfettin, 1913'te esareti bitince İstanbul'a döndü. Daha sonra askerlikten ayrıldı, yazarlık ve öğretmenlikle hayatını kazanmaya başladı. *Türk Sözü* dergisinin başyazarlığına getirildi ve burada yazılar yazdı.

1914 yılında Kabataş Lisesi'nde öğretmenlik görevine başladı ve bu görevini ölümüne kadar sürdürdü. 1915'te İttihat ve Terakki Fırkası ileri gelenlerinden Doktor Besim Ethem Bey'in kızı Calibe Hanım'la evlenmiştir. Bu evlilik Fahire Güner isimli bir kız çocuğuna rağmen 1918'de bozulunca tekrar yalnızlığına döndü. Gerek bozulan evliliği gerekse

I. Dünya Savaşı yenilgisini görmesi onu çok sarstı. Anadolu'da uzun seyahatlere çıkarak teselli bulmaya çalıştı; her hafta en az bir hikâye yazmaya çalıştı.

1917'den ölüm tarihi olan 6 Mart 1920'ye kadar geçen zaman, birçok acı ve sıkıntıya rağmen verimli bir hikâyecilik dönemini içine alır. Bu dönemde 10 kitap dolduran yazar 125 de hikâye yazdı. Hikâye ve makaleleri *Yeni Mecmua*, *Şair*, *Donanma*, *Büyük Mecmua*, *Yeni Dünya*, *Diken*, *Türk Kadını* gibi dergilerle *Vakit*, *Zaman* ve *İfham* gazetelerinde yayınlandı. Bir yandan öğretmenlik yapmayı sürdürdü.

Hastalığı 25 Şubat 1920'de artınca yazar, 4 Mart'ta hastaneye kaldırıldı. 6 Mart 1920'de hayata gözlerini yumdu. Önceden teşhis edilememiş olmakla beraber, yapılan otopsi sonucunda hastalığının "şeker" olduğu anlaşılmıştır. Naaşı önce Kadıköy Kuşdili Mahmut Baba Mezarlığı'na defnedilmiştir. Daha sonra buradan yol geçeceği gerekçesiyle, mezarı 23 Ağustos 1939'da Zincirlikuyu Mezarlığı'na nakledildi.

Ölümünden sonra en yakın arkadaşı Ali Canip Yöntem, onun hayatını ve mizacını anlatan, en kuvvetli hikâyelerini içeren "Ömer Seyfettin ve Hayatı" adlı bir kitap yazdı ve bu kitap 1935 yılında yayınlandı.

Yazarın sağlığında kitap olarak yayınlanan eserleri çok azdır. *Târih Ezelî Bir Tekerrürdür* (1910), *Ashab-ı Kehfimiz* (1918), *Harem* (1918), *Efruz Bey* (1919), *Yalnız Efe* (1919). Ölümünden sonra ise, *Gizli Mâbed* (1926), *Yüksek Ökçeler* (1926), *Bahar ve Kelebekler* (1927) adlı hikâye kitapları basıldı.

Ömer Seyfettin'in hikâye türündeki eserlerinin ilk külliyatı 1938 yılında şu isimlerle yapılmıştır: *Yüksek Ökçeler*, *İlk Düşen Ak*, *Bomba*, *Gizli Mâbed*, *Asilzâdeler*, *Bahar ve Kelebekler*, *Beyaz Lale*, *Mahcupluk İmtihanı*, *Dalga*, *Tarih Ezelî Bir Tekerrürdür*.

Ömer Seyfettin, otuz altı yıllık ömrüne 160 hikâye, 3 piyes, 1 masal, 89 şiir, 140 makale, 25 tercüme sığdırmıştır.

Edebiyat tarihimizin en önemli yazarlarından
Ömer Seyfettin, hikâyeleriyle zamanına
ışık tutmuş, edebiyatımızın mihenk
taşlarından biri olmuştur.

Yazarın olağanüstü bir duyarlılıkla kaleme
aldığı eserleri, tarihin dönüm noktası olan bir
bölümünü gelecek nesillere taşımıştır.

Merakla okuyacağınız bu kitapta yazarın
özenle seçilmiş hikâyeleri yer almaktadır.

